UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra historie

Advokát ve službách státu: Evžen Esteřák (1891–1958)

Magisterská diplomová práce

Mgr. Bc. Tereza POLÁČKOVÁ

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Olomouc 2022

Zpracování diplomové práce bylo umožněno díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_FF_2022_021).

This publication was made possible thanks to targeted funding provided by the Czech Ministry of Education, Youth and Sports for specific research, granted in 2021 to Palacký University Olomouc (IGA_FF_2022_021).

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 4. 5. 2022

Tereza Poláčková

Poděkování

První poděkování náleží vedoucímu práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D. za zajímavý podnět k tématu mojí diplomové práce, za cenné konzultace a také za pomoc s vyhledáváním archivních pramenů v covidové době. Také děkuji za spolupráci a pomoc pracovníkům Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek, Vojenského ústředního archivu v Praze a Vojenského archívu v Trnave, a to zejména za vstřícný přístup v době uzavřených badatelen.

Mé velké díky také patří Esteřákovu pravnukovi Luďkovi Páralovi za sdílení rodinných vzpomínek a zejména jeho rodinného archivu, který se ukázal jako velmi významnou pramennou základnou. Bez této pomoci by těžko mohla tato práce vzniknout v takovém rozsahu.

Na závěr děkuji také svým rodičům a svému partnerovi Václavu Pokorovi za neutuchající podporu při psaní této práce i při celém studiu. Konečně taktéž děkuji Mgr. Michalovi Nguyenovi za věcnou i jazykovou korekturu a Mgr. Tereze Fabušové za jazykovou korekturu této práce.

Obsah

Úvod 6

1 Rané fáze života a první světová válka 9

1.1 Rodina Esteřákova 9

1.2 Studia 10

1.3 V rakousko-uherské armádě 11

1.4 První manželka Jana Esteřáková Šípková 14

2 Esteřák jako advokát a zastupitel 20

2.1 Advokátní praxe 20

2.2 Esteřákovy stopy v olomouckém veřejném prostoru 22

3 Druhá světová válka a cesta k zahraničnímu odboji 30

3.1 Útěk do exilu přes Polsko a SSSR do Francie 30

3.2 Služba ve Velké Británii na Ministerstvu národní obrany 34

3.4 Evžen Esteřák mladší a jeho účast ve druhém zahraničním odboji 43

4 Poválečná léta a perzekuce 50

4.1 Období mezi lety 1945–1948 50

4.2 Zatčení a uvěznění 55

4.3 Rehabilitace 65

Závěr 70

Seznam pramenů a literatury 74

Resumé 83

Přílohy 84

Úvod

Tato diplomová práce má za cíl popsat životní osudy JUDr. Evžena Esteřáka, olomouckého advokáta a komunistickým režimem perzekvovaného účastníka druhého zahraničního odboje, který byl zatím v odborné literatuře bohužel spíše vynecháván (či zmíněn pouze okrajově), a zasadit je do celkového dějinného kontextu.

Proč vůbec ještě dnes, po více než 75 letech od skončení druhé světové války, zpracovávat biografie československých účastníků zahraničního odboje? Věřím, že to jsou právě hrdinské činy jednotlivců, které následně utváří tzv. velké dějiny a stále má velký smysl o nich mluvit. Za prvé, spoustě z těchto osob takové odborné zpracování dlužíme poté, co byla několik desetiletí opomíjena nebo přímo opovrhována z popudu komunistického režimu v Československu. Za druhé, kdy jindy si připomínat statečné činy tehdejších odbojářů než v době, kdy se válka opět vkrádá do Evropy? Kdy jindy si připomínat, jaké hrůzy válka přináší? A kdy jindy si připomínat, jaké utrpení pro běžného člověka přináší totalitní režimy, když jejich hrozba opět klepe na dveře?

Osobnost Evžena Esteřáka a jeho životní cesty se staly tématem předkládané diplomové práce i díky tomu, že je mi jako absolventce práv svou profesí blízký. Právě kvůli mému předchozímu studiu jsme se rozhodla propojit historické a právní téma. Ideální postavou československých dějin 20. století se tak pro mě stal generál justiční služby Evžen Esteřák, jehož turbulentní život si beze sporu zaslouží pozornost odborné i laické veřejnosti. Vzdělání a zkušenosti získané na Právnické fakultě naší univerzity mi s tímto nelehkým úkolem velmi pomohly.

V první části práce se budu věnovat rané fázi života Esteřáka, tedy z jaké rodiny pocházel, co a kde studoval. Bude dán prostor též jeho koncipientské praxi. V další podkapitole bude věnován prostor Esteřákovu zapojení do rakousko-uherské armády během první světové války. Poté nastíním stručný životopis Esteřákovy první manželky Jany Esteřákové Šípkové, což byla první profesorka-žena na střední škole v Olomouci. Jana Esteřáková se taktéž počítá mezi jednu z mnoha obětí nacistického režimu na území Protektorátu Čechy a Morava.

Další kapitola bude věnována Esteřákovu životu v meziválečném období. Esteřák působil v Olomouci jako advokát s vlastní praxí a také byl politicky aktivní. Byl zvolen do olomouckého zastupitelstva za národní socialisty a stal se i členem městské rady. Z tohoto období pochází také mnoho zmínek o Esteřákovi v tehdejších periodikách, o jejichž články bude tato kapitola zejména opřena. V této části bude také nastíněna Esteřákova spolková činnost, která byla taktéž součástí jeho působení ve veřejném prostoru.

V další části práce budu popisovat, jak Esteřák opustil území Protektorátu a putoval přes Polsko, SSSR, Francii až do Velké Británie, kde poté pracoval na Ministerstvu národní obrany exilové vlády v Londýně. Zároveň byl jmenován členem Vrchního polního soudu. Pozornost budu samozřejmě věnovat i postupnému kariérnímu růstu Esteřáka v rámci československé armády. Během svého působení v Londýně se také Esteřák seznámil se svojí druhou manželkou Eunice. Také nelze opomenout Esteřákova syna Evžena mladšího, který se taktéž účastnil druhého zahraničního odboje a se kterým jak ve Francii, tak ve Velké Británii udržoval styky. Zásadním životním milníkům Evžena Esteřáka mladšího bude tedy rovněž věnována stručná podkapitola.

Další Esteřákovy osudy budou odděleny do další kapitoly. Nejprve bude sledován poválečný vývoj, během kterého zůstal Esteřák v československé armádě a pokračoval ve své kariéře na Ministerstvu národní obrany. Po únoru 1948 se situace změnila, Esteřák byl po necelém roce donucen odejít do penze a nedlouho poté byl zatčen státní bezpečností. Hlavním obsahem této kapitoly tedy bude Esteřákovo zatčení a věznění a důvody, které k tomu vedly. Také se pokusím zmapovat okolnosti propuštění na svobodu a poslední roky Esteřákova života do takové hloubky, jak jen to prameny dovolí. Na závěr bude věnován prostor i Esteřákově rehabilitaci po roce 1989, o kterou se snažili jeho potomci.

Vzhledem k různorodosti druhů a povahy dostupných pramenů bude využívána jako metoda analýza i syntéza, některé prameny budou navíc mezi sebou komparovány vzhledem k tomu, že se informačně (nikoliv ovšem se stejnou přesností) často překrývají. To je samozřejmě dáno zejména rozmanitostí v původu těchto pramenů. Prameny pocházející z úřední činnosti mají zpravidla objektivně přesnější informace, než prameny pocházející ze soukromé sféry (kroniky, vzpomínky atp.).

Z pramenů bude využit fond Ministerstva vnitra a fond Ministerstva sociální péče v Národním archivu, dále fondy (včetně kvalifikačních listin) z Vojenského ústředního archivu. Také jsem požádala o výpis z Vojenského archivu v Trnavě na Slovensku z kariérních záznamů Evžena Esteřáka mladšího. V tomto archivu se totiž nachází kmenové listy poddůstojníků mladších ročníků. Zejména k tématu uvěznění Esteřáka budou pak využity fondy v Archivu bezpečnostních složek, zejména výslechové protokoly.

Nejcennějším zdrojem pramenů se stal soukromý archiv Luďka Párala, tedy pravnuka JUDr. Evžena Esteřáka. Součástí je rodinná kronika Esteřákovy první manželky, rodokmen rodiny, různé dopisy, úřední dokumenty, vojenské knížky a fotografie. Luďka Párala se mi podařilo

kontaktovat přes sociální síť Facebook. Ze zdrojů tedy nemohou být vynechány ani e-mailové rozhovory právě s Luďkem Páralem a také s Evženovou vnučkou Barbarou Catchopole, kterou se mi podařilo kontaktovat přes plavecký oddíl TJ Bohemians Praha, ve kterém jako dorostenkyně působila.

Informace vytěžené z výše zmíněných pramenů budou pak doplněny o různá periodika, a to ať už olomoucká regionální nebo celostátní československá. Tyto byly v době covidových lockdownů dostupné volně na Krameriu, tedy v digitální knihovně Národní knihovny České republiky. Nebudou samozřejmě chybět různé validní internetové zdroje.

Pro doplnění kontextu bude samozřejmě využita odborná literatura. K tématu dějin advokacie v Československu například monografie Stanislava Balíka (*Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 2009.) nebo Jana Kobera (*Advokacie v českých zemích v létech 1848–1994.* Praha 1994.), k první světové válce v souvislosti s Čechy a českými zeměmi práci Ivana Šedivého (*Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha 2001.) a k druhé světové válce knihy Jana Němečka a kolektivu (edice dokumentů se zápisy ze schůzí vlády v Londýně), Jiřího Šolce (*Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války.* Praha 1990.), Jozefa Leikerta (*Daleko a přece blízko. Čeští a slovenští studenti po 17. listopadu 1939 v československé zahraniční armádě.* Praha 2014.) nebo Jana Kuklíka a Jana Němečka (*Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945*. Praha 2004.)

1 Rané fáze života a první světová válka

Evžen Esteřák se narodil dne 25. května 1891 v Olomouci jako jedno z pěti dětí matce Antonii Esteřákové[1] a otci Janu Esteřákovi[2] (fotografie v příloze č. 1 a příloze č. 2). Evžen měl dva starší bratry, Jana (nar. 8. července 1883), Rudolfa,[3] starší sestru Marii, provdaná Šolcová (nar. 11. srpna 1887) a mladší sestru Martu, provdanou Toulovou (nar. 17. ledna 1893).

1.1 Rodina Esteřákova

Jan Esteřák, otec Evžena, pocházel ze Vsetína. Jan neměl původ z nijak movité rodiny a byl poslán do učení ke strýci, který byl kožešníkem. Po vyučení, ve čtrnácti letech, pak odešel „do světa" na zkušenou. Podle Evženových slov v rodinné kronice Šípkových si s sebou do Olomouce Jan odnesl pouze staré šaty. Několik let působil jako tovaryš, poté se oženil s Antonií Struhačovou a otevřel si vlastní obchod. Oba v něm poctivě pracovali až do nočních hodin, což jim postupně pomohlo k většímu majetku.[4]

Evženův otec se účastnil i národnostního boje mezi Čechy a Němci v tehdejší převážně německé a katolické Olomouci. Kvůli tomu měl stále více odpůrců, kteří se bezúspěšně snažili bojkotovat jeho obchod. Další jeho významnou činností byla participace na vzniku české evangelické církve v Olomouci.[5] Jan byl nejdříve pokladníkem, od roku 1906 pak kurátorem. Za jeho funkce byl roku 1903 postaven farní dům, v roce 1920 Betlémská kaple a o tři roky později byla zřízena Misijní škola.[6]

Co se týče Evženových sourozenců, Evženův bratr Jan se věnoval hornictví, zatímco mladší bratr Rudolf převzal obchod od jejich otce. Sestra Marie se provdala za Edvarda Šolce, ředitele cementárny v Hodolanech v Olomouci. Nejmladší Marta se provdala za Jana Toula, obchodníka z Prostějova.[7] Všechny děti byly vedeny k pobytu v přírodě (prázdniny obvykle trávily u otcových příbuzných na Vsetíně), ke studiu[8] a také musely pravidelně pomáhat v rodinném obchodě.[9]

---

[1] Antonie se narodila 14. listopadu 1856 v Sezemicích u Pardubic a zemřela v Olomouci 28. března 1932. Archiv Luďka Párala, *rodokmen*.
[2] Jan se narodil 26. června 1856 na Vsetíně a zemřel v Olomouci 9. července 1948. Tamtéž.
[3] Přesné datum narození bratra Rudolfa není z dostupných pramenů patrné.
[4] ALP, *rodinná kronika*, nestránkováno.
[5] Tamtéž.
[6] TOUL, Jan: *Jubilejní kniha Českobratrské evangelické rodiny: k 150letému jubileu Tolerančního patentu 1781–1931*. České Budějovice 1931, s. 57.
[7] ALP, *rodinná kronika*.
[8] Náležité zaměstnání si musely zvolit i Evženovy sestry, jelikož Jan Esteřák trval na tom, že je nutné zajistit, aby se v případě nutnosti mohly uživit samy. Tamtéž.
[9] Tamtéž.

Rodina zpočátku žila v centru Olomouce v Ostružnické ulici čp. 42, v Evženových čtrnácti letech jeho otec zakoupil dům se zahradou v tzv. Úřední (nebo i Úřednické) čtvrti, kam se Esteřákovi záhy přestěhovali.[10] V tomto domě žijí potomci Jana a Antonie Esteřákové dodnes.[11]

1.2 Studia

Evžen v roce 1901 dokončil obecnou školu,[12] ze které následně přešel na olomoucké klasické gymnázium (dnešní Slovanské gymnázium v Olomouci).[13] Po vystudování gymnázia a úspěšném složení maturity v roce 1909[14] podnikl Evžen prázdninovou cestu přes Tyrolsko do Švýcarska a severní Itálie.[15]

Následně byl přijat na právnickou fakultu v Praze, kde byl oficiálně imatrikulován k 11. prosinci 1909.[16] Kopie indexu se nachází v příloze č. 5. Evžena poslal jeho otec na studia i do Velké Británie, kde strávil celkem devět měsíců,[17] a to konkrétně v akademickém roce 1911/1912.[18] Přibližně z této doby pochází Esteřákova fotografie v příloze č. 3 a příloze č. 4. Esteřák, vybaven několika doporučeními z Prahy, dorazil do Londýna, kde se mohl seznámit s mnoha zajímavými osobnostmi. Evžen se zapsal na University College v Londýně, kde studoval zejména angličtinu, anglickou literaturu a národní hospodářství. Volný čas věnoval pozorování pouličního ruchu velkoměsta nebo navštěvoval obrazárny a galerie. Prosinec a leden strávil v Brightonu, a jak později zapsal do citované rodinné kroniky, pozvaly jej tam dvě starší dámy, a kde byl uveden do společnosti. V lednu taktéž navštívil Liverpool, kam byl vyslán z londýnské univerzity jako zástupce na studentskou konferenci. Cestou zpět domů mu ještě bylo umožněno, aby pobyl čtrnáct dnů v Paříži ve Francii.[19] Pravděpodobně i díky tomu, že mohl takto cestovat a studovat v zahraničí, ovládal Esteřák mimo češtiny a němčiny také anglický jazyk.[20]

[10] ALP, *rodinná kronika*.
[11] S ohledem na soukromí rodiny nebude přesná adresa domu v práci uvedena.
[12] Archiv bezpečnostních složek, fond 305, signatura 305-662-3/94, Zápis o výpovědi, 10. ledna 1950.
[13] BARTOŠ, Luděk (ed.): Vzděláván budiž: 135 let Slovanského gymnázia. 100 let od založení České reálky. Olomouc 2002, s. 207.
[14] Esteřák uvádí v rodinné kronice rok 1908, nicméně maturitní vysvědčení i dokument o imatrikulaci jsou z roku 1909, tudíž se muselo jednat o cestu až v roce 1909.
[15] ALP, *rodinná kronika*.
[16] ALP, *certifikát o imatrikulaci*.
[17] ALP, *rodinná kronika*.
[18] Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, Sbírka Kvalifikačních listin, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část I, 31. ledna 1947.
[19] ALP, *rodinná kronika*.
[20] ALP, *Vojenská knížka*, s. 2.

Evžen Esteřák následně 28. listopadu 1914 odpromoval jako doktor práv (JUDr.).[21] Po studiích a vojenské službě v rakousko-uherské armádě během první světové války nejdříve vykonával soudní praxi jako kandidát advokacie u Zemského trestního soudu v Praze (23. listopad 1918–22. února 1919), u kterého zejména působil jako zapisovatel při výsleších svědků a obviněných nebo pod dozorem vyšetřujícího soudce prováděl i samotný výslech. Jako zapisovatel byl činný i při hlavních líčeních.[22] Esteřák na tomto soudě pracoval pravděpodobně dobře a svědomitě, jelikož dle oficiálního vysvědčení jej soudce Emanuel Sitta ohodnotil známkou velmi dobrou jak v pilnosti, tak ve způsobilosti.[23]

Poté Esteřák vykonával koncipientskou advokátní praxi od 23. května 1919 do 10. září 1919 v Telči, kde jej advokát František Peták ocenil jako svědomitého, spolehlivého a bystrého, s tím, že všechny zadané úkoly zpracoval s dokonalou právnickou znalostí.[24] S koncipientskou praxí Esteřák pokračoval poté v Olomouci u advokáta Richarda Fischera od 19. září 1919 do 18. září 1921, kde opět dosahoval uspokojivých výsledků.[25]

V červenci 1921 Esteřák navíc žádal o započítání vojenské služby v letech 1914 až 1918 do koncipientské sedmileté praxe. Mimo čtyřleté vojenské služby strávil Esteřák, jak je uvedeno výše, půl roku na soudě v Praze a tři roky v advokátních kancelářích. V žádosti adresované advokátní komoře zároveň uvádí, že je již přihlášen k advokátní zkoušce a žádá tedy o vyřízení co nejdříve.[26] Esteřákovi pravděpodobně advokátní komora vyhověla, jelikož v září stejného roku úspěšně složil všechny části advokátní zkoušky u Moravskoslezského vrchního zemského soudu s prospěchem velmi dobrým.[27]

1.3 V rakousko-uherské armádě

Když Esteřák zakončoval studium na vysoké škole, mezinárodní situace se začala rapidně měnit. 28. června 1914 byl na následníka rakouského trůnu, Františka Ferdinanda d'Este, spáchán v Sarajevu atentát. Tato událost byla neodvratnou rozbuškou nového válečného konfliktu

[21] ALP, *opis diplomu Evžena Esteřáka*; AUK, fond Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 3, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity III., strana 1393.
In: https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1569619878951260/397/?lang=cs&pagenr2=1393 [cit. 30. 4. 2022].
[22] ALP, *Výkaz o zaměstnání kandidáta advokacie JUDr. Eugena Esteřáka u Zemského trestního soudu v Praze*.
[23] ALP, *Vysvědčení z 21. února 1919*.
[24] ALP, *Vysvědčení z Advokátní kanceláře JUDr. Františka Petáka v Telči*.
[25] ALP, *Vysvědčení z Advokátní kanceláře JUDr. Richarda Fischera v Olomouci*.
[26] ALP, *Započtení vojenské služby do praxe*.
[27] ALP, *Úřední vysvědčení o zkoušce advokátní z 16. září 1921*.

světového rozměru. O měsíc později v Rakousko-uherské monarchii začala částečná mobilizace. Povolávány byly ročníky 1872–1893, jednalo se o muže různých zkušeností, kteří měli přijít do různých složek.[28] První světová válka se tak zapsala do života Evžena Esteřáka. Jeho fotografie z toho období jsou obsaženy v přílohách č. 6 až 14.

Esteřák byl odveden do armády v roce 1914. Poté prošel jednoletou důstojnickou školou ve Steyru.[29] Od 5. srpna 1915 nastoupil Esteřák do válečné služby.[30] Během pobytu ve Steyru totiž Esteřák onemocněl a musel se dokonce odebrat do nemocnice v Praze, kde mu byl operován zánět slepého střeva. Následně byl přeložen do rekonvalescenčního oddělení v Českých Budějovicích, kde poté pokračoval ve vojenské službě. Nejdříve měsíc působil v Tyrolích, následně přešel do pole k horské houfnicové baterii, kde strávil třináct měsíců. V době své vojenské služby, v červnu 1917, zároveň složil zkoušku z účetnictví u Zemského účetního dvora[31] v Praze, a to přesto, že se na zkoušku připravoval pouze individuálně.[32] Ve stejném roce podstoupil Esteřák plynový kurz.[33] Žádným odborným výcvikem tou dobou ovšem neprošel.[34] V lednu 1918 odjel z vojenské služby na dovolenou, aby se mohl oženit se svojí první manželkou, Janou Šípkovou.[35]

Zpět ale k vojenskému působení Esteřáka v rakousko-uherské armádě. Na italské frontě nebyla z počátku situace pro Rakousko-Uhersko vůbec příznivá. Italové měli zejména početní převahu, se kterou se vojska Františka Josefa I. musela pokusit vyrovnat. Boje se většinou odehrávaly v obtížném horském terénu, nejednalo se tedy o přímou linii jako například na východní frontě.[36]

Popis českého vojáka v rakouské armádě během první světové války není vůbec jednoduchý. Situace se totiž velmi lišila na východní frontě, kde často rusofilní čeští vojáci odmítali bojovat proti slovanským bratřím a snažili se co nejdříve padnout do zajetí Ruska, zatímco na italské frontě se Češi stávali velmi urputnými bojovníky proti jim velmi známému nepříteli. Obrazů o Češích ve válce vzniklo mnoho („Češi přeběhlíci“), většinou se spíše ale jednalo o nacionalistickou propagandu, která neměla příliš silný základ v realitě.[37]

---

[28] ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914–1918.* Praha 2001, s. 21, 29, 32.
[29] 4. červenec 1914–4. srpen 1915, dělostřelecký pluk 42.
[30] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[31] ALP, *Rodinná kronika.*
[32] ALP, *Vysvědčení o státní zkoušce účetnické z 27. června 1917.*
[33] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák**,** Prvopis kvalifikační listiny – část I, 31. ledna 1947.
[34] ALP, *Vojenská knížka*, s. 3.
[35] ALP, *Rodinná kronika.*
[36] ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 125.
[37] Tamtéž, s. 146–148.

Nicméně již od jara 1918 docházelo v armádě k oslabení morálky, zejména k tomu přispívali vojáci propuštění z ruského zajetí, mezi kterými se často objevovali bolševici, anarchisté, separatisté nebo různí sabotéři. Tito navrátilci povzbudili hned několik vzpour, které propukaly po celém území rakouskouherské monarchie. Vojáci byli také často podvyživení, chybělo jim základní vybavení a šířila se mezi nimi různá onemocnění.[38]

Když se 31. července 1918 Esteřák vrátil zpět na frontu do Tyrolska po tříměsíční dovolené, uvažoval, jak ze své pozice sabotovat rakouskou armádu. V armádě v té době narůstala nespokojenost, Češi se hromadně vzdávali Italům, aby mohli vstoupit do československých legií, a ti, kteří takovou příležitost ke zběhnutí neměli, snažili se narušovat alespoň vojenskou disciplínu jakýmkoliv způsobem. Esteřák tedy spolykal prášky, aby onemocněl, kvůli čemuž se 30. srpna vrátil zpět do Prahy. Dle Esteřákova popisu v rodinné kronice Šípkových v té době „hromadně onemocnělo" mnoho Čechů a Jihoslovanů, se kterými v armádě působil.[39]

Atmosféra v Rakousko-Uhersku, včetně českých zemí, se rapidně měnila. 14. října 1918 měla proběhnout generální stávka kvůli informaci, že Rakušané mají v plánu odvézt potraviny z českých zemí do Vídně. Ve stejný den se v Paříži Československá národní rada oficiálně přeměnila v prozatímní československou vládu včele s prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem.[40]

Dalším důležitým okamžikem byla tzv. Andrássyho nóta, která byla odpovědí americkému prezidentovi Woodrowovi Wilsonovi. Toto písemné vyjádření rakouskouherské diplomacie bylo v českých zemích vyloženo de facto jako kapitulace Rakouska-Uherska. V ulicích byla okamžitě znát živelná reakce, kdy byly spontánně odstraňovány znaky monarchie. V reakci na aktivitu lidí v ulicích se rozhodli tzv. muži 28. října k převzetí moci. Pravděpodobně i díky tomu bylo zamezeno jakémukoliv vyhrocení situace a propuknutí násilí, tudíž celý převrat proběhl poměrně v klidu. V ulicích probíhaly národní oslavy a protiněmeckým excesům prakticky nedocházelo.[41] Konec války a vznik samostatného Československa tedy Esteřák sledoval přímo v Praze.[42]

[38] ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 143–144.
[39] ALP, *Rodinná kronika*.
[40] ŠEDIVÝ, I.: *c. d.*, s. 345.
[41] Tamtéž, s. 349–351.
[42] ALP, *Rodinná kronika*.

1.4 První manželka Jana Esteřáková Šípková

Dne 6. ledna 1918 se Evžen Esteřák oženil v evangelickém kostele ve Velké Lhotě s o dva roky starší Janou[43] Šípkovou (19. prosinec 1889–8. březen 1945).[44] Fotografie Jany Šípkové jsou přiloženy v přílohách č. 16 a č. 17. Jana s Evženem se seznámili v Praze v létě 1913, kdy spolu začali trávit více času, během kterého se Evžen připravoval na státní zkoušky a Jana na lycejní maturitu a kreslířskou státní zkoušku.

Jana s Evženem z počátku společně relativně často cestovali. V lednu 1914 odjeli na týden do Mnichova, v létě stejného roku pak i s Janinou sestrou vyrazili na jih k městu Piran. Odtud skupina podnikla výlet do Puly, během kterého je na moři potkala bouře. Dle Esteřákových slov „*…málo nescházelo a loď byla by snad za bouře se potopila*.“[45] Dále vzpomínal, že po návratu z Puly do Piranu uslyšeli první zprávy o potenciálním válečném napětí. Nicméně ještě zvládli společně odcestovat do Grady, odkud chtěli dále pokračovat do Benátek. Přes hranice ovšem nebyl Evžen puštěn a musel v Gradě čekat, než se Jana po pár dnech z Benátek vrátí. Poté se vrátil vlakem na Moravu. Po návratu domů propukla válka.[46]

Před svatbou byl snoubencům udělen dispens od tří ohlášek a za svědky jim šli jejich otcové, Jan Esteřák a Jan Šípek. Jana, která pocházela z katolické rodiny (resp. je uvedena v katolické matrice narozených jako katolického vyznání), během svého života přestoupila do evangelické církve.[47] Po svatbě chvíli žili v Praze a Telči, poté spolu odešli do Olomouce, kde Esteřáková začala učit od školního roku 1919/1920.[48] V den svatebního obřadu nasněžilo a snoubenci i s jejich hosty museli při cestě zastavovat, aby se odházel sníh pro průjezd. Novomanželé strávili tři dny v Telči, dva dny v Olomouci a odebrali se do Prahy. Zde si ovšem zařídili vlastní samostatné bydlení v bytě až o několik měsíců později.[49]

[43] V matrice narozených a některých dalších pramenech je uvedena i jako Johanna Karolína.
[44] SOA v Třeboni, Sbírka matrik jihočeského kraje, matriční kniha Velká Lhota – helvétská konfese, O 1867–1926, snímek č. 237, zápis č. 1. In: https://digi.ceskearchivy.cz/9079/237 [cit. 13. 12. 2020].
[45] ALP, *Rodinná kronika*.
[46] Tamtéž.
[47] SOA v Třeboni, Sbírka matrik jihočeského kraje, matriční kniha Velká Lhota – helvétská konfese, O 1867–1926, snímek č. 237, zápis č. 1. In: https://digi.ceskearchivy.cz/9079/237 [cit. 13. 12. 2020].
[48] TICHÁK, Milan: *Olomouc rodu ženského.* Olomouc 2009, s. 85.
[49] ALP, *Rodinná kronika*.

Jana Esteráková se narodila v Telči Janu Šípkovi a Johanně Šípkové (příloha č. 18) do početné rodiny.[50] Jana jako dívka nemohla samozřejmě chodit na místní chlapecký ústav a musela tedy navštěvovat měšťanskou školu jako jiné dívky. Dle jejích slov dostala ona i její sestry vzdělání odpovídající jejich prostředí. Po návratu z pensionátu pomáhala v domácnosti a otcově obchodě. Jana ale toužila spíše po dalším vzdělání, díky kterému by mohla získat povolání. Stejně jako její spolužačky měla několik možností se provdat, ale patrně chtěla něco víc než jen zaopatření.[51]

Jana od malička ráda kreslila, v Telči navštěvovala lidovou malírnu. Chtěla být v kreslení stále lepší, a tak skončila na umělecko-průmyslové škole v Praze. Zejména z obav, zda by ji kreslení mohlo uživit, si doplnila středoškolské vzdělání a stala se profesorkou kreslení.[52] V roce 1917 získala místo suplující učitelky na Vyšší dívčí škole v Praze.[53] Kreslířské umění Jany Esteráková dokládá i fotografie Esteráková obrazu v příloze č. 15. Fotografie Jany Esteráková během studií jsou pak vloženy v přílohách č. 19 až 21.

Vzhledem ke stále probíhající první světové válce novomanželé Esteřákovi (příloha č. 22 až č. 24) museli první okamžiky jako manželé trávit daleko od sebe, ačkoliv v dubnu 1918 Esteřák přijel opět do Prahy na tříměsíční dovolenou. Poté strávil na frontě už jen měsíc, než se kvůli onemocnění vrátil zase zpět do Prahy. Období vzniku Československa již trávili společně, dokud v listopadu Jana Esteráková, tou dobou ve čtvrtém měsíci těhotenství, neonemocněla španělskou chřipkou. Kvůli těžkému průběhu španělské chřipky Esteřákové odjela na nemocniční dovolenou do Telče, kde zůstala až do porodu syna Evžena[54] (příloha č. 28) v březnu 1919.[55]

Španělská chřipka byla onemocněním, které se v lehkém průběhu projevovalo vysokou horečkou, zimnicí, bolestí hlavy, svalů a kloubů a únavou. Pacienti také trpěli převážně dráždivým kašlem a bolestí na hrudi. Ačkoliv se jim po dvou až třech dnech mohlo pocitově ulevit, zpravidla se příznaky nemoci znovu objevily, v těžších variantách často i s doprovodem zápalu plic, který nezřídka vedl ke smrti.[56] Na rozdíl od předchozích chřipkových epidemií neumíraly pouze děti

[50] Jana měla dva nevlastní (Josefa Šípka a Marii, provdanou Pikhartovou) a čtyři vlastní sourozence (Elu, provdanou Zapletalovou, Helenu, provdanou Kabelíkovou, Zdenku, provdanou Komzákovou a Viktora Šípka). DRDÁCKÝ, Miloš: *Proměny telčských domů.* Praha 2013, s. 84.
[51] ESTEŘÁKOVÁ, Jana: *Co mi dalo mé povolání.* Ženská rada, 17, 1941, č. 4, s. 58. In: https://ndk.cz/uuid/uuid:035622e0-01c2-11e8-9854-5ef3fc9ae867 [cit. 13. 12. 2020].
[52] ESTEŘÁKOVÁ, J.: *Co mi dalo*, s. 58.
[53] ALP, *Rodinná kronika*.
[54] Evžen Esteřák ml. (26. březen 1919, Telč–11. února 1984, Praha), více o Esteřákovi ml. v podkapitole 3.4.
[55] ALP, *Rodinná kronika*.
[56] SALFELLNER, Harald: *Španělská chřipka. Příběh pandemie z roku 1918.* Praha 2021, s. 20–21.

a starci, ale zejména mladší lidé ve věku mezi 15–40 lety, zároveň šlo překvapivě často o lidi v dobré fyzické kondici a dobře živené.[57]

První (relativně mírná) vlna epidemie začala na jaře roku 1918, na podzim stejného roku pak druhá s velmi vysokou úmrtností. Na začátku roku 1919 se rozvinula další vlna s podobně vysokou mortalitou a lidé si neoddechli ani při čtvrté vlně v roce 1920.[58] Co se týče území vznikajícího Československa, už v říjnu 1918 se epidemie plně projevila v Praze. Výrazně stoupla úmrtnost místních, přičemž zejména převažovali mladí lidé. Navíc byl problémem nedostatek lékařů, mnoho jich totiž stále bylo na válečné frontě, část se jich stala obětí samotné chřipky.[59]

Na přelomu let 1918 a 1919 žili manželé Esteřákovi spolu v Telči a následně odešli do Olomouce, kam Jana žádala o přeložení do nově zřízeného lycea. Nejprve žili společně s Evženovými rodiči, než si zařídili vlastní bydlení.[60]

Jana Esteřáková Olomouc v rodinné kronice popisuje jako město, které ztrácí německý charakter, nicméně národnostní boj v něm neskončil. Doslova píše: „*Olomouc po státním obratu ztrácí německý nátěr a stává se českou; národnostní boje neutuchají, Němci se brání stále. A k ostatním bojům se zvedá i boj náboženský. V červnu 1920 se slouží na hlavním náměstí první českosl. jaz. čtena mše.*[61]

Od roku 1919 působila Jana Esteřáková jako první profesorka-žena na střední škole v Olomouci, konkrétně na Dívčím reálném gymnáziu v Olomouci (příloha č. 25 až č. 27). Na tomto gymnáziu vyučovala kreslení, matematiku a deskriptivní geometrii po celou meziválečnou dobu.[62]

Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty z 13. října 1922 získala tzv. definitivu, nicméně hned v březnu 1923 nastoupila z rodinných důvodů na dovolenou, [63] respektive na mateřskou dovolenou. Dne 16. května 1923 totiž porodila své druhé dítě, dceru Janu Helenu, později provdanou Norkovou,[64] viz příloha č. 29 a č. 30.

O svém povolání se rozepsala i ve vlastním článku do periodika Ženská rada.[65] Kvůli manželství a dětem se již nevěnovala umělecké tvorbě, ale zůstala učitelkou. Sama uvedla, že jí

[57] SALFELLNER, H.: *c. d.*, s. 25.
[58] Tamtéž, s. 39.
[59] Tamtéž, s. 103, 107.
[60] ALP, *Rodinná kronika*.
[61] Tamtéž.
[62] *Připomínáme si*. Telčské listy, XXVI, březen 2015, s. 10.
[63] *Jmenování.* Výroční zpráva českého dívčího lycea v Olomouci, 4, 1923, s. 4.
[64] ALP, *Rodokmen.*
[65] Článek je ocitován již v poznámce č. 50.

její práce byla útěchou a radostí při mnoha životních peripetiích. Zvládla tak nejtěžší okamžiky svého života, hlavně když s dětmi zůstala [po rozvodu] sama, měla díky svému povolání dostatečné finanční zabezpečení.[66] V příloze č. 31 je Jana Esteřáková zachycena na fotografii při malování.

Význam a kvalitu malířského umění Jany Esteřákové Šípkové dokládá i fakt, že se na dvacet jedna jejích obrazů nachází ve sbírce děl Moravské galerie v Brně. Seznam obrazů je možné dohledat v online sbírce galerie, bohužel ovšem bez jejich fotografií (resp. náhledů). Zajímavé ovšem je, že dle popisu těchto děl Jana Esteřáková často malovala své příbuzné, ve sbírce se například několikrát nachází obraz její dcery Jany Norkové, jednou dokonce s manželem Milošem Norkem.[67]

Jana Esteřáková se mimo umělecké a pedagogické činnosti a rodině věnovala i občanské aktivitě. Kandidovala (ačkoliv neúspěšně) do poslanecké sněmovny ze čtvrtého místa za Národní socialisty[68] nebo byla činná v Sokole.[69] Základy olomouckého Sokola sahají již k roku 1869, nicméně převážně německá radnice komplikovala získání jakýchkoliv prostor vhodných ke cvičení. Po několika stěhováních se Sokolové nakonec dočkali svojí vlastní a plně vyhovující budovy až v roce 1928. Sokolu a dalším (českým) spolkům samozřejmě pomohl zejména politický převrat a vznik Československa, který proměnil i skladbu radnice v převážně českou a více přívětivou.[70] Jméno Jany (Esteřákové) Šípkové se objevuje i na pamětní desce obětí z druhé světové války z TJ Sokol Olomouc, která se nachází přímo v budově Sokola na třídě 17. listopadu v prvním patře. Deska je nadepsaná citátem: „*Padli jsme, aby národ žil.*“ (příloha č. 32).

Už v článku Moravského večerníku z 2. května 1935, ve kterém se píše o kandidátce Národních socialistů do nadcházejících voleb, je Jana Esteřáková uvedena jako bývalá manželka doktora Esteřáka, advokáta v Olomouci.[71] K samotnému rozloučení manželství oficiálně došlo až 4. února 1939 nařízením Krajského soudu v Brně.[72]

Rozluka ji ovšem neuchránila před *Akcí E* (resp. Aktion Emigranten), která začala v září 1942. Cílem bylo zatýkání příbuzných emigrantů a příslušníků československé armády

[66] ESTEŘÁKOVÁ, J.: *Co mi dalo*, s. 58–59.
[67] *Sbírky on-line*. Moravská galerie v Brně. In: https://sbirky.moravska-galerie.cz/katalog?author=Este%C5%99%C3%A1kov%C3%A1%2C+Jana [cit. 11. 4. 2022].
[68] *Z politického zákulisí.* Moravský večerník, 102, 2. 5. 1935, s. 3.
[69] TICHÁK, M.: *Olomouc rodu…,* s. 85.
[70] TICHÁK, Milan: *Olomouc z nadhledu.* Olomouc 2011, s. 132, 136–137.
[71] *Z politického zákulisí*, 1935.
[72] SOA v Třeboni, Sbírka matrik jihočeského kraje, matriční kniha Velká Lhota – helvétská konfese, O 1867–1926, snímek č. 237, zápis č. 1. In: https://digi.ceskearchivy.cz/9079/237 [cit. 13. 12. 2020]; NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/228/4.

v zahraničí.[73] Jana Esteráková byla zatčena nejspíš nejen proto, že její bývalý manžel byl činný v londýnském exilu, ale i protože tamtéž odešel i jejich syn, Evžen Esteřák mladší.

Jana Esteráková byla po zatčení převezena do internačního tábora Svatobořice, kde byla vězněna od 6. října 1942 do 29. ledna 1943.[74] Říšské úřady si byly vědomy, že stovky českých emigrantů bojují v zahraničí proti Německu a jejich rodiny tedy mohou být nápomocné případným výsadkářům na území Protektorátu. Dne 17. září 1942 bylo proto rozhodnuto, že někteří příbuzní emigrantů budou zatčeni a internováni. Gestapo v nočních hodinách zatklo téměř dva tisíce osob, a to manželky uprchlíků, děti nad 17 let, sestry emigrantů žijící ve společné domácnosti a rodiče do 70 let. Příprava těchto zatčení a realizace internace se, jak je zmíněno již výše, nazývala *Akce E*.[75]

Tábor úředně spadal pod Ministerstvo vnitra, nicméně fakticky byl internační tábor ve Svatobořicích v gesci gestapa, což mimo jiné znamenalo i to, že o internování či propuštění rozhodovala vedoucí úřadovna v Praze nebo Brně. Původně byli v táboře internování i židé, od prosince 1942 jsou ale postupně převáženi do koncentračních táborů.[76]

Hygienické podmínky v táboře nebyly nikterak příznivé, již zpočátku byly zaznamenány případy úporných průjmů. Lékaři byli vybráni z řad vězňů, nicméně i tak nebyla lékařská péče z daleka dostačující, zejména z důvodu chybějících léků. V samotných Svatobořicích zemřelo sice „pouze“ třicet vězňů, nicméně další desítky zemřely v nemocnici či po propuštění zpět domů. Převoz do nemocnice byl totiž povolen zpravidla pouze velmi vážně nemocným.[77] Není tedy divu, že pobyt ve Svatobořicích Janu Esteřákovou nenávratně zdravotně ovlivnil.

Tímto ovšem životní komplikace Esteřákové v období Protektorátu nekončily. Kvůli internaci ve Svatobořicích byl Janě Esteřákové Šípkové původně snížen důchod na polovinu. Až po propuštění jí k 1. únoru 1943 na vlastní žádost byla výše důchodu navrácena, dokonce jí bylo přislíbeno i doplacení upřené poloviny důchodu z období uvěznění.[78] Jestli se tak skutečně stalo ovšem nelze z dostupných pramenů vyčíst.

[73] KUX, Jan. *Internační tábor Svatobořice.* Brno 1995, s. 34–35.
[74] Památník Terezín, NKP: Databáze vězňů Internačního tábora Svatobořice 1942–1945, Jana Esteřáková. In: https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-esterakova-jana [cit. 13. 12. 2020].
[75] KUX, J.: *c. d.*, s. 34–35.
[76] Tamtéž, s. 36.
[77] Tamtéž, s. 42–43.
[78] ALP, *Dopis Janě Esteřákové z 26. března 1943.*

Ačkoliv se tedy jednalo o tábor s mírnějším režimem než třeba koncentrační tábory, čtyřměsíční pobyt Esteřákovou poznamenal natolik, že velmi zesláblá zemřela po operaci v nemocnici v Pelhřimově 8. března 1945,[79] tedy necelé dva roky po propuštění ze Svatobořic. Milan Tichák sice ve své práci uvádí, že Esteřáková zemřela krátce po propuštění,[80] to ovšem neodpovídá databázi Památníku Terezín a datu jejího úmrtí, mezi kterými je časová prodleva o něco delší (ačkoliv úmrtí skutečně nastalo v souvislosti s trýznivým pobytem v internačním táboře). Pohřeb proběhl 11. března v evangelickém kostele v Telči.[81] Místo posledního odpočinku nalezla v Telči, v rodinné hrobce, kde leží mimo jiné vedle svých rodičů a synovce Jaroslava Zapletala,[82] letce československé zahraniční armády ve Velké Británii,[83] který zahynul během druhé světové války po sestřelení nad Atlantikem 1. ledna 1945.[84]

[79] DRDÁCKÝ, M.: *c. d.*, s. 84.; ALP*, parte Jany Esteřákové Šípkové*.
[80] TICHÁK, M.: *Olomouc rodu…,* s. 86.
[81] ALP, *Parte Jany Esteřákové Šípkové*.
[82] Jaroslav Zapletal (1911–1945), stavební inženýr, letec 311. československé perutě RAF. 1. ledna 1945 bylo jeho letadlo zasaženo německým torpédoborcem a roztříštilo se o skálu. MACH, Petr: *Telč. Zapletal Jaroslav ml.* In: https://www.telc.eu/turista_a_volny_cas/historie/osobnosti/zapletal_jaroslav_ml [cit. 3. 8. 2021].
[83] MRVKA, František: *Spolek pro vojenská pietní místa*. *Kenotaf Jaroslav Zapletal a hrob Jaroslav Zapletal.* In: https://www.vets.cz/vpm/31773-kenotaf-jaroslav-zapletal-a-hrob-jaroslav-zapletal/ [cit. 3. 8. 2021].
[84] ALP, *Dopis Jaroslavu Zapletalovi od Inspektorátu československého letectva ve Velké Británii z 6. června 1945*.

2 Esteřák jako advokát a zastupitel

Po vzniku Československa Evžen Esteřák s Janou Esteřákovou začínají nový život v Olomouci s prvorozeným synem. Jana od září pokračovala ve vyučování na nově vzniklém dívčím lyceu, zatímco Evžen mohl nerušeně pokračovat v započaté advokátní kariéře.

2.1 Advokátní praxe

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, Esteřák v roce 1919 pokračoval v koncipientské praxi v Olomouci, konkrétně v advokátní kanceláři u doktora Fischera. Ten byl s jeho prací spokojen, a tak po započítání vojenské služby do praxe nic nebránilo tomu, aby se mohl podrobit v Brně advokátní zkoušce.[85]

Stát zasahoval do organizace a činnosti advokátů minimálně,[86] advokátní komora[87] byla tedy samosprávnou institucí s poměrně vysokou mírou autonomie. Přestože došlo ke změně režimu po zániku Rakouska-Uherska, pravidla pro vstup do advokacie byla v tuto chvíli prakticky totožná. K úpravě došlo až novelou zákona v roce 1922, kdy byla zkrácena povinná praxe ze sedmi na šest let, resp. od roku 1924 pouze pět let; navíc došlo k upozaďování povinnosti praxe u soudu.[88] Pro srovnání, dnes postačuje advokátním koncipientům pro připuštění k advokátní zkoušce tři roky praxe u advokáta.

Advokátní zkouška se skládala ze dvou částí, písemnou část úspěšně složil 9. a 10. září 1921, ústní pak 14. září 1921, s celkovým prospěchem velmi dobrým.[89] Následně mohl začít působit jako samostatný advokát. Otevřel si olomouckou advokátní kancelář na Horním náměstí (tehdejší adresa Masarykovo náměstí čp. 5[90], fotografie budovy v příloze č. 33),[91] kterou si po většinu času vedl sám.[92] Zároveň byl na svou žádost v říjnu zapsán do seznamu obhájců v trestních

[85] ALP, *Vysvědčení od dr. Fischera potvrzené Výborem moravské advokátní komory z 23. září 1921.*
[86] KOBER, Jan. *Advokacie v českých zemích v létech 1848–1994.* Praha 1994, s. 78.
[87] V Československu fungovaly zpočátku celkem tři advokátní komory, Advokátní komora v Čechách se sídlem v Praze, Moravská advokátní komora v Brně a Slezská advokátní komora v Opavě. BALÍK, Stanislav a kol.: *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Praha 2009, s. 151.
[88] Tamtéž, s. 75.
[89] ALP, *Úřední vysvědčení o zkoušce advokátní ze 16. září 1921.*
[90] Na této adrese stojí tzv. Edelmannův palác, renesanční palác, který vznikl v 16. století spojením dvou gotických domů. Dům je nápadný bohatě zdobenou fasádou. Na počátku 18. století jej do vlastnictví získalo město Olomouc. Dnes jsou jeho prostory využity jako byty, obchody a kanceláře. *Edelmannův palác*. Tourism.olomouc.eu. In: https://tourism.olomouc.eu/sights/buildings-and-palaces/detail=213/cs [cit. 11. 8. 2021]; *Edelmannův palác*. Národní památkový ústav: Památkový katalog. In: https://www.pamatkovykatalog.cz/edelmannuv-palac-18632758 [cit. 11. 8. 2021].
[91] *Adresář Republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství*, 2, 1938, s. 2485.
[92] ALP, *Životopis Evžena Esteřáka sepsaný Janou Norkovou.*

věcech u Moravskoslezského zemského vrchního soudu.[93] Fotografie zachycující Esteráka v tomto období jsou obsaženy v přílohách č. 34 a č. 35.

To, že se Esteřák specializoval pravděpodobně zejména na trestního právo, mimo tohoto dosvědčuje i zmínka Šárky Bartošové v monografii *Meziválečná levice na Olomoucku*, ve které autorka zmiňuje, že Esteřák byl obhájcem tou dobou (1932–1934) perzekvovaného Jana Kučery (člen radikální levice). Kučera byl totiž obětí snah o tehdejší potlačování KSČ. Tento fakt je nicméně poměrně paradoxní, Esteřák zaprvé nebyl členem KSČ ani jiné radikálně levicové strany (byl národním socialistou), a za druhé sám Esteřák byl později po únoru 1948 perzekvován novým komunistickým režimem.[94] Jan Kučera byl v roce 1932 zvolen obecním zastupitelem za komunistickou stranu,[95] byl tedy zároveň i politickým protivníkem Esteřáka. Na druhou stranu toto jistě svědčí o Esteřákově objektivitě a integritě, když se snažil bojovat o spravedlnost pro všechny, bez ohledu na vlastní názory a přesvědčení. Pro úplnost je ovšem zapotřebí dodat, že sám Esteřák hovořil o Kučerovi jako o svém příteli, se kterým bylo často jednodušší se v zastupitelstvu dohodnout spíše než se samými národními socialisty, což mu samozřejmě vytvořilo hodně potíží mezi straníky.[96]

Dalším důkazem je Esteřákův článek v Přítomnosti z roku 1926, ve kterém popisuje problémy v trestním řízení na našem území z pohledu obhájce. Za prvé kritizuje, že na venkovských soudech již před první světovou válkou musel soudce taktéž zastávat roli žalobce, čímž se dostával do přirozené rozepře s obhájcem a rovnost stran tím byla narušena. To je naprosto logické, jelikož pokud soudce zároveň ve stejném řízení musel uvažovat jako žalobce, nutilo jej to ke stálému boji s obhájcem, a to často muselo vést až k osobním antipatiím. Nicméně podobně negativní vztah mezi soudci a obhájci Esteřák začal pozorovat i u městských okresních a krajských soudů, kde byli soudci zaplaveni trestní agendou, a navíc se věnovali i dalším oblastem. Tím se soudci dostávali často do časového presu a snažili se co nejvíce urychlovat proces dokazování. To šlo samozřejmě do protikladu se snahou obhájců, aby byly důkazy během soudních jednání provedeny co nejpečlivěji, a tak někdy navrhovali zopakování důkazu, aby nebyl jejich klient poškozen, což z pohledu soudců působilo tak, že se pouze snaží protahovat soudní řízení. Tyto problémy občas vedly až k nepřátelství mezi některými soudci a obhájci, takže někteří advokáti

[93] ALP, *Dopis z Presidia Moravskoslezského vrchního zemského soudu z 19. října 1921.*
[94] BARTOŠOVÁ, Šárka – BIEBERLE, Josef: *Meziválečná levice na Olomoucku*. Olomouc 2012, s. 29.
[95] *Kdo bude v novém zastupitelstvu města Olomouc.* Moravský večerník, 68, 21. 3. 1932, s. 1.
[96] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/53, Protokol, 23. února 1950, s. 14.

byli nuceni se občas nechat zastoupit někým jiným, aby zbytečně svými osobními spory neubližovali svému klientovi. Esteřák si taktéž stěžuje, že jsou obhájci často tlačeni k tomu, aby radili svému klientovi, co je v dané situaci nejvhodnější, i když to může být v rozporu s tím, co je spravedlivé, nebo co klient doopravdy (ne)spáchal.[97]

Druhým nešvarem v tehdejším trestním řízení, se kterým se Esteřák nejčastěji setkával, byla nízká odbornost soudních znalců z oboru lékařství. Na rozdíl od civilního procesu, kde byl znalec vybírán i podle návrhů stran, v trestním procesu figurovali často tzv. stálí znalci z oboru lékařství, u kterých soud předpokládal, že rozumí všemu ve svém oboru. Mohlo se například stát, že ke gynekologickým záležitostem se vyjadřoval oční lékař, s tím, že takový posudek nebylo možné napadnout jinak než z procesních důvodů. Návrhy na ustanovení jiných znalců než těchto stálých, byly soudci vnímány jako snaha o další prodlužování řízení a mrhání státními penězi. Dle Esteřáka je zapotřebí přijmout to, že vědecké poznatky se v čase vyvíjí, a že lékař nemusí rozumět úplně všem odvětvím medicíny. K nápravě tohoto problému by mohla pomoci i lékařská komora, která sama mohla navrhovat kvalitní odborníky-lékaře jako soudní znalce.[98]

Z výše uvedeného mimo jiné vyplývá, že pokud si Evžen Esteřák vybral jako svou specializaci trestní právo, musel být pravděpodobně dobrým rétorem. V období první republiky bylo totiž u obhájce velmi důležité, že byl kvalitním řečníkem, aby byl schopen přesvědčit porotu (která v tehdejším právním systému byla v trestním řízení zakotvena, pozn. autorky) o svých argumentech.[99] Tomu odpovídá i fakt, že se Esteřák úspěšně účastnil i olomoucké komunální politiky.

2.2 Esteřákovy stopy v olomouckém veřejném prostoru

Československí advokáti se obecně hojně účastnili politického života ve své zemi. Dá se říct, že prakticky neexistovala tehdejší politická strana, která by ve svých řadách neměla zastoupeného nějakého advokáta. Dle biografických hesel lze ovšem usoudit, že politické angažování advokátů bylo místním obyvatelstvem přijímáno vesměs pozitivně.[100]

Esteřáka k aktivitě v komunální politice pravděpodobně motivoval jeho otec Jan, český vlastenec, který se politicky angažoval jak na převážně německé Nové Ulici, kde s rodinou žili, tak

[97] ESTEŘÁK, Evžen: *Obhájce – soudce – znalec.* Přítomnost, III, 1926, s. 410–411.
[98] Tamtéž, s. 411.
[99] BALÍK, S.: *Dějiny advokacie*, s. 161.
[100] Tamtéž, s. 163.

také v různých českých spolcích (např. Matice školská). V roce 1919 se dokonce stal členem obecního zastupitelstva v Nové Ulici.[101]

Jak je zmíněno výše, profesní kariéra advokáta byla běžně spojena s kariérou politickou. Často již advokátní koncipient působil u advokáta, který byl zároveň významným politikem a tím se například etabloval v dané politické straně. To platilo jak v Rakousko-Uhersku, tak v novém československém státě. Prohloubily se nicméně rozdíly mezi německými a českými advokáty, stejně tak se projevilo „přelidnění" advokátů. Zastoupení advokátů v politické reprezentaci oproti předchozím obdobím klesalo. Také bylo ovšem běžné, že se advokáti vedle politické činnosti aktivně účastnili spolkového života.[102]

Esteřák byl tedy ve světle výše zmíněného nejspíše rovněž ovlivněn Richardem Fischerem, advokátem, u kterého konal advokátní praxi. Fischer byl v letech 1906–1918 poslancem moravského zemského sněmu, následně se stal vládním komisařem pro správu města Olomouce a od roku 1923 až do vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl zvoleným starostou v Olomouci.[103] Jako v pořadí druhý český starosta v Olomouci hájil zájmy českých občanů, byl známý jako skvělý řečník a činil se také jako autor mnoha článků či knih.[104] Zajímavostí jeho osobnosti jistě je, že zatímco „jeho" Československá národní demokracie postupně ztrácela na popularitě, Fischerova popularita naopak neustále stoupala.[105] Rozhodně se ale nemůžeme divit, že Esteřák byl členem městské rady v době, kdy byl starostou právě Richard Fischer, přestože oba pocházeli z jiných politických uskupení.

Evžen Esteřák byl zvolen do obecního zastupitelstva v Olomouci v roce 1927 za Národní stranu práce,[106] v roce 1932 již za Československou stranu národně socialistickou[107], a zůstal členem zastupitelstva až k 15. březnu 1938.[108] Ve stejném období byl i členem městské rady,[109] kopie úřední legitimace je vložena do přílohy č. 36.

---

[101] SÝKOROVÁ, Silvie: *Česká menšina v německé obci na příkladu Nové Ulice u Olomouce na konci devatenáctého a počátku dvacátého století.* Olomouc 2015 (nepublikovaná rigorózní práce), s. 88.
[102] MALÍŘ, Jiří: *Advokát. Příklad JUDr. Hynka Bulína st.* In: FASORA, Lukáš: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Brno 2006, s. 163, 172–173, 175.
[103] CIBULKA, Pavel: *FISCHER Richard 27.3.1872–5.2.1954*. Historický ústav AV ČR: Biografický slovník. In: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FISCHER_Richard_27.3.1872-5.2.1954 [cit. 8. 8. 2021].
[104] BAŘINOVÁ, Kristýna: *Vývoj obecní a okresní samosprávy Olomouce v letech 1918–1945.* Brno 2013 (nepublikovaná magisterská diplomová práce), s. 54.
[105] Tamtéž, s. 59.
[106] BAŘINOVÁ, K.: *c. d.,* s. 58.
[107] Tamtéž, s. 63.
[108] Tamtéž, s. 71.
[109] Tamtéž, s. 59, 66, 71.

Na zakládání socialistických stran se v Olomouci podíleli zejména učitelé a úředníci. Popularitu nabývala postupně, zejména po spojení s Národní stranou práce. Ve třicátých letech se tak národní socialisté stali třetím nejsilnějším olomouckým politickým uskupením. Evžen Esteřák byl jednou z nejvýznamnějších olomouckých postav této strany. Měli i vlastní organizaci pokrokových žen,[110] jak jsem zmínila výše, za Československou stranu národně socialistickou kandidovala do Poslanecké sněmovny i první manželka Esteřáka, Jana Esteřáková Šípková. V obecních volbách v roce 1932 Esteřák dokonce vedl kandidátku národních socialistů v Olomouci.[111] Byl totiž lídrem olomoucké pobočky této politické strany.[112]

Nicméně pozice Esteřáka jistě nebyla nedotknutelná. V rámci národních socialistů ve třicátých letech probíhaly pravděpodobně spory a existovala snaha se Esteřáka v komunální politice zbavit. Tak lze totiž vyložit informace z článku v Moravském večerníku, ve kterém redaktor informoval o zákulisní informaci, že národní socialisté nejsou s prací Esteřáka spokojeni a budou požadovat jeho rezignaci na všech funkcích. Dále autor uvádí, že je Esteřák v Olomouci znám především jako odpůrce placených funkcí. Nicméně již v samotném článku je uvedeno, že pravděpodobně k samotné rezignaci Esteřáka vůbec nedojde. Na druhou stranu tato informace naznačuje, že ve straně probíhaly velké rozpory.[113] Autor každopádně předvídal správně, vzhledem k tomu, že Esteřák zůstal ve všech funkcích až do vzniku Protektorátu.

Jedním z mnoha olomouckých problémů bylo samozřejmě napětí mezi Čechy a Němci. Esteřák ve svém článku v Moravském večerníku v roce 1932 apeloval na české voliče, aby všichni přišli k volbám. Počet Němců v Olomouci se totiž sice snižoval, ale situace na radnici tomu zatím plně neodpovídala. Bylo tedy zapotřebí, aby co nejvíce Čechů přišlo k volbám a české strany měly v zastupitelstvu co nejsilnější pozici. To bylo důležité zejména pro volbu českého starosty. Dle Esteřáka bylo reálné, aby se české strany domluvily na takovém starostovi a jednom jeho náměstkovi. Druhý náměstek by pak mohl být z řad německých. Článek následně končí jeho výzvou: „*Do houfu proti Němcům, ať žádný český hlas nepřijde na zmar!*“[114]

[110] TRAPL, Miloš: *Transformace politických stran v Olomouci do nového státu po říjnu 1918*. Střední Morava: kulturně historická revue, 16, 2010, s. 9.
[111] *Obecní volby v Olomouci vypsány na neděli 20. března. Kandidátky nutno předložit nejdéle do 12. hodiny 6. března. První kandidátky už podány.* Moravský večerník, 48, 26. 2. 1932, s. 1.
[112] ABS, f. Z, sign. Z-6-314-2/123, *Seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR*, Evžen Esteřák JUDr.
[113] *Z politického zákulisí.* Moravský večerník, 294, 22. 12. 1934, s. 2.
[114] ESTEŘÁK, Evžen: *Pracujme pro českou většinu na radnici v Olomouci*. Moravský večerník, 56, 7. 3. 1932, s. 1.

Evžen Esteřák se dále objevil v místních novinách i kvůli jedné kauze, a to tiskovému sporu. Redaktor Moravského večerníku, Jindřich Pišek, totiž napsal článek, ve kterém kladně hodnotil změnu v Lipníku nad Bečvou, kde začaly být funkce ve vedení města neplacené. Pišek dále napsal, že by bylo skvělé, kdyby se toto rozšířilo i do dalších měst, jelikož by se do zastupitelstev netlačilo tolik kandidátů, ale pracovalo by v něm více kvalitních lidí. Dle jeho názoru totiž jde převážně o „korýtka“, která stojí občany příliš peněz. Tímto článkem se ovšem Esteřák, toho času městský radní, cítil dotčen, jelikož sám bojoval proti placeným funkcím, a podal na Piška žalobu pro urážku na cti. Případem se zabýval senát Krajského soudu v Olomouci, který nakonec konstatoval, že první část článku byla pouze kritikou obecných poměrů a k urážce na cti Esteřákovi dojít nemohlo. V druhé části, která se týkala Olomouce, se autorovi podařilo dostatečně prokázat pravdu (Esteřák totiž za svou funkci určitý obnos pobíral), a proto ani zde Esteřák se svojí žalobou neuspěl. O průběh celé kauzy byl v olomouckých politických kruzích velký zájem.[115]

Jinak dopadl případ, kdy Moravský večerník zveřejnil článek Jany Esteřákové, ve kterém zmiňovala i nejmenovaného advokáta. Plátek dovodil, že má Esteřáková na mysli právě Evžena Esteřáka, nicméně tato domněnka se nezakládala na pravdě, což jim následně dosvědčila i sama Esteřáková. Zde pravděpodobně k soudnímu sporu nedošlo, nicméně se periodikum za urážku na cti Esteřákovi omluvilo.[116]

Další olomoucká kauza, ve které byl účasten i Esteřák, a která velmi zajímala i místní tisk, se týkala pozemků s cementárnou v Grygově u Olomouce. Tyto pozemky totiž patřily Olomouci, ale Baťův závod měl zájem je odkoupit. Nicméně sotva podnik Baťa započal vyjednávání s městem, byla cementárna prodána cementářskému kartelu, s čímž bylo spojováno i jméno Evžena Esteřáka. Ten se proti jakýmkoliv nařčením z nekalého jednání ohrazoval i prostřednictvím článků v tištěných médiích.[117]

Esteřák byl také v roce 1937 vyslán jako člen delegace z olomoucké radnice na pohřeb prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, což musela být jistě pro všechny vyslance velká pocta. Esteřák se pohřbu účastnil se starostou, náměstky a dalšími členy

[115] *Zajímavý tiskový spor o platy úřadujících radních v Olomouci. Dr. Esteřák žaloval odpovědného redaktora Mor. Večerníku. Redaktor Pišek osvobozen – Soud uznal, že se mu důkaz pravdy zdařil.* Moravský večerník, 115, 17. 5. 1933, s. 4.
[116] *Prohlášení.* Moravský večerník, 237, 17. 1. 1933, s. 2.
[117] ESTEŘÁK, Evžen. *Dohoda města s cementářským kartelem.* Moravský večerník, 22, 28. 1. 1937, s. 2; *Otevřená odpověď.* Moravský večerník, 33, 10. 2. 1937, s. 4.

městské rady.[118] Tělo Masaryka bylo nejprve vystaveno v Lánech, 17. září 1937 jej převezli do Prahy do Sloupové síně Pražského hradu, kde proběhlo hlavní rozloučení. Davy, které se přišly rozloučit s prezidentem osvoboditelem, za celou dobu neustávaly, a to ani přes nevlídné počasí. Rakev byla poté 21. září opět převezena do Lán, kde Masaryk nalezl poslední odpočinek.[119]

Esteřák, stejně jako jeho otec Jan, byl aktivní i ve spolkové činnosti v Olomouci. Jeho pravděpodobně nejvýznamnější stopou je participace na založení olomouckého skautingu. Již z počátku byl ve výboru[120] a následně byl zvolen za starostu tohoto sdružení.[121] S jeho výkonem funkce museli být ostatní olomoučtí skauti spokojeni, a to i přes počáteční problémy s nedostatkem financí, jelikož byl volen starostou opakovaně, jak dokazují zmínky v novinových článcích z roku 1934[122] a 1936.[123]

Členem skautu byl poté i Evžen Esteřák ml., který patřil ke skautskému 5. oddílu Ostrých hochů. Tam docházel i se svým kamarádem, Zdeňkem Babíčkem,[124] se kterým se potkali během druhé světové války v zahraničním odboji.[125] Příběh Esteřáků, Babíčka i dalších skautů se navíc promítl i do literatury, konkrétně do knihy *Třetí vzkříšení* od Josefa Červinky – Grifina, ve které autor například popisuje peripetie ohledně obsazení skautského domova na Fortu nacisty (Esteřák zde zasáhl a místo bylo nakonec skautům dočasně uvolněno), dále také částečně uvádí příběh Esteřáka ml. v zahraničním odboji.[126]

Časy se mění, přichází kritický rok 1938 a v Československu dochází k všeobecné mobilizaci. Ta probíhala poměrně dobře a s výraznou ochotou obyvatelstva. Mobilizace trvala asi pět dnů, než se Československo mohlo spolehnout na přibližně 1 250 000 mužů ve zbrani. Letectvo bylo rozptýleno, aby nemohlo být překvapivým úderem zničeno. Vedení armády mohlo být

[118] *Na pohřeb presidenta Osvoboditele.* Moravský večerník, 238, 19. 9. 1937, s. 10.
[119] BOBÍKOVÁ, Lenka: *S Masarykem se loučil celý národ*. Novinky.cz. In: https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/s-masarykem-se-loucil-cely-narod-40045589 [cit. 26. 11. 2021].
[120] *Svaz junáků skautů.* Moravský večerník, 14, 17. 1. 1933, s. 6.
[121] *Skauting*. Moravský večerník, 209, 12. 9. 1934, s. 5.
[122] *Místní sdružení Svazu junáků skautů ČSR v Olomouci.* Moravský večerník, 239, 18. 10. 1934, s. 6.
[123] *Skauting.* Moravský večerník, 38, 15. 2. 1936, s. 7.
[124] Zdeněk Babíček (07. 11. 1919–15. 09. 1941), stejně jako oba Esteřákovi vystudoval Slovanské gymnázium v Olomouci, v zahraničním odboji se připojil k československému letectvu ve Velké Británii. Zemřel během nočního náletu z 15. na 16. září 1941 na Hamburk, kdy byl jeho letoun sestřelen. *Zdeněk Babíček*. Olomouc: Internetová encyklopedie města. In: https://encyklopedie.olomouce.cz/cs/zdenek-babicek-0 [cit. 10. 8. 2021].
[125] FRANKOVÁ, Nela: *Babíček Zdeněk: * 7. 11. 1919 † 15. 9. 1941*. Hrdinové války. In: https://www.hrdinovevalky.cz/person/babicek-zdenek/ [cit. 10. 8. 2021].
[126] ČERVINKA – GRIFIN, Josef: *Třetí vzkříšení.* Olomouc 2021.

spokojeno, protože se mobilizace zdařila dříve, než nacistické Německo stihlo zahájit útok, čehož se vysocí důstojníci obávali.[127]

Esteřák byl tedy mobilizován a přibližně na 14 dnů opustil Olomouc. Od 25. září byl přidělen k náhradní baterii dělostřeleckého pluku 202 v Kežmaroku. Tam zůstal až do 13. října,[128] kdy byl na základě rozhodnutí o demobilizaci odeslán zpět do Olomouce.[129] Mobilizace se totiž stala de facto bezpředmětnou, vzhledem k událostem na mezinárodním poli. Osud Československa byl totiž zpečetěn na Mnichovské konferenci.

Mnichovská konference byla naplánována na 29. září. S účastí Čechoslováků se prakticky nepočítalo, britská vláda naopak apelovala na to, že by Československo nijak nemělo bránit v náročném vyjednávání míru. Dva českoslovenští zástupci byli nakonec přizváni pouze jako pozorovatelé, bez práva vystoupit a ani jim nebylo umožněno vstoupit do konferenční místnosti. Jednání bylo zdlouhavé, ničemu nepomáhalo, že se vše muselo překládat do několika jazyků. Na odstoupení Sudet byla shoda, řešila se pouze lhůta pro odchod Čechoslováků z těchto území. Po většinu času se pak řešily „okrajové" problémy, jako například záruky pro zbylé Československo nebo náhrada za majetek, který v podstoupeném území zůstane. Brzo ráno 30. září byl text memoranda připraven k podpisu Hitlera, Mussoliniho, Daladiera a Chamberlaina. Poměrně rozsáhlé území Sudet mělo být tedy předáno Německé říši. Celá akce měla začít 1. října. Hitlerovi se v Mnichovu tedy povedlo získat vše, co chtěl. Zbylé Československo mělo zůstat bezbranné.[130] Hranice Československa se pod mezinárodním tlakem musely změnit.

Politické vedení Československa nebylo v jednoduché situaci. Stálo totiž před rozhodnutím, zda s hořkostí přijmout výsledek jednání z německého Mnichova a přijít o část území včetně obranné linie, nebo se sami pustit do války s Německem, bez jakékoliv pomoci evropských spojenců. V případě takového válečného konfliktu by jistě bylo vysoké číslo lidských ztrát. Žádná volba nebyla dobrá.[131]

V Československé armádě panovalo největší znechucení. Nejcitelněji nevole byla znát v těch jednotkách, které byly nuceny ustoupit z pohraničí před nepřítelem bez boje. Někteří odmítali rozkazy splnit. Pevná morálka vojáků se v tu chvíli rozpadla.[132] Čas ale běžel neúprosně.

[127] CAQUET, P. E.: *Zvon zrady. Mnichovská dohoda a Československo 1938.* Brno 2020, s. 159, 161–162.
[128] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[129] ALP, *Vojenská knížka*, s. 5.
[130] CAQUET, P. E.: *c. d.*, s. 183–186.
[131] Tamtéž, s. 190.
[132] Temtéž, s. 194–195.

Posléze bylo pozdě na to, aby německá postupující armáda byla zastavena, i kdyby tehdejší československá vláda k takovému kroku chtěla nakonec přistoupit.[133]

V říjnu 1938, jen pár dnů po událostech v Mnichovu, si prezident Beneš uvědomil, že by ničemu nepomohlo, kdyby v úřadu zůstal – spíše by to mohlo situaci ještě zhoršit. Rezignoval tedy na svůj úřad a stáhl se do soukromí. Československá vláda nicméně prozatím na zúženém území stále existovala a byla i mezinárodně uznávána. Republika ovšem přišla s pohraničím i o velká opevnění a významnou část průmyslového potenciálu. Část území si nárokovali též Poláci, konkrétně šlo o Těšínsko, jež způsobovalo spory mezi Československem a Polskem již od konce první světové války. Maďaři požadovali odstoupení jižního Slovenska a části Podkarpatské Rusi (tzv. první vídeňská arbitráž). Slováci s Rusíny toužili po autonomii a vlastní vládě.[134]

Okleštěné Československo formálně fungovalo v rámci tzv. druhé republiky až do března 1939. Podkarpatská Rus se poté stala součástí Maďarska, Slovensko se osamostatnilo (samozřejmě pod významným vlivem Německa) a zbytek Čech a Moravy se stal říšským protektorátem okupovaným německými vojsky. Ačkoliv zde de facto stále fungovala česká vláda a prezident Emil Hácha, byl to říšský protektor, kdo doopravdy vládl na tomto území. Veškeré politické dění v Protektorátu Čechy a Morava bylo nyní vedeno německým zájmem.[135]

V této bouřlivé době se změnilo politické klima i v Olomouci. Esteřák se aktivně zapojuje do událostí, které vedou k rostoucímu napětí mezi českými a německými obyvateli města. Odmítl například v městské radě hlasovat pro stržení pomníku „prezidenta osvoboditele“ T. G. Masaryka na náklady města a zabránil Němcům, aby mohli volně disponovat s městskými penězi ve spořitelně. To byl jistě velmi odvážný a riskantní postoj vůči nastalé situaci. Není tedy příliš velkým překvapením, že byl Esteřákovi vládním komisařem zakázán vstup na olomouckou radnici a musel se také každý den hlásit na gestapu. Hrozba zatčení visela ve vzduchu.[136]

Na závěr této kapitoly je zapotřebí uvést, že Esteřákovo působení v městské radě a olomouckém zastupitelstvu bylo oficiálně ukončeno dopisem z 12. července 1939, kdy byly všechny jeho funkce ve městě zrušeny nařízením Říšského protektora von Neuratha. Zároveň byl tímto dopisem vyzván, aby do konce měsíce vrátil na radnici všechny spisy, průkazy a další věci,

[133] CAQUET, P. E.: *c. d.*, s. 199.
[134] KENNAN, George Frost: *Z Prahy po Mnichovu. Diplomatické zprávy 1938–1940*. Praha 2021, s. 67–68.
[135] Tamtéž, s. 74.
[136] ALP, *Životopis (Jana Norková).*

kterými jako zastupitel či městský radní disponoval.[137] Esteřák, oprávněně se obávající svého zatčení, ovšem 15. srpna 1939 opustil svůj olomoucký byt a území Protektorátu,[138] díky čemuž těsně unikl plánovanému zatčení gestapem a započal tak svou další životní etapu jako účastník zahraničního odboje.

[137] ALP, *Dopis Evženu Esteřákovi ze dne 12. července 1939 ohledně rozpuštění olomouckého zastupitelstva.*
[138] ALP, *Úřední potvrzení od Vládního komisaře hlavního města Olomouce z 14. září 1940.*

3 Druhá světová válka a cesta k zahraničnímu odboji

Jelikož Esteřák ostře vystupoval proti Němcům v Olomouci, odmítl jim například umožnit přístup k městským penězům nebo nesouhlasil se stržením Masarykova pomníku na náklady města, byl mu nakonec zakázán přístup na radnici. Od 15. března se taktéž musel každý den hlásit na gestapu. Tato šikana ze strany nacistů vyvrcholila vydáním zatykače. Přesto se mu podařilo opustit území Protektorátu a dne 13. srpna 1939 překročil hranice Polska.[139]

3.1 Útěk do exilu přes Polsko a SSSR do Francie

Přímo ve stejný den, kdy se Esteřákovi podařilo vstoupit do Polska, podal přihlášku k československé armádě, a to v Krakově na československém konzulátě. Jako poručík dělostřelectva v záloze nastoupil do vojenské služby hned 20. srpna 1939. Esteřák v tuto dobu působil u československého polského legionu pod vedením podplukovníka Ludvíka Svobody, pod jehož velením zůstal až do jara 1940.[140]

Polsko se totiž stalo prvním cílem československých emigrantů. To není úplně překvapivé z geografického hlediska, když Polsko sdílelo hranice jak s Protektorátem, tak se Slovenskem. Na druhou stranu situace emigrantů nebyla jednoduchá vzhledem k nepřátelskému postoji tehdejší polské vlády vůči Československu. Stále totiž visel ve vzduchu nedořešený spor o Těšínsko. Beckovský režim v Polsku tedy nijak nestál o zachování Československa v původních hranicích, spíše naopak. Lehká změna nastala až v rámci tzv. druhé republiky, kdy nová agrárnická vláda začala potichu navazovat vztahy s Polskem.[141]

Varšava ani nijak nepomáhala československým velvyslanectvím. Naopak přišly pokyny, že československé mise mají budovy předat Německu. Poláci nadále odmítli československé zastupitelství ve Varšavě a československý konzulát v Krakově uznat. Veškerý zahraniční odboj v Polsku se tedy odehrával v utajení. Těžko se zde prozatím mohli odbojáři odhodlat k větším akcím. Nebylo nicméně těžké odpozorovat, že po Československu se německá agrese obrátí proti Polsku. Obě strany tedy došly k závěru, že si mohou být vzájemně užitečné.[142]

Ludvík Svoboda přijel do polského Krakova v červnu 1939. Rozpory ve vedení odboje ho nepříjemně překvapily, nicméně přijal nabídku československých vojáků, aby se ujal vedení

[139] ALP, *Životopis (Jana Norková).*
[140] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prohlášení, 23. března 1949.
[141] ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939–1945).* Praha 1997, s. 72–73.
[142] Tamtéž, s. 74–75, 77.

krakovské skupiny. Ačkoliv mnoho Čechoslováků odjíždělo (za podpory velvyslanectví) do Francie, kde měli vstoupit do cizinecké legie, Svoboda se snažil v Polsku vytvořil základní československou jednotku. Na konci června skupina čítala na 322 dobrovolníků.[143]

Ve svých deníkových zápiscích z období druhé světové války Ludvík Svoboda zmiňuje na několika místech i Esteřáka. Ten byl totiž součástí skupiny, která se Svobodou odjela na jednání do Varšavy za generálem Prchalou.[144] Toho chtěli požádat, aby před celou vojenskou skupinou prohlásil, že se podřizuje Benešovi.[145]

Dne 31. srpna 1939 vydal Hitler rozkaz k útoku na Polsko. O den později oficiálně začala druhá světová válka. Velká Británie a Francie se sice zpočátku snažily vyjednávat o konferenci o Polsku, jako v případě Československa, která proběhla v Mnichově, nicméně tyto návrhy k ničemu nevedly zejména kvůli Hitlerovu odhodlání k válečnému konfliktu. Oběma západním mocnostem tedy nezbylo nic jiného než 3. září vyhlásit nacistickému Německu válku. V polovině září vstoupila na východní území Polska Rudá armáda. Sověti argumentovali nutnou ochranou běloruského a ukrajinského obyvatelstva před Poláky. Doopravdy se ovšem Stalin zasazoval o vymazání Polska z evropské mapy a o jakési čtvrté dělení Polska.[146] Odůvodňování ruské vojenské agrese „ochranou“ či „osvobozením“ vlastních občanů nicméně nebylo neobvyklé ani v minulosti, ani v současnosti.

Ačkoliv Svoboda požadoval po Prchalovi, aby jednotky začaly ustupovat do Rumunska kvůli jejich možnému zapojení na západní frontě, Prchala takovýto postup prozatím odmítl. Toto alespoň Svoboda údajně sdělil Esteřákovi. Nicméně vzhledem k tomu, že Prchala krátce na to beze slova uprchl od jednotky, Svoboda se ujal vedení a nařídil okamžitě pochod k rumunským hranicím.[147]

Do Rumunska nakonec československý legion nedorazil, a to zejména kvůli ozbrojenému povstání tamní ukrajinské menšiny.[148] Československý legion včele se Svobodou ustupoval tedy

[143] ČEJKA, E.: *Československý odboj*, s. 92–93.
[144] Generál Lev Prchala byl jedním z nejvyšších představitelů bývalé československé armády. Jeho příchod do Polska způsobil pozdvižení. Netajil se svým protibenešovským postojem a chtěl stavět na polsko-československé spolupráci, zatímco československé velvyslanectví v Polsku spíše sázelo na přesun všech Čechoslováků na západ. KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945.* Praha 2004, s. 53.
[145] SVOBODA, Ludvík: *Deník z doby válečné: červen 1939–leden 1943*. Praha 2008, s. 45.
[146] NÁLEVKA, Vladimír: *Druhá světová válka.* Praha 2014, s. 24–26.
[147] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/48–49, Protokol, 23. února 1950, s. 9–10.
[148] KUDRNA, Ladislav: *Českoslovenští letci v sovětské internaci za 2. světové války.* Theatrum historiae 13 (2013), s. 223.

směrem k Sovětskému svazu.[149] Zde byl 18. září 1939 Esteřák spolu s ostatními členy skupiny zajat sovětskou armádou[150] a internován. Sám Esteřák ve výslechovém protokolu z roku 1950 uvedl, že Rusové zacházeli s Čechoslováky slušně.[151]

Esteřák pravděpodobně příliš detailně o podmínkách v internaci v SSSR hovořit nechtěl. Doopravdy první setkání s Rusy nebylo nijak příjemné, legion byl během zajímání pod palbou a mnozí Čechoslováci byli obráni o své věci, zejména o hodinky. Jakmile se ovšem Rudoarmějci dozvěděli, že se jedná o Čechoslováky a nikoliv Poláky, jednali s útvarem o něco přátelštěji.[152] Během internace v SSSR nicméně Čechoslováci trpěli permanentním strádáním. Měli nedostatek potravin, vody, spánku a ani se jim nedostávalo dostatku informací ohledně současného dění.[153]

Nejdříve byli ubytováni v kasárnách v Kamenci Podolském, pak je Rusové převezli zpět na polské území, nicméně kvůli selhání jednání s Rumuny nakonec k převozu na západní frontu prozatím nedošlo. Byli tedy odesláni zpět na ruské území, tentokrát do Jarmolince,[154] kde byli ubytování v místním klášteře.[155]

V Jarmolincích byly podmínky opravdu kruté. Již pochod do tohoto starého kláštera byl velmi náročný, když při brodění hlubokým bahnem mnoho vojáků ztratilo obuv a dorazilo na místo na boso se zkrvavenými chodidly. Spát museli Čechoslováci na zemi nebo na holých pryčnách. Neměli dostatek oblečení a téměř polonazí trpěli zimou. Přikrývky chyběly. Strava byla špatná a nedostatečná. S tím souvisely i problémy s onemocněním chřipkou, průjmy a také se zavšivením.[156]

Přes to, že celá akce s přesunem vojenské skupiny do Sovětského svazu měla vést k zapojení na západní frontě, někteří vojáci nechtěli do Francie odjet a toužili zůstat v Rumunsku. Svoboda spolu s Esteřákem a dalšími jim to ale zvládli rozmluvit a většina skupiny tak zůstala prozatím pohromadě.[157]

Rozhovory Sovětů s Rumuny a Turky byly komplikované, a ačkoliv původně ruská snaha vedla k tomu, aby Čechoslováci odjeli na západní frontu najednou, nakonec se tak stalo po menších

[149] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/94, Zápis o výpovědi, 10. ledna 1950.
[150] ALP, *Vojenská knížka*, s. 6.
[151] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/63, Protokol, 23. února 1950, s. 24.
[152] NĚMEČEK, Jan (Ed.): *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku.* Historie a vojenství 42, č. 2 (1993), s. 146–147.
[153] KUDRNA, L.: *Českoslovenští letci…*, s. 224.
[154] Yarmolyntsi, dnešní západní Ukrajina.
[155] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/63, Protokol, 23. února 1950, s. 24.
[156] NĚMEČEK, J.: *Zpráva škpt. Jana Krčka*, s. 152.
[157] SVOBODA, L.: *c. d.*, s. 62.

skupinách přes Cařihrad (Istanbul). Esteřák konkrétně odjel lodí hned s první skupinou dne 20. března 1940 z Oděsy do Istanbulu. Následně odjeli do Skutari[158] a odtud do Bejrútu. Tam už museli po lékařské prohlídce podepsat závazek pro vstup do cizinecké legie, jelikož jinak by nemohli být vpuštěni do Francie. Dne 15. dubna 1940 Esteřák dorazil do Marseille.[159]

Z Marseille byl Esteřák odeslán do Paříže, kde byl vyslýchán generálem Bočkem[160] a generálem Brožem. Oba generály zejména zajímalo, jak se vytvořila jednotka v Polsku, v jakém je stavu a také okolnosti jejich odsunu na západní frontu. Z počátku s nimi bylo zacházeno s velkou nedůvěrou; Esteřák údajně zaslechl, že snad existoval nějaký telegram z vojenské správy, podle kterého na Blízkém východě měli zatknout všechny vojáky přicházející ze SSSR.[161]

Po této proceduře byl přiřazen k právnímu referátu sociálního oddělení, kde zůstal necelý měsíc. Následně byl odvezen do Bouloňského lesa, kde se připojil k výzvědné skupině *Paříž* jako šifrovací důstojník. Do vily, kde skupina působila, jej zavedl podplukovník Oldřich Tichý, major Paleček a štábní kapitán Fryč, přímo ve vile se pak seznámil s ostatními členy. V této skupině se učil šifrovat a dešifrovat jednoduché depeše.[162] Esteřák měl nicméně pravděpodobně na mysli zpravodajskou skupinu *Karel*, která v té době působila v Paříži. Oldřich Tichý byl přednostou této skupiny, která prakticky fungovala jako samostatná část zpravodajské skupiny plukovníka Moravce.[163]

O několik dní později (dle kontextu to muselo být v červnu 1940, pozn. autorky) přišel rozkaz k evakuaci stanice z Paříže. Velitelé se stanicí jeli autem, zatímco ostatní včetně Esteřáka za nimi jeli vlakem. Po obdržení informace, že Francie kapitulovala, dostali rozkaz ke spálení veškerých materiálů kromě šifrovacího pravítka a šifrovacího klíče. Vysílačka byla odvezena nákladním vozem poblíž města Bordeaux, kde jí opět zprovoznili v opuštěné vile. Po pár dnech obnovené činnosti na novém místě je navštívili Tichý, Paleček, Fryč a poručík Weyrich, aby jim oznámili ukončení činnosti a odchod do Velké Británie. Zároveň jim předali civilní oblečení a pasy.

[158] Dnes Skadar, město na severu Albánie.
[159] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/51, Protokol, 23. února 1950, s. 12.
[160] Ve vyšetřovacím protokolu Esteřák hovoří o Bočkovi jako o Chodském. Generál Boček je totiž občas uváděn jako Boček-Chodský.
[161] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/44–45, Protokol, 23. února 1950, s. 5–6.
[162] Tamtéž.
[163] STANĚK, Radim: *Životní osudy zpravodajského důstojníka a vojenského diplomata brigádního generála Oldřicha Tichého (1898–1990).* Olomouc 2015 (nepublikovaná magisterská diplomová práce), s. 64

Před odjezdem ovšem měli složit stanici a zajet do okolí Béziers na jihu Francie, aby zkontrolovali, zda je tam stále nějaká část československé armády.[164]

Ačkoliv pro tento úkol dostali dva francouzské nákladní vozy, odmítli je s tím, že je mají důstojníci použít pro odvoz svých rodin a věcí, s tím, že jim auta k poledni vrátí. Bohužel, situace se rapidně zhoršila a až do sedmé hodiny čekali marně, a tak donutili francouzského řidiče, aby je na dané místo dovezl. Potřebný benzin cestou kupovali, případně si jej brali násilím. V okolí Béziers nalezli mnoho zmatených příslušníků československé armády v ulicích, bez jakéhokoliv radiového spojení. Esteřák s kolegy tedy zprovoznil přivezenou vysílačku a navázal spojení s Velkou Británií. Díky tomu mohly být předávány zprávy ohledně evakuace vojáků, včetně těch, kteří se vrátili z francouzské fronty. Jednotky byly převezeny z Gibraltaru do Plymouthu, část do Liverpoolu a odtud do parku Cholmondeley. Evakuace byla ukončena 28. června 1940.[165]

Tuto verzi vyprávěl Esteřák v roce 1950 po svém zatčení. O čtyři roky dříve ve svém dopise generálu Svobodovi ale napsal, že uvedené nákladní vozy si vzali důstojníci[166] sami, aby mohli objíždět přístavy a prchnout do Velké Británie, protože se všude hlásalo, že je vše ztraceno. Esteřák s poručíkem Kordinou dostal za úkol odjet na jih Francie s radiostanicí, aby zjistili, zda tam nejsou nějaké československé jednotky, které by potřebovaly pomoc. Pokud by tam již nikdo nebyl, museli by oba ustoupit do Španělska. Služební vozy jim každopádně nebyly včas od velitelů vráceny, a tak byli nuceni prakticky unést řidiče s nákladním vozem a donutit ho, aby je odvezl do Beziérs. Zde našli československé vojáky, zprovoznili vysílačku pro spojení s Londýnem a umožnili vůbec první volání o pomoc při evakuaci z Francie. Zbytek vojska se zdál být ztracen, Esteřák ale nepřestával šifrovat za cenu vynechání spánku. Nakonec se podařilo pomoci i zbylým vojákům, za to přišel Esteřákovi a jeho kolegům osobně poděkovat generál Ingr. Následně složili radiostanici a kryti kulometnou četou odjeli z již nepřátelské Francie do Velké Británie, kde se k tomuto dění již ani slovem nevraceli.[167]

3.2 Služba ve Velké Británii na Ministerstvu národní obrany

Do československého exilu po okupaci zbytku českých zemí v březnu 1939 odcházela zejména inteligence. Z vysokoškolsky vzdělaných to pak byli obzvlášť absolventi právnických

[164] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/45–46, Protokol, 23. února 1950, s. 6–7.
[165] Tamtéž.
[166] V dopise Esteřáka Prokopu Drtinovi v roce 1947 dokonce píše o Oldřichovi Tichém jako o zbabělci. NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-36/2/8/24, Dopis Evžena Esteřáka Prokopu Drtinovi, 22. únor 1947.
[167] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-36/2/8/20–21, Dopis Evžena Esteřáka Ludvíku Svobodovi, 20. května 1946.

fakult. Právní vzdělání navíc měli i někteří členové exilové vlády. Bylo zapotřebí vyřešit spoustu praktických právních otázek jak při pobytu v zahraničním odboji, tak při přípravě k návratu do osvobozené vlasti. Právníci se tudíž velmi podíleli na podobě poválečné republiky.[168]

Esteřák dorazil do stanového tábora v Cholmondeley 10. července 1940. Stejně jako v Polsku, musel nejprve projít lékařskou prohlídkou. Už poprvé lékař jen s rozpaky schválil, že je schopen aktivní služby. Ve Velké Británii již lékaři nebyl uznán schopným služby v poli vzhledem ke svému věku (49 let). Rozhodlo se tedy, že Esteřák bude pokračovat už pouze v kancelářských činnostech. Byl poslán do Londýna a přidělen k plukovníku Bočkovi[169] na I. odbor Ministerstva národní obrany Československé exilové vlády.[170] Z tohoto období pochází fotografie v příloze č. 38.

Bohumil Boček (1894–1952) zahájil svoji vojenskou kariéru, stejně jako Esteřák, se začátkem první světové války. Boček nicméně odešel na ruskou frontu, kde upadl do zajetí a přihlásil se do československého dobrovolnického vojska v Rusku. Domů se vrátil v roce 1920 v hodnosti kapitána a již zůstal u kariéry profesionálního vojáka. Po okupaci se nejdříve zapojil do odbojové organizace Obrana národa, poté v únoru 1940 kvůli hrozbě zatčení utekl do Francie a následně se přesunul k zahraničnímu odboji ve Velké Británii. Zemřel v roce 1952 ve věznici ve Valdicích, kde byl uvězněn na základě vykonstruovaného procesu.[171]

Zpět k Esteřákovi a jeho působení ve Velké Británii. Již v srpnu roku 1940 si britské *War office* vyžádalo vyrobení vojenských průkazů pro šest československých důstojníků, včetně Evžena Esteřáka.[172] V Londýně se nicméně Esteřák samozřejmě účastnil i společenského života. Na konci tohoto roku se stal čestným členem pánského vojenského klubu *Naval & Military Club* v Londýně, který sídlil na Piccadilly.[173]

Esteřákova vojenská kariéra nabrala na obrátkách. K 28. říjnu 1940 byl povýšen na nadporučíka dělostřelectva v záloze, s tím, že v listopadu téhož roku již byl zařazen jako nadporučík justiční služby v záloze. Co se týče jeho působení na ministerstvu, v červenci 1941 byl

[168] HOŘČIČKA, Emil a kol.: *100 let právní služby: 100.* Praha 2018, s. 15–16.
[169] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/46–47, Protokol, 23. února 1950, s. 7–8.
[170] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[171] LÁNÍK, Jaroslav: *Osud generála Bočka: i on byl jednou z obětí.* Vojenský historický ústav Praha. In: http://www.vhu.cz/osud-generala-bocka-i-on-byl-jednou-z-mnoha-obeti/ [cit. 10. 4. 2022].
[172] VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-150-28/31, Zpráva majora J. D. Carlislea, 27. srpen 1940.
[173] VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-175-18/1, Zpráva pplk.. J. Kally k členství v anglických klubech, 7. listopadu 1940.

jmenován přednostou nově vzniklého justičního a právního oddělení MNO, [174] kde působil, dokud se vláda nepřesunula ke konci války do Košic. V roce 1941 byl dokonce uveden na meziministerském seznamu privilegovaných osob.[175] V květnu 1943 byl poté Esteřák povýšen na kapitána justiční služby. Ještě v době válečného stavu a před odjezdem z Velké Británie byl v březnu 1945 povýšen na štábního kapitána.[176]

Dekretem prezidenta ČSR z 26. října 1940 byl zřízen československý polní soud, první instance sídlila u velitelství I. československé brigády, vrchní polní soud jako soud odvolací byl zřízen v Londýně. Členy byli jmenováni důstojníci, kteří měli složenou soudcovskou nebo advokátní zkoušku.[177]

Dne 27. prosince 1940 byl Esteřák jmenován členem Vrchního polního soudu v Londýně,[178] tedy uvedené odvolací instance. Dalšími soudci na tomto soudě byli nadporučík Tibor Littmann, podporučík Josef Mrázek, předsedou se pak stal nadporučík Alois Buzrla. Zatímco Esteřák s Littmannem byli původně profesí advokáti, Mrázek i Buzrla byli okresními soudci.[179] Profesionálních soudců totiž v exilu nebylo dostatek, a proto byli v těchto funkcích využíváni i advokáti.

Stále se Esteřák ovšem věnoval i úřednické pracovní náplni na ministerstvu. Později si ovšem stěžoval, že vzhledem k jeho přísnému přístupu k řešení právních otázek nebyl příliš oblíben, a tak si nadřízení raději na porady brali jiné důstojníky, kteří byli přístupnější k vyžádanému řešení. To často ovšem vedlo k tomu, že věc nebyla vyřešena nijak.[180] V březnu 1941 se například aktivně podílel na vyřízení anonymní stížnosti československého vojáka[181] (spis se nachází ve fondu s korespondencí prezidenta Beneše). Dále také v témže roce zpracovával právní stanoviska, jeho odborný názor lze nalézt jak ve spise zabývajícím se brannou povinností československých občanů ve Velké Británii (bylo zapotřebí zejména vyřešit kolizi britského a československého zákona ohledně branné povinnosti, více níže), tak ve věci přechodu československých lékařů z československé armády do britských civilních nemocnic (resp. jejich

[174] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[175] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-3-8/32, Zpráva meziministerské komise, 29. ledna 1941.
[176] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[177] NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně I (1940–1941).* Praha 2008, s. 290–291.
[178] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část I, 31. ledna 1947.
[179] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-1/153, Zpráva ministra národní obrany k ustanovení polních soudů a prokuratur, 13. ledna 1941.
[180] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/59, Protokol, 23. února 1950, s. 20.
[181] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-17, *Korespondence presidenta Beneše.*

platů a požitků rodinných příslušníků[182]), tak i k problematice uvolnění československých občanů z vojenské služby pro zaměstnání v britském válečném průmyslu.[183] Stopy v primárních pramenech zanechal Esteřák také jako autorita správnosti opisu dopisů.[184]

Součástí Esteřákovy práce bylo také vedení výslechů. Účastnil se například vyšetřování ilegálního obchodování s cigaretami se značkou Czech forces a státní vlajkou Československa, které se objevily přímo na Ministerstvu národní obrany. Bylo zjištěno, že tyto cigarety byly zaslány zaměstnancem předsednictva ministerské rady Erikem Steinem k dalšímu rozprodání. Celá věc byla od počátku podezřelá, protože na krabičkách nebyl uveden výrobce. Příděl tabáku pro továrny byl zároveň v období války omezen a noví výrobci tou dobou nedostávali licence od britské vlády. V celé záležitosti Esteřák působil jako vyšetřovatel, s čímž měl zkušenosti již ze soudní praxe z doby před válkou. Bylo zjištěno, že Stein si cigarety objednal od britské firmy, přičemž předstíral, že jedná oficiálně jménem československé vlády. S podnikem komunikoval buď přímo ve své kanceláři, nebo prostřednictvím úředních hlavičkových papírů. Zejména panovala obava, že celá záležitost vrhne špatné světlo na československou administrativu u britské vlády nebo dokonce u britské veřejnosti. Esteřák nemohl celou věc řešit prostřednictvím justičního aparátu československé armády, jelikož Erik Stein byl civilním zaměstnancem. Stein byl nicméně v době vyšetřování suspendován. Jak byl jeho prohřešek nakonec vyřešen, není z citovaného spisu patrné.[185]

Otázkou, kterou se taktéž zabýval i Esteřák, byla možnost mobilizace československého obyvatelstva na území Velké Británie. Problém totiž byl v tom, že dle britského zákona mohly cizí mocnosti na území Británie stíhat pouze vojenské osoby, nikoliv civilní. Stíhání za vyhýbání se vojenské službě tedy nebylo možné, jelikož tyto osoby ještě součástí armády nebyly. Aby vynucování branné povinnosti bylo možné, musela by britská vláda zmocnit spojenecké státy k výkonu vlastních právních předpisů ohledně mobilizace. To na začátku roku 1941 ovšem nebylo možné.[186] Přihlašování do československé armády tedy oficiálně zůstalo na bázi dobrovolných přihlášek.

[182] Rodinní příslušníci vojáka dostávali požitky, zatímco zaměstnanci britských civilních nemocnic nikoliv.
[183] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-19-1/48–53, Spis Nepostradatelní ve válečném průmyslu – zprošťování, 1941.
[184] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-1/57, Opis dopisu zaslaného ppor. Kordovi, 28. srpen 1941.
[185] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-25-14/3–17, Spis Obchodování a výroba cigaret s vyznačením státního znaku ČSR a textu Czech Forces, 1942.
[186] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-19/9–10, Vojenská povinnost belgických občanů, 21. března 1941.

To bylo podle Esteřáka špatně. Branné zákony československé republiky totiž zaváděly povinnou brannou povinnost a problém byl pouze v tom, že je na území cizího státu nebylo možné vynucovat. Dle jeho názoru byl ovšem současný výklad dobrovolnosti účasti v armádě paradoxní, jelikož většina států přešla od dobrovolnosti k povinnosti v době války, zatímco československá vláda by přešla od povinnosti k dobrovolnosti. Povinnost dokládá také na tom, že členové armády jsou kázeňsky trestáni, vztahují se na ně vojenské zákony a jsou stíháni vojenskými soudy. Taktéž není možné, aby vojáci jen tak ze své vůle armádu opustili, což by v případě dobrovolnosti ovšem možné bylo. Dobrovolnická armáda navíc nebyla dostatečně upravena právními předpisy. Jediným Esteřákovým možným řešením situace bylo propůjčení donucovací moci britskou vládou, aby povinná mobilizace mohla být vynucována.[187]

O tyto pravomoci následně československá vláda požádala britské ministerstvo zahraničních věcí, nicméně vyjednávání nebylo patrně jednoduché. Vláda měla zejména problém s tím, aby si Čechoslováci mohli vybrat, zda splní svou brannou povinnost v československé, nebo v britské armádě.[188]

Esteřák se taktéž podílel na formulaci vládní proklamace, která vyzývala československé občany v zahraničí, kteří mají dostatečnou fyzickou zdatnost, aby se přihlásili ke vstupu do armády. Zároveň je v proklamaci ovšem zdůrazněno, že se jedná o jejich povinnost. Občané jsou také ujišťováni, že o ně bude během vojenské služby finančně postaráno, cizí státy s nimi budou muset jednat jako s právoplatnými československými občany a československá vláda také ponese náklady na jejich návrat do vlasti po skončení války. Vyzýváni ovšem mají být pouze muži ve věku od 18 do 45 let (alespoň v tomto návrhu textu), ačkoliv je v zápisech z několika schůzí patrné, že by nábor měl probíhat u mužů do 50 let.[189]

Otázka mobilizace zaměstnávala československou administrativu jak v roce 1941, tak i v roce 1942. Mobilizace byla tématem i meziministerské porady ve vojenské kanceláři republiky v březnu 1942, kde se znovu řešil problém ohledně dobrovolnosti vstupu do armády. Ačkoliv se samotné MNO zastávalo dobrovolnosti, Esteřák upozorňoval, že není možné, aby vláda sama o sobě rozhodla v rozporu s branným zákonem, který stanovuje povinnost. Dále bylo nutné vymezit mezi československou a britskou vládou, které osoby mají být mobilizovány do

[187] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-31/83–85, Povinná služba vojenská – hlášení, 11. prosinec 1942.
[188] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-19/91–92, Záznam o poradě ve věci Mobilisace čs. stát. příslušníků na území Spojeného Království Velké Británie a Sever. Irska, 25. února 1942.
[189] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-3/61, Spis Vládní proklamace k čs. stát. příslušníkům v cizině, 1942.

československé armády, a které mohou být odvedeny do britských služeb. Nápomocný měl být „list o výjimce“ pro osoby, které sice nenastoupily vojenskou službu v československé armádě, nicméně plní své povinnosti v civilní službě. Tyto by pak neměly být nuceny k nástupu do britské armády.[190]

Další činnost, které se Esteřák v londýnském exilu věnoval, byla participace na vedení Československého červeného kříže. Tato významná organizace byla v Protektorátu rozpuštěna, ale dočkala se oživení v roce 1940 právě ve Velké Británii se souhlasem britských úřadů. Československá vláda tedy rozhodla o ustanovení ČSČK, s tím, že místo Shromáždění delegátů funkci nejvyššího orgánu zastávalo Ministerstvo národní obrany a Ministerstvo sociální péče.[191] Esteřák se stal členem hlavního stanu právě za MNO.[192] Jméno Esteřáka se tedy logicky objevuje i v zápisech ze schůzí Československého červeného kříže a lze usuzovat, že se na činnosti tohoto spolku velmi aktivně podílel.[193]

V únoru 1944 byl schválen návrh na zřízení Stálé legislativní komise. Členy měli být dle návrhu ministr vnitra, ministr spravedlnosti, ministr financí a hospodářské obnovy. Nakonec své zástupce nominovala i ostatní ministerstva, za MNO se stal členem poručík justiční služby Ježila, náhradníkem byl určen Esteřák. Tato komise měla zejména za úkol přípravu právních předpisů pro potřeby obnovené Československé republiky.[194]

Ačkoliv to může být překvapivé vzhledem k výše uvedenému, Esteřákovo finanční zajištění bylo z počátku poměrně problematické. Jeho stížnosti na nedostatečné finanční zajištění došly tak daleko, že oficiálním dopisem z 11. srpna 1941 žádal prezidenta o propuštění z armády, jelikož ho vojenská služba nemohla uživit a chce si tedy raději najít práci v soukromém sektoru. Dle jeho slov poslední dva měsíce musel obědvat pouze chléb s okurkou a čajem z domu, aby ušetřil, přičemž jeho jediné „zbytné“ výdaje jsou cigarety a jednou týdně zpravodajství v kině. Stejně tak potrhaná uniforma není dostačující, ale neměl dost peněz na to, aby si opatřil novou. Ačkoliv již dlouho upozorňoval na špatnou situaci jeho i dalších podřízených důstojníků, nic se stále nezměnilo.

[190] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-17/60–63, Zpráva pro ministra národní obrany od Evžena Esteřáka, 4. prosince 1942.
[191] JUKL, Marek – MAJRICHOVÁ, Jana: *Století s Červeným křížem*. Praha 2019, s. 45.
[192] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-11-14.
[193] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-11-5/10–18, Zápis první schůze Hlavního Stanu Společnosti Čs. Červeného kříže, 27. listopadu 1941.
[194] NA, f. MV – Londýn, sign. 2-59/1/7, Zpráva Ministerstva národní obrany pro Ministerstvo vnitra k č. j. 524/44 z 9. III. 1944, 13. březen 1944.

Neviděl tedy jiné východisko, než požádat o propuštění a pokusit se uživit jiným způsobem.[195] Tento krok Esteřákovi zřejmě vyšel, jelikož armádu nakonec neopustil a dočkal se i dalších příplatků k platu.

V březnu 1942 ohledně svého platu napsal dopis ministru spravedlnosti Jaroslavu Stránskému,[196] kterého oslovil *Milý příteli*. V dopise popisuje složky svého platu a peripetie spojené se snahou o příplatky. Celkové vyznění dopisu je velmi familiární, Esteřák si stěžuje na přístup některých důstojníků a vedoucích pracovníků na MNO. Ačkoliv zastává velké množství práce, které by dle jeho názoru v ČSR zastával plukovník, on za to pobíral plat v podobné výši jako britská zapisovatelka, jelikož neměl dostatečnou vojenskou hodnost. Esteřák také zmiňuje svoji žádost o propuštění z armády, kterou chtěl upozornit na špatnou situaci nižších důstojníků, kteří si prakticky nemají co obléct na sebe. Na základě toho si platově polepšil. Vztahy na MNO ovšem byly pravděpodobně velmi napjaté a často až konfliktní, nicméně propuštěn být neměl zejména proto, že toho „moc ví". Dokonce údajně byla snaha jej odeslat k čs. Jednotkám do SSSR jako prokurátora, nicméně se nenechal zastrašit a na ministerstvu zůstal. Stránskému prý chtěl tímto popisem ukázat, že jeho situace není nijak jednoduchá a sám by byl radši v civilu.[197] Lze usuzovat, že tento dopis Stránskému měl Esteřákovi pomoct v tom, aby měl přímluvu k lepšímu finančnímu zajištění.

Pravděpodobně nikoliv náhodou ve stejném měsíci na schůzi ministerské rady dne 24. března 1942, kde se řešily funkční přídavky, přišla řeč i na Evžena Esteřáka, jemuž byl navržen příplatek 15 liber. Ministr Stránský upozornil, že navrhovaný příplatek k důstojnickým platům pro Esteřáka, pro vrchního polního prokurátora Finka a přednostu Vrchního polního soudu Buzerleho, neodpovídá jejich hodnosti a bylo by potřeba to upravit. Na to odvětil ministr Viest, že tito tři jsou jediní s takovýmto příplatkem, s tím, že jim nechtěli dát víc než jiným ve vyšších funkcích.[198] Toto potvrzuje, že plat jednotlivých příslušníků byl zejména vázán na hodnost, nikoliv na náplň jejich práce, s čímž Esteřák nebyl vůbec spokojen.

---

[195] NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/945/26–29, Dopis Evžena Esteřáka prezidentu republiky, 11. srpna 1941.
[196] Jaroslav Stránský (1884–1973) byl český právník, novinář a politik, v roce 1925 založil Národní stranu práce, ve které se regionálně angažoval i Evžen Esteřák. Po událostech v Mnichově odešel do exilu, v letech 1940–1945 byl ministrem spravedlnosti v československé exilové vládě v Londýně. Podílel se na tvorbě retribučních zákonů. Patřil také k velkým odpůrcům komunistů, v únoru 1948 spolu s dalšími ministry na protest podal demisi. Po komunistickém převratu opět odešel do Londýna, kde se zapojil do exilových československých organizací. TOMEŠ, Josef a kol.: *Český biografický slovník XX. století*. Praha 1999, s. 202–203.
[197] NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/945/71–73, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi spravedlnosti Jaroslavu Stránskému, 6. březen 1942.
[198] NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně II (1942)*. Praha 2011, s. 199.

Vyživovací příspěvky pro nižší důstojníky na MNO nebyly jediným tématem v tomto duchu, o které se Esteřák zajímal. Podílel se také na řešení otázky úpravy vyživovacích příspěvků pro manželky československých vojenských osob. Na meziresortní schůzce zejména vysvětloval pojmy v branném zákoně ohledně udělení souhlasu k sňatku, což mělo znamenat spíše rozhodnutí o přidělení zvláštního příspěvku (nikoliv tedy souhlas k samotnému sňatku).[199]

Toto téma možná Esteřáka zajímalo, protože se ho přímo dotýkalo. Během svého pobytu ve Velké Británii se zamiloval do Eunice Mallett, kterou poznal v Londýně v roce 1941.[200] Esteřák si vyžádal oficiální potvrzení o svém rozvodu z roku 1939 v angličtině,[201] a tak nic nebránilo tomu, aby se 17. března 1943 v Londýně znovu oženil. Eunice Mallett, dcera námořního důstojníka[202] a učitele Alfreda Malletta (1877–1944)[203] a Emmy Austinové (nar. 1872), se narodila 25. srpna 1904. Eunice byla bankovní úřednicí.[204] Manželství zůstalo bezdětné.

Válka se pravděpodobně chýlila ke svému konci a bylo zapotřebí na vládní úrovni řešit patřičnou logistiku. V únoru 1945 byla svolána schůze ve věci propouštění vojenských osob z armády nebo na trvalou dovolenou, které se účastnil i Esteřák. Britská vláda totiž od této doby přestala vydávat civilní doklady pro superarbitrované vojenské osoby, nicméně československá vláda nepočítala s nutným zaopatřením těchto osob v rozpočtu. Bylo tedy zapotřebí vyřešit, jaké prostředky budou dotyční dostávat.[205]

Taktéž se ukázala možnost zřízení československé dopravní letky v rámci Transport Command, která by umožňovala letecké spojení s osvobozeným územím Československa. De facto se jednalo o situaci, kdy Čechoslováci již u Transport Command rozptýleně působili, ale nyní se uvažovalo o sdružení těchto osob do jedné letky. Pozemní personál by ovšem zůstal převážně britský. Aby totiž československá vláda mohla nově osvobozené území sama řídit, bylo zapotřebí

[199] NA, f. Ministerstvo sociální péče – Londýn, sign. 11-17/8-1/19–21, Zápis o schůzi zástupců MV, MF, MS, MSP, MNO, 17. února 1943.
[200] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/94, Zápis o výpovědi, 10. ledna 1950.
[201] NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/228/1–2, Potvrzení o rozvodu Evžena Esteřáka z Ministerstva vnitra, 1. února 1943.
[202] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/40, Protokol, 23. února 1950.
[203] *Alfred Mitchelmore MALLETT*. Mallett Family History. In: https://www.mallettfamilyhistory.org/tng/getperson.php?personID=I10457&tree=M05 [cit. 29. 11. 2021].
[204] *Eunice MALLETT*. Mallett Family History. In: https://www.mallettfamilyhistory.org/tng/getperson.php?personID=I10905&tree=M05 [cit. 29. 11. 2021].
[205] NA, f. MSP – Londýn, sign. 11-20/1, Záznam o poradě ve věci propouštění vojenských osob z armády nebo na trvalou dovolenou podle došlé noty Foreign Office, 1944.

mít přímé letecké spojení s Velkou Británií. Samozřejmostí bylo, že pokud mělo letadlo volnou kapacitu na daný let, bylo volné místo nabídnuto pro britské potřeby.[206]

Dne 21. února 1945 napsal Esteřák dopis svému synovi o tom, že je určen k transportu a brzy Velkou Británii opustí. Bylo tedy pravděpodobné, že už se neuvidí, pokud náhodou Esteřák ml. ještě nedostane dovolenou. Esteřák st. sám chtěl co nejdříve odjet do osvobozeného území, a to zejména z praktických důvodů. Obával se, že kvůli vysokému věku bude pracovní uplatnění složité a čím dříve bude v ČSR hledat, tím lépe. V dopise také syna upozornil, že pokud by dostal dovolenou až po jeho odjezdu, je možné, aby byl ubytován u Judy (tedy u jeho druhé manželky). Z dopisu obecně vyplývá, že Esteřák st. byl se svým synem v pravidelném kontaktu a že vztahy mezi sebou, i s Eunice (Judy) Esteřákovou, byly poměrně vřelé.[207]

V Londýně Esteřák st. působil až do března 1945 (příloha č. 42). Poté odjel z Greenocku ve Skotsku s transportem důstojníků, 18. dubna dorazil do Košic a byl přidělen k IV. odboru MNO v Košicích. Do Prahy se dostal přibližně v polovině května společně s ostatním personálem MNO z Košic.[208] Eunice tedy prozatím zůstala v Británii, do Československa měla dorazit později.

Eunice Esteřáková každopádně jako manželka československého důstojníka měla nárok na určitou výši zaopatření. V roce 1945 se ovšem v jejích financích objevily nějaké nesrovnalosti a Esteřák byl nucen tento problém řešit na dálku. V červnu napsal dopis generálu Bosému s prosbou o řešení nastalé situace. Příspěvek, který byl Eunice vyměřen, byl totiž o pět liber nižší než měl být. Esteřák také připomněl, že doma v Československu důstojníci našli své obydlí často vykradené a byli odkázáni pouze na finanční prostředky z Británie a na své úspory. Dříve, než mohl generál Bosý Esteřákovi odpovědět, situaci účtárna napravila sama a Esteřákové byla vyplácena správná výše příspěvků.[209]

Esteřákova manželka odjela z Británie 12. října 1945, aby se usadila spolu se svým manželem v osvobozeném Československu.[210] Do Prahy přijela lodí a vlakem dne 16. října, kdy byla spolu s dalšími československými repatrianty přivítána oficiální delegací. Jednalo se o první vlnu ze tří, ve které mělo původně dorazit 431 osob, nakonec jich ovšem dorazilo jen 399, a to včetně dvaceti anglických manželek československých důstojníků. Další dva transporty byly

[206] VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-13/73–96, Spis Zřízení čs. dopravní letky v rámci brit. Transport Command – návrh na jednání, 1944.
[207] ALP, *Dopis Evžena Esteřáka synovi z 21. února 1945.*
[208] VUA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis Kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[209] VUA – VHA, S. 24, sign. 20-8-4/169, Dopis Evžena Esteřáka generálu Bosému, 21. červen 1945.
[210] VUA – VHA, S. 37, sign. 37-26-22/898, Zpráva gen. Bosého pro Evžena Esteřáka, 12. září 1945.

naplánovány na konec října a listopad stejného roku.[211] Eunice spolu s manželem také v prosinci 1945 získala osvědčení o československém občanství a stala se tedy plnohodnotnou československou občankou.[212]

3.4 Evžen Esteřák mladší a jeho účast ve druhém zahraničním odboji

První ze dvou dětí Evžena Esteřáka, syn Evžen, se narodil 26. března 1919 v Telči. Prošel pětiletou obecnou školou a osmiletým gymnáziem.[213] Studoval na olomouckém Slovanském gymnáziu, kde v roce 1938 odmaturoval.[214]

Byl aktivním skautem v 5. oddíle v Olomouci,[215] a to až do konce školních prázdnin roku 1938.[216] Jako skauta jej v poznámkách ve svém beletristickém díle *Třetí vzkříšení* zmiňuje i Josef Červinka,[217] který píše, že 5. skautský oddíl Ostrých hochů z Olomouce se nemalým počtem účastnil na zahraničním odboji během druhé světové války. Esteřák ml. se zde setkával jak se Zdeňkem Babíčkem,[218] tak mimo jiné i s Josefem Součkem-Sukem a Mirkem Novotným, se kterými později bojoval ve Francii u Dunkerque.[219]

V červnu 1938 byl Esteřák ml. odveden k dvaceti čtyř měsíční vojenské službě, kdy byl v říjnu zařazen k náhradnímu oddílu dělostřeleckého pluku 107. Následně mu byl povolen odklad až do 1. března 1939, kdy nejprve nastoupil prezenční službu, ovšem hned 15. března 1939 byl propuštěn na trvalou dovolenou.[220]

15. března 1939 totiž Československo přestalo existovat a po vojenském zásahu nacistického Německa vznikl Protektorát Čechy a Morava. Není překvapivé, že to byl právě svátek 28. října, který se stal příležitostí pro vyjádření masového odporu proti Němcům. Poklidný protest se rozvinul v masivní hlasitý protest plný protiněmeckých hesel. Potlačení těchto projevů si vyžádalo první zraněné, mezi nimi i studenta Jana Opletala. Tento student medicíny po čtrnácti dnech přes snahu lékařů zemřel na následky svých zranění. Z posledního rozloučení s Opletalem

---

[211] *Repatrianti z Anglie, kteří přijeli do Prahy lodí a vlakem dne 16. října 1945*. Mladá fronta, 60, 18. 10. 1945, s. 2.
[212] ALP, *Osvědčení o československém státním občanství.*
[213] ABS, f. 302, sign. 302-139-7/16, Evidenční list: Evžen Esteřák.
[214] BARTOŠ, Luděk: *Almanach k 135. výročí založení Slovanského gymnázia v Olomouci a k 100. výročí založení České reálky v Olomouci.* Olomouc 2002, s. 207.
[215] Na založení olomouckého skautingu participoval jeho otec, Esteřák st., a také byl dlouholetým starostou spolku, viz podkapitola 2.2.
[216] ABS, f. 302, sign. 302-139-7/17, Curriculum vitae Evžena Esteřáka, 7. prosince 1942.
[217] Obecně je toto dílo již zmíněno i výše v podkapitole 2.2 o veřejném působení Esteřáka st.
[218] Taktéž již zmíněn v podkapitole 2.2.
[219] ČERVINKA, Josef: *Třetí vzkříšení Junáka*. Olomouc 2021, s. 168.
[220] Vojenský archív – Centrálna registratúra Trnava, sp. zn. VACR-EL/123-4-46-21/2020, *Výpis ze záznamů Ing. Evžena Esteřáka*.

v Praze se stala další demonstrace, opakoval se 28. říjen a Hitler v reakci rozhodl o uzavření českých vysokých škol. Dne 17. listopadu 1939 bylo zastřeleno devět studentských vůdců, kteří byli označeni jako vůdci demonstrace a asi 1 200 studentů bylo odvezeno do koncentračního tábora v Sachsenhausenu.[221]

Evžen ml. byl po maturitě zapsaný ke studiu strojního inženýrství na vysoké škole v Praze, tudíž se ho také přímo dotklo rozhodnutí o uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939 z nařízení říšského protektora a byl ve svízelné situaci.[222] Stáhl se do Prostějova ke svému strýci Janu Toulovi, u kterého pracoval v oděvní firmě. Jakmile byl ale na jeho otce vydán zatykač a dozvěděl se, že hrozí zatčení i jemu samému, rozhodl se utéct.[223] Ačkoliv dle výpisu ze záznamů ve vojenském archivu se Esteřák ml. nemohl po uzavření škol vrátit do Olomouce z důvodu perzekuce jeho matky,[224] bylo tomu doopravdy právě naopak. Jeho matka Jana Esteřáková Šípková byla zatčena a odvezena do internačního tábora, protože oba Esteřákové emigrovali z Protektorátu do zahraničí, kde se zapojili do činnosti zahraniční armády.

Území opustil stejně jako jeho dva spolužáci z gymnázia Božetěch Dubový a Zdeněk Babíček, kteří se také zapojili do bojů v zahraniční armádě. Zdeněk Babíček vstoupil do služeb Královského letectva ve Velké Británii a v roce 1941 padl v boji.[225]

Odešel, jako mnoho dalších českých a slovenských studentů, tedy na Slovensko, kde se ho ujala rodina pana Kořista, právníka z Bratislavy. Jeho šestnáctiletá dcera Alena[226] již pomáhala s přechodem uprchlíků přes hranice. Toto setkání bylo pro Esteřáka ml. vskutku osudové, jelikož se po válce do Bratislavy vrátil a Alenu si nakonec vzal za manželku.[227] Měli spolu dvě dcery, Barbaru (nar. 24. 3. 1950) a Jindřišku (nar. 26. 5. 1955).[228]

Ze Slovenska zvládl Evžen ml. ilegálně překročit hranice Maďarska, Jugoslávie a Itálie, až se mu podařilo dorazit do Francie, kde v březnu 1940 vstoupil do československé armády. Zařazen byl k 6. baterii dělostřeleckého pluku 1.[229] Ve Francii se mohl znovu setkat se svým otcem, se kterým si vyměňoval i dopisy po různých poslech z formující se československé armády. Esteřák

[221] LEIKERT, Jozef. *Daleko a přece blízko. Čeští a slovenští studenti po 17. listopadu 1939 v československé zahraniční armádě.* Praha 2014, s. 10–11, 14, 16–18.
[222] VA – CRT, *Výpis.*
[223] ABS, f. 302, sign. 302-139-7/17, Curriculum vitae Evžena Esteřáka, 7. prosince 1942.
[224] VA – CRT, *Výpis.*
[225] BARTOŠ, L.: *c. d.,* s. 207–208.
[226] Alena roz. Kořistová, 20. 6. 1923–22.4.2012, dcera JUDr. Jaroslava Kořisty a Julie, roz. Čipkové. ALP, *Rodokmen*.
[227] LEIKERT, J.: *Daleko a přece blízko*, s. 84.
[228] ALP, *Rodokmen*.
[229] VA – CRT, *Výpis.*

st. svému synovi napsal dne 30. dubna 1940 z Paříže, kde potvrzuje přijetí jeho dopisu („*lístek mi ten hoch předal*“[230]). Esteřák st. pro zaslání dopisu synovi naopak využil například poručíka Arnošta Valentu.[231] Evžen Esteřák st. ve svém vzkazu také synovi doporučuje, aby zažádal o dovolenou v Paříži, kde by mohl bydlet u něj. Pravděpodobně tedy spolu už ve Francii byli v relativně blízkém kontaktu. Zároveň na syna nicméně apeloval, aby tak učinil co nejdříve, jelikož měl být v blízké době odeslán do Velké Británie.[232]

Esteřák ml. se do Spojeného království dostal 7. července 1940, a to lodí *Viceroy of India*. Zde byl přidělen k 1. československé brigádě a v říjnu složil vojenskou přísahu.[233] V srpnu 1940 se již Esteřák ml. se svým otcem znovu setkal, a to přímo ve stanovém táboře v Cholmondeley u Chesteru; místě, kde proběhla tzv. *Vzpoura v Cholmondeley*.[234] To dokazuje fotografie otce a syna, která na zadním popisku odkazuje právě na toto místo (příloha č. 39).[235] Další fotografie Evžena Esteřáka ml. se nacházejí v přílohách č. 40 a č. 41.

Otec se synem spolu byli nadále v kontaktu. V září 1940 napsal Esteřákovi ml. jeho otec další dopis, tentokrát již z Londýna, ve kterém si stěžuje na neustále poplachy a problémy s tím spojené. Musel trávit noci v kryptě kostela, jelikož dům, ve kterém bydlel, se kvůli náletům stále třásl. Dle jeho slov „*Zdá se, že jsme na frontě my tady i Vy v zázemí.*“ V důsledku se tedy v noci nevyspal a přes den se cítil příliš unavený. Jinak ale dle Esteřáka st. všichni (včetně místních obyvatel) zvládají situaci dobře a umí o ní dokonce vtipkovat.[236]

V období od prosince 1940 až do ledna 1941absolvoval důstojnickou školu dělostřelectva v záloze v Leamingtonu, což mu výrazně pomohlo v následné vojenské kariéře. Brzy byl povýšen

[230] ALP, *Dopis dr. Esteřáka synovi ze dne 30. dubna 1940*.
[231] Arnošt Valenta (25. 10. 1912–31. 3. 1944), letec RAF. Jako jeden z hlavních organizátorů tzv. Velkého útěku ze Saganu byl popraven gestapem. HAMMER, Jan: *Valenta byl jediný československý člen RAF, který se nevrátil ze zajetí.* iDnes.cz. In: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/arnost-valenta-letec-311-perut-zajatec-velky-utek-sagan-nebesti-jezdci-od-311-perute.A200915_134513_vojenstvi_hm1 [cit. 24. 11. 2021].
[232] ALP, *Dopis z 30. dubna 1940*.
[233] VA – CRT, *Výpis.*
[234] Vzpoura v Cholmondeley vyvrcholila na konci července roku 1940. Největší podíl na eskalaci měli sympatizanti Komunistické strany Československa. Tito vojáci, kteří odmítali nadále setrvat v československé armádě, byli odzbrojeni a internováni. Někteří se poté přihlásili do britské armády. V prosinci 1941 byla prezidentem Benešem vyhlášena abolice pro všechny bývalé vojáky, kteří se do března 1942 vrátí do armády. PLACHÝ, Jiří: *Nejprve se čeští vojáci vzbouřili, potom se vrátili.* Vojenský historický ústav Praha. In: http://www.vhu.cz/nejprve-se-cesti-vojaci-vzbourili-potom-se-vratili/ [cit. 8. 4. 2022].
[235] ALP, *Fotografie Dr. Esteřáka se synem ze srpna 1940, Cholmondeley, Park Camps*.
[236] ALP, *Dopis Dr. Esteřáka synovi ze dne 13. září 1940.*

na svobodníka, desátníka a četaře, nicméně na konci války těsně před svojí demobilizací se již mohl pyšnit hodností poručíka.[237]

V průběhu let 1942 a 1943 absolvoval Esteřák ml. další specializovaný výcvik, a to například kurz úderníků nebo radiotelegrafický kurz.[238] O Esteřákovi ml. se totiž uvažovalo jako o kandidátu na člena parašutistické skupiny, což dokládá i to, že se objevuje v seznamu účastníků parašutistického výcviku z dělostřeleckého pluku, který absolvoval v prosinci 1942.[239] Dle rodinného vyprávění se o Esteřákovi ml. uvažovalo jako členu skupiny Anthropoid, nicméně vzhledem k tomu, kdy dle pramenů probíhal jeho specializační výcvik, jednalo se pravděpodobně spíše o některou z pozdějších misí. Nakonec vybrán nebyl, nicméně dále v tomto okruhu spolupracoval jako instruktor.[240]

Výcvik parašutistů v Československé armádě probíhal zejména kvůli plánovanému celonárodnímu povstání k závěru války. Se samotným výcvikem se začalo v květnu 1941. Do konce roku 1942 bylo vycvičeno 220 československých vojáků. V rámci nich byli vybíráni kandidáti na zvláštní operace.[241] Pro úspěšný nábor bylo zapotřebí dobrovolného souhlasu kandidáta a také splnění celé řady kritérií. Od roku 1941 do roku 1943 prošlo výcvikem 300 mužů, nicméně ve zvláštních operacích se jich uplatnilo 90.[242] Co se týče samotné skladby výcviku, základem byl tzv. kurz útočného boje, na který navazoval vzdušný výcvik. Součástí byly základy a praktické znalosti v boji, střelecká příprava, různá tělesná cvičení (skok do dálky, šplh, plavání atp.), boj z blízka, ale účastníci se učili i znalostem topografie, morseovky atd. Toto v průměru trvalo 4 týdny. Vzdušný výcvik pak trval týden až dva. Následovat poté mohl zdokonalovací výcvik, zpravodajský kurz nebo kurz konspiračního boje.[243]

Esteřák ml. tedy prošel základním výcvikem popsaným výše. V prosinci 1942 absolvoval jak *Assault kurs* (neboli kurz útočného boje), tak i *PARA kurs* (vzdušný výcvik).[244] Dále navázal speciálním britským kurzem a radiotelegrafickým kurzem.[245] Přesto, jak bylo již zmíněno, Esteřák ml. pro žádnou zvláštní operaci vybrán nebyl.

---

[237] VA – CRT, *Výpis.*
[238] Tamtéž.
[239] VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-289-1/36, Jmenný seznam: příkaz k vyhotovení karet.
[240] *E-mailový rozhovor s Barbarou Catchpole roz. Esteřákovou ze dne 29. prosince 2020.*
[241] ŠOLC, Jiří. *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války.* Praha 1990, s. 29–30.
[242] ŠOLC, J., *c. d.,* s. 37.
[243] ŠOLC, J., *c. d.,* s. 38–41.
[244] VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-289-1/202, Seznam absolventů speciálních výcviků.
[245] VA – CRT, *Výpis.*

Konkrétní hodnocení jeho výkonů lze nalézt v angličtině v Archivu bezpečnostních složek. Dle dostupného spisu byl Esteřák ml. v dobré fyzické kondici, snaživý, ale zároveň občas *líný* (možná myšleno spíše ve smyslu *pomalý*[246]). Ve všech disciplínách měl dobré výsledky, až na průměrný šplh na laně, průměrné znalosti ohledně výbušnin, časté opakování chyb ve střelbě a podprůměrného výsledku v útočném boji. Dle závěrečného hodnocení byl příjemným a tichým, s nízkou výdrží. Ačkoliv pracoval dobře, jeho výkony nebyly konzistentní. Dále byl označen za inteligentního a schopného, nicméně potřeboval více zkušeností ve vedení.[247]

Rozhodně ovšem nelze říct, že by se Esteřák ml. dostal do kariérní slepé uličky. Jeho vojenský postup pokračoval. V květnu 1943 ukončil důstojnickou školu praktickou zkouškou s dostatečným prospěchem. S tímto výsledkem se nespokojil a o rok později absolvoval opravnou zkoušku, kterou zakončil s hodnocením *dobrým*. Mezitím byl ovšem vyznamenán Československou vojenskou pamětní medailí.[248]

Půl roku předtím, než Esteřák ml. v září 1944 odešel do bitevního pole, stihl ještě absolvovat plynový kurz. Zúčastnil se vylodění na pevninu ve Francii a zapojil se do bitvy o Dunkerque.[249] Československá samostatná obrněná brigáda se poměrně dlouho přímých bojů neúčastnila, zejména kvůli nedostatečným zálohám, což československé vojáky dost frustrovalo. I tento útvar se ale nakonec dočkal. Brigáda se měla v říjnu 1944 přesunout k francouzskému přístavu Dunkerque a pomoci při jeho obléhání. Spojencům skutečně postačilo „pouhé“ obklíčení, které mělo uzavřít početnou německou posádku, jelikož přístav sám o sobě příliš strategicky významný nebyl. Němci se nicméně opírali o mohutné dělostřelectvo a složitý terén, takže se rozhodně nejednalo o jednoduchý úkol. Boje zintenzivnily na počátku října, kdy Němci překvapivě zahájili silnou minometnou palbu. Později proti nacistické armádě nastoupili britští tankisté za podstatné podpory československých dělostřelců. Čechoslováci byli ve složité situaci. Jejich výcvik nebyl přizpůsoben na zdejší terén, a navíc neměli přímé zkušenosti z fronty. První větší bojová akce, kterou iniciovali, se odehrála na státní svátek 28. října 1944. O přispění Čechoslováků u Dunkerque informoval i Reuter, což byla první úřední zmínka o této jednotce na západní frontě. Československá armáda se touto akcí významně zapsala do dějin druhé světové války.[250]

---

[246] To by totiž odpovídalo i rodinnému vyprávění, dle kterého byl Esteřák ml. v průběhu výcviku šikovný, nicméně příliš pomalý. *E-mailový rozhovor s Barbarou Catchpole roz. Esteřákovou ze dne 29. prosince 2020.*
[247] ABS, f. 302, sign. 302-139-7/19, Para-military report, 2. ledna 1943.
[248] Tamtéž.
[249] VA – CRT, *Výpis.*
[250] ČEJKA, E.: *c. d.,* s. 465–469.

U Dunkerque se Esteřák ml. dopustil hrdinského činu, když za silné nepřátelské dělostřelecké a minometní střelby opravil poruchu střelecké linky a zajistil tak v kritické chvíli pokračování dělostřelecké palby spojenců.[251] Za svoji statečnost byl odměněn Československou medailí za chrabrost, která mu byla udělena v lednu 1945. Později byl také vyznamenán Československou medailí za zásluhy II. Stupně a Československým válečným křížem 1939.[252]

Československá samostatná obrněná brigáda nezůstala u Dunkerque příliš dlouho. V první polovině května zahájila přesun směrem do vlasti a 18. května 1945 dorazila brigáda do osvobozené Plzně. Na konci května již vojáci projížděli oslavující Prahou.[253]

Do osvobozeného Československa se Esteřák ml. vrátil s československou obrněnou brigádou na konci války v roce 1945.[254] V Plzni v polovině května se znovu setkal nejen se svým otcem, ale i se svojí sestrou Janou. Ta do Plzně přijela na základě informace z dopisu od Esteřáka st., díky čemuž se poprvé mohli všichni tři po dlouhých šesti letech setkat (příloha č. 43 až 51).[255]

Po skončení války nastal čas k pokusu o návrat k normálnímu životu. 7. července 1945 byl Esteřák ml. demobilizován. V říjnu toho roku se ovšem ještě dočkal povýšení do hodnosti nadporučíka dělostřelectva v záloze. Také získal osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., čímž mu byla přiznána účast na národním boji za osvobození.[256] Následně začal znovu studovat vysokou školu. Ačkoliv to po dlouhé šestileté pauze nebylo vůbec jednoduché, studium se mu podařilo ukončit a získal titul inženýra.[257] Jak je zmíněno výše, Esteřák ml. se oženil s Alenou Kořistovou, která mu v roce 1939 pomohla s útěkem ze Slovenska do Maďarska.[258]

S činností v Československé armádě ale ještě zcela neskončil. V únoru 1956 se účastnil kurzu velitelů v Hranicích, jako zástupce velitele byl pak na praktickém cvičení ve Vimperku. V Dělostřeleckém učilišti Hranice zároveň složil vojenskou přísahu. Svoji vojenskou kariéru završil v prosinci 1963, kdy byl povýšen na kapitána v záloze.[259]

Na tomto místě by byla škoda opomenout, že se Esteřák ml. prosadil i na poli vynálezů. V roce 1961 například oficiálně získal patent na průběžnou kalicí vanu s ovládaným propadem na

[251] NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně V (1945).* Praha 2016, s. 121.
[252] VA – CRT, *Výpis.*
[253] ČEJKA, E.: *c. d.*, s. 520.
[254] Tamtéž.
[255] *E-mailový rozhovor s Luďkem Páralem ze dne 15. prosince 2020.*
[256] VA – CRT, *Výpis.*
[257] *E-mailový rozhovor s Barbarou Catchpole roz. Esteřákovou ze dne 29. prosince 2020.*
[258] ALP, *rodokmen.*
[259] VA – CRT, *Výpis.*

kalení drobných předmětů, čímž pomohl překlenout nedostatky tou dobou využívaných zařízení (přílišné propadávání drobných předmětů).[260]

Esteřák ml. se poté otiskl do archivních pramenů ještě jednou. Pražská Státní bezpečnost na něj vedla složku a sledovala jej, jelikož v období 1968–1969 participoval na vytváření seznamů členů KSČ, kteří měli být zbaveni funkcí a propuštěni ze závodu, ve kterém pracoval. Také se podílel na akcích proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa. V roce 1976, kdy odešel do důchodu, byl spis uložen do archivu a roku 1984 byl z důvodu jeho úmrtí celý spis bohužel skartován. K dispozici je tedy pouze citované rozhodnutí o skartaci.[261]

Závěrem lze uvést, že Ing. Evžen Esteřák svou životní poutí nijak nezastínil svého otce. Aktivně se během druhé světové války zapojil do zahraničního odboje a také byl činným v období tzv. Pražského jara. Evžen Esteřák ml. zemřel náhle 11. února 1984 na nádraží ve Vršovicích na zástavu srdce.[262] Poslední rozloučení proběhlo 17. února 1984 ve velké obřadní síni krematoria v Praze – Strašnicích.[263]

[260] Úřad pro patenty a vynálezy, *Patentní spis č. 99465 z 15. dubna 1961.*
[261] ABS, sign. SK-8-31-MV-001-0297, Rozhodnutí o skartaci.
[262] *E-mailový rozhovor s Luďkem Páralem ze dne 6. ledna 2021.*
[263] ALP, *Ing. Evžen Esteřák parte.*

4 Poválečná léta a perzekuce

Po skončení války se Evžen Esteřák nevrátil ke své advokátní praxi, ale pokračoval v kariéře v československé armádě, respektive na Ministerstvu národní obrany. Po slibně rozjeté kariéře ovšem následovat rychlý pád vlivem změny režimu.

4.1 Období mezi lety 1945–1948

V červnu 1945 byl Esteřák přidělen k IV. (evidenčnímu) odboru MNO v Praze a následně se stal přednostou tohoto odboru. S účinností k září[264] stejného roku byl povýšen na majora justiční služby a o měsíc později na plukovníka justiční služby.[265] Tento rychlý kariérní postup vlastně odpovídal stížnostem Esteřáka v londýnském exilu, že jeho funkci „doma" zastával plukovník, který měl logicky vyšší platové ohodnocení.

Cesta za povýšením ovšem nebyla zdaleka tak jednoduchá. V květnu 1946 napsal Esteřák dopis Ludvíku Svobodovi, toho času ministru národní obrany. Vzhledem k tomu, že mu bylo přikládáno k tíži, že nebyl aktivním účastníkem v bitevním poli, ale pouze prakticky úředníkem na MNO v Londýně, rozhodl se generála Svobodu informovat o svojí činnosti ve Francii před evakuací do Velké Británie, tedy o skupině *Paříž* (více popsáno v podkapitole 3.1). Ačkoliv bez Esteřákovy skupiny by pravděpodobně těžko došlo k evakuaci zbytku československé armády z Francie do Británie, Esteřák sám si v londýnském exilu nijak nenárokoval žádné zásluhy. V dopise si ovšem stěžuje, že ačkoliv byl přednostou právního a legislativního odboru MNO, při povyšování byl často přehlížen a přeskakován služebně mladšími kolegy.[266]

Ačkoliv se Esteřák původně chtěl vrátit ke svému civilnímu povolání, bylo mu údajně v Košicích naznačeno, že by měl se službou pokračovat ještě rok až dva. Požádal tedy o převzetí k důstojníkům z povolání. V roce 1946, tedy sedm let poté, co utekl z Protektorátu do Polska, pro něj nebyla situace z hlediska profesního uplatnění v civilní sféře nijak příznivá. Byla to příliš dlouhá doba na vypadnutí z advokátní činnosti a civilní správní úřady již také byly zaplněny. Esteřák tedy prosil generála Svobodu o posouzení jeho vojenské činnosti a profesní kvalifikace,

[264] Povýšení se totiž v Esteřákově případě často aplikovalo zpětně, tj. například v roce 1946 byl povýšen na plukovníka s účinností k roku 1945.
[265] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[266] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1/20, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi národní obrany Ludvíkovi Svobodovi, 20. května 1946.

což tedy měla být pravděpodobně zejména žádost o povýšení.[267] K advokátní praxi se Esteřák skutečně nevrátil a v březnu 1947 byl vyškrtnut ze seznamu advokátů.[268]

Na kvalifikační listině pro období května až prosince 1945 nalezneme i popis charakteru a vlastností Evžena Esteřáka. Zde je označen za svědomitého, sebevědomého, odpovědného, ale i temperamentního. Při jednání s nadřízenými byl prý ochotný a přímý, k podřízeným zase spravedlivý. Co se týče hodnocení Esteřákových schopností, byl nadaný, uvažoval logicky a mohl čerpat z dobré paměti. Ovládal všechny potřebné zákony a předpisy. Také byl ceněn za dobrou znalost angličtiny.[269]

Hodností plukovníka ovšem Esteřákova cesta za povýšením nekončila. V lednu 1947 napsal dopis ministru spravedlnosti Prokopu Drtinovi,[270] se kterým se nejspíše znal z londýnského exilu. V dopise zmiňuje, že se bude brzy řešit jmenování generálů justiční služby. Stěžuje si, že je v tomto zahrnut plukovník Winterstein, kterým měl být přeskočen i při minulém povyšování a až po jeho intervenci u ministra Svobody byl jmenován z majora rovnou plukovníkem, aby byl v postupu výše než zmiňovaný plukovník Winterstein. Dle Esteřáka měl totiž Winterstein kratší právní i vojenskou praxi a bylo by tedy nespravedlivé, kdyby postupoval v kariéře rychleji. Esteřák tedy tímto dopisem žádal Drtinu o přímluvu, aby mohl být jmenován generálem justiční služby.[271]

Esteřák byl ovšem v poměrně nedávné době několikrát povýšen, a tak byl další jeho postup pro vojenskou kancelář prakticky nemyslitelný. K tomuto ale Esteřák oponoval, že v západním odboji se nepovyšovalo tak rychle jako na východě, a proto rychlé povyšování po skončení války probíhalo s cílem vyrovnání těchto nerovností. Dále píše, že podmínkou pro jeho setrvání ve vojenské službě bylo, že bude převzat jako plukovník. Tím byl ale jmenován zpětně v srpnu 1946, s účinností k říjnu 1945. Nicméně dle jeho názoru měl v té době praxi vyhovující všem podmínkám pro to, aby byl na takovou hodnost povýšen. Také poukázal na to, že i jiní byli povyšováni

[267] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1/20, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi národní obrany Ludvíkovi Svobodovi, 20. května 1946.
[268] Věstník ministerstva spravedlnosti, 29, 31. 3. 1947, s. 39.
[269] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[270] Prokop Drtina (1900–1980) byl právník, státní úředník (tajemník prezidenta Edvarda Beneše) a v exilu taktéž rozhlasový komentátor. V období 1945–1948 byl ministrem spravedlnosti v československé vládě jako velký obhájce demokracie a právního státu. Po převratu v roce 1948 byl režimem vězněn. Po propuštění žil v ústraní. KOUTEK, Ondřej: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata.* Praha 2011, s. 398–399.
[271] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1/19, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi spravedlnosti Prokopu Drtinovi, 20. ledna 1947.

v rychlém sledu a nikdo s tím neměl problém. Údajně snad byl nejdříve k povýšení navrhován, ale po poznámce generála Bočka, že na vyšší hodnost může ještě počkat, byl z výběru odstraněn.[272]

Napsal tedy Drtinovi další dopis, ve kterém znovu žádal o přímluvu, tentokrát u prezidenta, případně o schválení písemné žádosti, kterou by zaslal přímo prezidentovi. Věřil totiž tomu, že kdyby se Beneš dozvěděl o jeho činnosti ve Francii (tedy o jeho přispění k úspěšné evakuaci československých vojáků), jistě by o jeho povýšení změnil názor.[273]

V tomto dopise Esteřák také popsal svou současnou (nejen ekonomickou) situaci. V exilu nebylo možné nic ze získaných prostředků ušetřit a doma mu nezbylo prakticky nic. Navíc finančně podporoval svého syna, který po návratu do osvobozeného Československa pokračoval v přerušeném studiu na technice. Bydlel ve starožitně zařízeném bytě po Němce, s tím, že zastaralý nábytek musel v blízké době odkoupit od národního výboru, aby měl vůbec nějaké vybavení. Nikoho z rodiny, natož svého starého 91letého otce, nechtěl svojí situací zatěžovat. Nejvíce by mu právě pomohl příplatek k povýšení.[274] Drtina ještě v lednu Esteřákovi odepsal, že se za jeho věc určitě postaví.[275] Evžen Esteřák se dočkal dekretu o povýšení na generála justiční služby v červenci 1947 (tedy necelý půlrok od citovaných dopisů), s tím, že účinnost byla stanovena k 1. říjnu 1946.[276]

Jak je uvedeno výše, Esteřák v této době pomáhal svému synovi ve studiích, resp. jej materiálně podporoval. Zároveň si dopisoval se svou dcerou Janou Norkovou, nebo se občas setkali v Praze, když potřebovala k lékaři, případně Esteřák s manželkou jezdili za ní na návštěvu do Telče.[277] Tam se totiž mohl setkat i se svými vnučkami Janou (nar. 1944) a Miloslavou (nar. 1947).[278]

V roce 1947 Esteřák také obdržel osvědčení, které potvrzovalo, že byl od 1. srpna 1939 do 5. května 1945 účastníkem národního odboje.[279] V témže roce také změnil pracovní místo. Z přednosty správního oddělení se stal zástupcem přednosty právního odboru MNO. Na této pozici

[272] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1/19, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi spravedlnosti Prokopu Drtinovi, 20. ledna 1947.
[273] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1/23, Dopis Evžena Esteřáka ministrovi spravedlnosti Prokopu Drtinovi, 22. února 1947.
[274] Tamtéž.
[275] NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-107-4/164, Dopis ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny Evženu Esteřákovi, 22. ledna 1947.
[276] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Dekret prezidenta republiky o povýšení na generála, 5. červenec 1947.
[277] Tamtéž.
[278] ALP, *Rodokmen.*
[279] ALP, *Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb.*

setrval až do prosince 1948. Poté byl Esteřák odejit na dvouměsíční dovolenou, následně odeslán do penze.[280] Od současného data byl logicky také ve výslužbě.[281]

Politizace v armádě ovšem započala už v poválečném období, ještě před únorovým převratem. Některých členů se zbavovalo zkrátka tím, že byli moc staří, nebo protože neměli dostatečnou odbojovou činnost.[282] Jak je popsáno výše, Esteřák se musel poté vypořádávat se stejnými problémy, a nakonec musel odejít do penze právě pro tvrzený vysoký věk, ačkoliv byl stále v dobré kondici.

Nicméně celý sled příčin a následků vedoucích k únorovému převratu začal již po parlamentních volbách v roce 1946. Komunisté z voleb vyšli vítězně, ačkoliv méně drtivě, než původně očekávali. Na druhou stranu se proti komunistům začaly utvářet protikomunistické bloky, které jim znesnadňovaly prosazování vlastních nápadů. Když ovšem hrozilo, že některý zákon či vládní usnesení nemá dostatečnou podporu, opírala se komunistická strana o tlak veřejnosti.[283]

Dalším faktorem bylo vyhlášení tzv. Marshallova plánu (hospodářská pomoc válkou zasaženým evropským státům) ze strany Spojených států v roce 1947. Sovětský svaz tuto akci vnímal jako útok na jeho mocenské zájmy, s tím, že taková pomoc by mohla oslabit sociální nepokoje a poškodit pozici místních komunistických stran.[284]

Na přelomu let 1947 a 1948 již bylo napětí mezi komunistickou stranou a nekomunisty natolik velké, že se dalo těžko dohodnout. Nekomunistické strany nabyly přesvědčení, že se komunisté snaží rozhodujícím způsobem ovládnout moc ve státě monopolním způsobem a definitivně tím pohřbít demokratické principy parlamentarismu. Dle jejich názoru byl nejvyšší čas tomuto procesu zabránit.[285]

Nastala vládní krize, která vyvrcholila dne 25. února 1948. Gottwald, předseda KSČ a také tehdejší premiér, se mohl opřít o aktivní masovou základnu své strany a také o ovládnuté bezpečnostní složky. Protistrana nic takového neměla. Prezidentu Benešovi nezbylo nic jiného než zvolit Gottwaldovo řešení krize. Beneš přijal demisi nekomunistických ministrů a jmenoval místo nich osoby, které navrhl právě Gottwald.[286]

---

[280] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/95, Zápis o výpovědi, 10. leden 1950.
[281] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Prvopis kvalifikační listiny – část II, 5. května 1945–31. prosince 1945.
[282] KUDRNA, Ladislav: *Akce D*. Valka.cz. In: https://www.valka.cz/15354-Akce-D [cit. 6. 12. 2021].
[283] KAPLAN, Karel: *Únor 1948: komentované dokumenty.* Praha 2018, s. 9–10.
[284] Tamtéž, s. 16–17.
[285] Tamtéž, s. 51–52.
[286] Tamtéž, s. 202–203.

Po těchto událostech nastala série kroků ze strany komunistů, které vedly k likvidaci demokracie, svobody a také k potlačování lidských práv. Začala diktatura proletariátu a hlavní ideologií nového Československa se stal marxismus-leninismus. Totalitní režim se v Československu udržel čtyřicet let.[287]

V této době bylo prý na Esteřákovi vidět, že byl politickou situací a změnou poměrů zaražen. Podle zprávy zvláštní komise, která v roce 1951 přezkoumávala Esteřákovo umístění do táboru nucené práce, jakmile začala první opatření v armádě, kvůli kterým byli „nespolehliví" důstojníci odesíláni na dovolenou, byl překvapen, že nebyl mezi prvními. Údajně také „*neprojevoval kladný postoj k lidově demokratickému zřízení*".[288]

V následujících dvou letech bylo z československé armády propuštěno 4 200 důstojníků. Nejvíce jich bylo ze skupiny západního odboje, především členů RAF. Čistka v armádě proběhla v několika vlnách, v dubnu 1948, v únoru 1949 a v říjnu 1950. Součástí bylo i vyřizování osobních konfliktů ze strany členů akčních výborů.[289]

Odchod do penze nebyl tedy tím, co by si Esteřák přál. Snažil se najít jinou práci, ovšem bezvýsledně. Několikrát se obrátil na umisťovací komisi pro důstojníky, bohužel ale bezúspěšně. Hledat zkoušel i na vlastní pěst, ať už u pražského magistrátu, nebo u různých podniků. Vždy ale přišla zamítavá odpověď. Po dvou měsících snahu o nové zaměstnání vzdal a začal se plně věnovat péči o domácnost a zahradu. Manželka Eunice totiž chodila učit angličtinu do Ústavu moderních řečí v Praze.[290] Esteřák se také zaměstnával příležitostnou i neplacenou prací,[291] pomáhal také v nedalekém zahradnictví.[292]

Po válce nebyl Esteřák příliš společenský a setkával se jen s nejbližšími přáteli. Zdržovali se spolu s Judy (příloha č. 53 až 56) většinou doma i proto, že ji jako cizinku několikrát na ulici bez důvodně zadrželi, aby se na úřadě legitimovala.[293] S bývalými kolegy z MNO se údajně nevídal vůbec.[294] Esteřákova situace nebyla v té době jednoduchá, ale to ještě netušil, že „očista armády" bude mít dohru ve formě *Akce D*.

[287] KAPLAN, K.: *c. d.*, s. 299.
[288] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Zpráva komise o prošetření případu, 1951.
[289] KUDRNA, L.: *c. d.*
[290] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/95, Zápis o výpovědi, 10. leden 1950.
[291] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968 od Ing. Evžena Esteřáka.*
[292] ALP, *Životopis (Jana Norková).*
[293] Tamtéž.
[294] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/95, Zápis o výpovědi, 10. leden 1950.

4.2 Zatčení a uvěznění

Plán na *Akci D* se začal chystat již v dubnu 1948. Účelem bylo uklizení reakčních důstojníků. První místo, na které měly být tyto osoby odeslány, byl tábor nucených prací v Hodoníně u Kunštátu. Z tohoto tábora ovšem nebylo příliš těžké utéct, a proto byl následně raději zvolen tábor v mírovské věznici. Nejdříve ale byly provedeny domovní prohlídky u vytipovaných důstojníků, při kterých byla snaha nalézt dokumenty a důkazy o protistátní činnosti, zbraně a střelivo nebo například šifrovací klíče. Při úspěšném nálezu mělo být zahájeno trestní stíhání.[295]

Již předem se ale počítalo s tím, že všechny důstojníky se takto usvědčit nepodaří. Osoby, u kterých nebyl nalezen žádný usvědčující materiál a ani výslech nic neprokázal, se postupovalo tak, že byly postaveny před komisi pro zařazování osob do táborů nucené práce u Krajského národního výboru, která rozhodla o umístění do TNP Mírov. Akce D se uskutečnila v dubnu, září a listopadu 1949 a v lednu, květnu a září 1950.[296]

Tábory nucené práce byly zřízeny zákonem č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce (dále jen „zákon o TNP“). Účelem měla být výchova občanů k práci ve prospěch celku. Působnost pro správu těchto zařízení mělo Ministerstvo vnitra a krajské národní výbory. Zařazeni sem mohli být občané ve věku od 18 do 60 let, kteří se vyhýbají práci nebo jinak ohrožují lidově demokratické zřízení, nebo osoby odsouzené na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, případně na základě některého z hospodářských zákonů nebo po spáchání správního přestupku. O zařazení do tábora a délce trestu rozhodovaly tříčlenné komise, s tím, že pobyt mohl trvat od tří měsíců do dvou let. Zařazená osoba se mohla proti rozhodnutí odvolat, ale toto odvolání nemělo odkladný účinek, tj. do jeho rozhodnutí musela stejně do tábora nastoupit.[297] Jak z uvedeného vyplývá, odsuzování k práci v táborech nucené práce stálo zcela mimo justiční systém a dá se říct, že šlo o paralelní trestní řízení bez záruk jakýchkoliv práv pro obviněné a odsouzené.

Esteřákův první záznam o „nelegální“ činnosti pochází z ledna 1949. Byl mu údajně doručen balík s 10 kg skopového masa, který byl doručen na vlakové nádraží Praha – Dejvice. Tam jej zadržel přednosta stanice, který Esteřáka zavolal na místo a taktéž se dostavil povolaný úředník. Po zjištění, že se jedná o velké množství masa, byla zavolána kriminální policie. Esteřák se měl dopustit přestupku pašování masa, když si od řezníka z Telče měl tento balíček objednat. Ačkoliv

[295] KUDRNA, L.: *c. d.*
[296] Tamtéž.
[297] § 1, § 2, § 3, § 5 zákona č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce.

v protokolu vinu odmítá a o žádné takové objednávce údajně neví, v trestním nálezu je pak uvedeno, že se Esteřák k činu přiznal. Za spáchání přestupku mu byla vyměřena pokuta 2.000,- Kčs a balíček s masem byl zabaven.[298] Nelze ovšem vyloučit, že se jednalo o provokaci Státní bezpečnosti, vzhledem k tomu, že v této době probíhala snaha o definitivní odstranění Esteřáka z československé armády.

10. ledna 1950 provedla pražská Státní bezpečnost domovní prohlídku u Esteřáků doma. Účel pátrání ani zákonný důvod není v protokolu uveden. Při prohlídce byly zadrženy náboje, vojenské průkazy, různé fotografie a písemnosti, dokonce i Esteřákova poslední vůle (tedy závěť). Prohlídce byl přítomen jak sám Esteřák, tak jeho manželka Eunice.[299]

Ve stejný den byla s Esteřákem sepsána výpověď k věci. Vypovídal o svém odchodu do penze a jakým způsobem si hledal další práci. Uvedl, že snaha nebyla úspěšná a skončil pouze u péče o domácnost, jelikož manželka chodila vyučovat angličtinu. Vzhledem k tomu, že Judy byla národností Angličankou, tak se samozřejmě vyšetřovatelé zajímali i o její osobu. Dále se výslech zaměřoval na to, zda Esteřák udržuje kontakty s někým z činné služby v armádě, což odmítl. Ani během dovolené v létě 1949 se s nikým takovým prý nesešel. Mimo dalších krátkých výletů do okolí od té doby Prahu neopustil.[300]

Výslech se nadále zaměřoval na Esteřákovy kontakty se zpravodajci, respektive na jeho činnost ve Francii u šifrovací skupiny pod plukovníkem Tichým, a také na jeho kontakty v londýnském exilu. Po odchodu do penze se vrátil na MNO pouze třikrát, vždy v záležitosti výplaty svého důchodu. V lednu 1949 pak vyhledal generála Bočka s dotazem, zda neví, kde by našel nějaké zaměstnání. Boček mu ale řekl, že generál je moc vysoká hodnost na to, aby úspěšně nějakou práci našel.[301]

Esteřák musel ve své výpovědi také vysvětlit své dopisy ministru národní obrany, ve kterých žádal o povýšení. Vysvětloval, že pouze věřil, že má na dané nárok a nejednalo se o snahu o získání nějaké nepatřičné výhody či jakékoliv pletichaření. V další části pak hovořil o fotografii ze seznamovacího večírku justičních důstojníků spojeneckých armád a popřel, že by se s někým nadále stýkal. U každého důstojníka z fotografie také musel sdělit, o koho jde a co o něm ví. Na

[298] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Protokol, 31. ledna 1949, s. 1–4.
[299] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/88, Zápis o zatčení, 11. ledna 1950.
[300] Tamtéž.
[301] Tamtéž.

závěr výslechu hovořil o tom, z jakého titulu vlastní pistoli a náboje a čeho se týkaly anglicky psané písemnosti, které se nalezly u něj v bytě.[302]

Z protokolu o výpovědi vyplývá, že se vyšetřovatelé velmi snažili nalézt jakýkoliv náznak protistátní činnosti. Nejvíce se zajímali o Esteřákovy kontakty, zejména s bývalými vojáky. Také musel vysvětlit, zda měl nějaké styky s cizinou, a to ať už ze služebních důvodů, nebo soukromých – například skrze manželku anglické národnosti. Všechny tyto narážky zvládal Esteřák popřít, a tak jediné, čím se „provinil", bylo hledání zaměstnání mimo oficiální zdroje a vlastnictví pistole s náboji. To ovšem nemohlo být dost pro trestní stíhání nebo vytvoření politického procesu.

Státní bezpečnosti tak nezbylo nic jiného než navrhnout Ústřednímu národnímu výboru, aby byl Esteřák zařazen do tábora nucených prací.[303] Jak je již uvedeno výše, TNP byly zařízením, do kterých se odsuzovalo na základě neformálního řízení u komisí zřízených národními výbory, s tím, že toto řízení stálo mimo oblast trestní nebo přestupkovou a ani v něm neexistovaly stejné záruky jako v těchto odvětvích. Jednalo se tedy o nejjednodušší formu zbavení se nepohodlných občanů, kteří se nehodili pro „budování socialismu".

Den po výslechu, tedy 11. ledna 1950, byl Esteřák oficiálně zatčen bez uvedení konkrétního důvodu. 12. ledna pak krajský velitel státní bezpečnosti zpracoval návrh pro Ústřední národní výbor, aby byl Esteřák zařazen do tábora nucených prací. Jako důvod uvedl, že Esteřák byl původem z živnostenské rodiny, a proto se nikdy neživil poctivou prací. Odeslán do penze z československé armády byl údajně kvůli jeho politické nespolehlivosti. StB jej dále označila za *velmi nebezpečný živel*, který má díky své manželce Angličance styky s britským velvyslanectvím a prý existovalo podezření, že pracuje pro cizí zpravodajskou službu. Smýšlením byl označen za *západáka*, který nenávidí lidově-demokratické státní zřízení a dělnickou třídu, přičemž se nijak nezapojil do budovatelského úsilí. Také mu bylo k tíži, že jej měl v oblibě „zrádcovský" generál Ingr nebo že bydlí v nadrozměrném třípokojovém bytě, čímž přispívá k prohlubování bytové krize. V návrhu je taktéž připomenuto, že byl Esteřák odsouzen za „šmelinu" (tj. zmiňované pašování masa). Na závěr krajský velitel StB navrhuje, aby byl Esteřák zařazen k TNP na dobu co možná nejdelší.[304]

Obvinění proti Esteřákovi se tedy opírala o obecné fabulace a o to, že si během londýnského exilu vzal za manželku britskou občanku. I to ovšem stačilo pro rozhodnutí komise o zařazení

[302] ABS, f. 305, sign. 305-662-3/94–98, Zápis o výpovědi, 10. ledna 1950.
[303] Tamtéž.
[304] Tamtéž.

k TNP Mírov. Výměr byl pražskou komisí vydán 16. ledna, tedy necelý týden od provedení domovní prohlídky u Esteřáků. Evžen Esteřák byl oficiálně odsouzen k 12. měsícům, a to z důvodu, že se jednalo o osobu podle § 2 odst. 1 písm. a) zákona o TNP, tedy takovou, která se vyhýbá práci nebo jinak ohrožuje lidově demokratické zřízení. Tento výměr byl Esteřákovi doručen už na Mírov, z čehož vyplývá, že zde byl uvězněn již před oficiálním rozhodnutím.[305] Jakékoliv usnesení o uvalení vazby ale ve vyšetřovacím spise Esteřáka chybí. To ovšem není překvapující vzhledem k tomu, že celý „proces" s Esteřákem probíhal ve velmi neoficiální rovině.

Esteřák nepobýval pouze na Mírově. V únoru 1950, měsíc od svého uvěznění, byl převezen do věznice v Ruzyni, kde byl vyslýchán 6 týdnů. Podmínky tam měl žalostné. Během tohoto výslechu Esteřák zhubl o 25 kilogramů. Následně byl transportován do věznice v Mladé Boleslavi. Na obou těchto místech mu byla odpírána lékařská péče. Správce nemocnice v Boleslavi prý uvedl, že MNO zakázalo poskytovat Esteřákovi jakékoliv léčení. V případě nutnosti mohl být maximálně převezen do některé speciální nemocnice. Esteřák tedy zahájil hladovku a napsal dopis na MNO. Týden na to byl opět převezen na Mírov. Péče lékařů mu ovšem byla odpírána až do jeho propuštění.[306]

Z výslechu na Ruzyni vznikl protokol o čtyřiceti stranách. Na první straně je uvedeno datum 23. února, na třicáté osmé straně pak 1. března a na závěr 3. duben. Výslech opravdu musel probíhat zhruba uvedených šest týdnů. Esteřák byl podezříván na základě dokumentů z londýnského exilu z toho, že se účastnil na zpravodajské činnosti v SSSR a že označoval pro londýnskou vládu osoby komunistického přesvědčení.[307]

Paradoxně to byl právě Esteřák, který byl stejně jako ostatní kolegové, kteří byli internováni v Sovětském svazu na počátku války, obviňován z toho, že je komunistou. Údajně měli být původně všichni českoslovenští vojáci, kteří přišli ze SSSR, zavřeni na Blízkém východě. Esteřák byl tedy po příchodu do Francie vyslýchán generálem Bočkem a musel vysvětlovat, jaké byly poměry v jednotce v SSSR. Generál Boček i generál Brož se na tuto skupinu vojáků téměř dívali skrz prsty.[308]

Esteřák byl pak z komunistického smýšlení obviněn ještě jednou. V roce 1941 jej k tomuto tématu generál Boček dvakrát vyslýchal znovu, ale Esteřákovi se znovu povedlo tato obvinění

[305] ALP, *Výměr z 16. 1. 1950.*
[306] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[307] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/40–79, Protokol, 23. února 1950, s. 1–40.
[308] Tamtéž.

vyvrátit. Většinou se jednalo o útoky proti jeho osobě, dle jeho názoru zejména proto, že někteří vyšší důstojníci měli pocit, že jej i jako úředníka mohou úkolovat a on je pouze povinen plnit rozkazy. Esteřák byl ovšem velmi svědomitý, zásadový a vždy se snažil postupovat spravedlivě dle platných právních norem, což se vždy nehodilo vyšším důstojníkům. Dále popisoval, že pokud bylo z vyšších míst přání vyřídit nějakou věc určitým způsobem, vždy se obrátili na někoho jiného, protože tušili, že u Esteřáka nepochodí.[309]

Současně s rozhodnutím o přidělení do TNP Mírov byla Esteřákovi také odebrána vojenská hodnost. V listopadu 1950 mu na Mírov přišlo oficiální rozhodnutí, kterým byl degradován na vojína v záloze. Výše jeho důchodu ovšem zůstala nedotčena.[310] To byl později jeden z Esteřákových argumentů při snaze o navrácení hodnosti po propuštění z vězení.

O zřízení táborů nucených prací se uvažovalo v komunistických kruzích již v roce 1947. Vznikly až se zákonem o TNP a staly se jedním z důležitých pilířů perzekučního systému nového režimu. Do TNP posílalo devatenáct přikazovacích komisí, které působily při krajských národních výborech.[311]

Hlavním iniciátorem umisťování bývalých důstojníků československé armády do TNP Mírov v rámci tzv. akce D byl Bedřich Reicin. Tato akce se týkala téměř 300 bývalých vojáků. Hlavním kritériem byl postoj k novému politickému režimu a také k Sovětskému svazu. Určitě se nejednalo pouze o vojáky, kteří se účastnili zahraničního odboje na západě. Zejména se jednalo o osoby potenciálně nebezpečné (jinak by byly odsouzeny soudně) a velkou výhodou byla jednoduchá a rychlá izolace těchto osob. Na konci roku 1949 bylo v táboře internováno 86 osob, kapacita byla nicméně stanovena na 250. Údajně nakonec táborem prošlo na 289 vojáků z povolání. Internovaní později hovořili o násilí, které museli na Mírově strpět. Výjimkou nebylo fackování, bití násadou od koštěte nebo elektrickým kabelem.[312]

Poměry v TNP Mírov byly nepochybně tvrdé. Možnost zaslání balíku s nějakými věcmi se naskytla výjimečně v prosinci 1950, kdy Esteřák napsal své dceři, že má možnost pouze v prosinci toho roku přijmout zásilku do 10 kg. V balíku ovšem nesměl být žádný dopis. Dopisy jako takové

[309] ABS, f. 302, sign. 302-96-2/40–79, Protokol, 23. února 1950, s. 1–40.
[310] ALP, *Rozhodnutí o odebrání hodnosti.*
[311] TOMEK, Prokop: *Tábor nucené práce Mírov ve vzpomínkách plukovníka in memoriam JUDr. Františka Masaříka.* Praha 2017, s. 7.
[312] Tamtéž, s. 11–13.

byly omezeny na 30 řádků na jedné straně.[313] V dalším lístku poděkoval za zaslaný balíček a dceru se zetěm upozornil, že tato úleva platila jen v prosinci.[314]

Esteřákova dcera Jana Norková po roce 1989 k tomuto v žádosti o odškodnění napsala: „*…byla jim odmítána léčební péče, nesměli psát domů, za celou dobu jsem mohla jenom jednou otce navštívit, nesměli se jim posílat balíčky s jídlem. (…) Stačil [by] týden, dva a otec rozšířil řadu, kteří se nevrátili.*“[315]

Po Esteřákově zatčení se situace zkomplikovala i jeho manželce Eunice. Delší dobu nedostávala o manželovi žádné zprávy a byla předváděna k obtěžujícím výslechům. Také se musela přestěhovat do jiného domu v Horních Počernicích. Tento dům byl na odlehlém místě za lesem. Eunice navíc trpěla špatným psychickým stavem, jelikož za války byla po bombardování zasypána v poškozeném domě v Londýně.[316]

Ve stejné době, kdy Esteřák žádal o balík na Mírov, tedy v prosinci 1950, byla z Československa bez uvedení důvodu Esteřákova manželka Eunice vyhoštěna.[317] Ačkoliv se proti výměru Krajského národního výboru Praha odvolala, neměla ve věci úspěch a dne 20. prosince 1950 opustila území Československa. Ve Velké Británii našla znovu místo bankovní úřednice.[318]

Jelikož byt manželů Esteřákových zůstal neobydlený, nastěhoval se do něj podplukovník ve výslužbě Dobrovský. Část Esteřákových věcí zůstala v bytě u pana Dobrovského, část zabavil Místní národní výbor v Klánovicích.[319] Pátrání po věcech a hledání nového ubytování pro Esteřáka se v srpnu 1951 ujal jeho přítel ze studií, JUDr. František Světnička.[320]

V táboře nucené práce strávil Esteřák nakonec celkem rok a půl, ačkoliv byl původně komisí „odsouzen“ ke dvanácti měsícům. Propuštěn byl až 11. června 1951 a hlásit se měl k okresnímu úřadu ochrany práce v Brandýse nad Labem.[321] Při propuštění bylo Esteřákovi údajně sděleno, že se do tábora dostal neoprávněně a byla mu slíbena satisfakce tím, že mu zůstane penze[322] (včetně nároku na byt).[323] Ve zprávě komise, která jeho umístění do TNP prošetřovala, se

[313] ALP, *Dopis Evžena Esteřáka z 5. prosince 1950.*
[314] ALP, *Dopis Evžena Esteřáka z 26. prosince 1950.*
[315] ALP, *Dopis Jany Norkové MV ČR z 23. 8. 1991.*
[316] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[317] ALP, *Dopis Místnímu národnímu výboru v Klánovicích z 6. srpna 1951.*
[318] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[319] Z tohoto důvodu se poztrácelo mnoho Esteřákových písemností a další majetek.
[320] ALP, *Dopis MNV v Klánovicích z 6. srpna 1951.*
[321] ALP, *Propouštěcí potvrzení.*
[322] Výše penze nicméně Esteřákovi snížena vůbec nebyla, viz výše.
[323] ALP, *Dopis MNV v Klánovicích z 6. srpna 1951.*

skutečně píše, že Esteřák byl vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a vysokému věku odsouzen neoprávněně a měl by být co nejdříve propuštěn.[324]

Zpráva komise, na základě které byl Esteřák z Mírova propuštěn, se nyní nachází ve Vojenském ústředním archivu. Komise měla za úkol prošetřit Esteřákův případ a v úvodu dokumentu je shrnuto, proč byl vůbec internován. Nově se tedy můžeme dočíst, že Esteřák „*Byl ve velmi úzkých vztazích k reakčním politickým kruhům, kritizoval při různých příležitostech poměry, stále porovnával, jak to bylo na západě a jak je to tady. Vyslovoval různé pochybnosti o správnosti naší politiky. Kritizoval dvouletý plán a vyjadřoval se s pohrdáním o brigádách. Jistý příslušník jeho oddělení si svého času stěžoval, že se bojí projevit svůj politický postoj, protože šéf [Esteřák] nemůže komunisty ani vidět a on by s ním proto v úřadě nevydržel.*“[325] To jsou informace, které se ve vyšetřovacím spise Esteřáka vůbec nenachází a ani nejsou přímo uvedeny v odůvodnění rozhodnutí o umístění Esteřáka v TNP Mírov. Zde je tedy poprvé oficiálně patrný politický důvod Esteřákovy internace.

Dlouhý pobyt na Mírově se nicméně nenávratně podepsal na Esteřákově zdraví. I po návratu z výslechu na Ruzyni byla Esteřákovi nadále odpírána lékařská péče. Po propuštění trpěl cukrovkou, se kterou měl spojené další komplikace, například zánět nervového ganglia, polyneuropatie, vysoký tlak, srdeční potíže a také částečná ztráta zraku. Následně několikrát ztratil řeč a paměť, pravděpodobně z důvodu mozkové mrtvice. Možnosti zotavení byly omezené i proto, že Esteřákova manželka, která o něj mohla pečovat, byla vyhoštěna zpět do Velké Británie, a jemu přidělený byt byl v domě, ve kterém se v zimě dalo žít jen stěží.[326] Esteřákova dcera později v žádosti o odškodnění uvedla, že Esteřák nesl svůj špatný zdravotní stav velmi těžce (před internací nikdy nebyl vážně nemocen) a při léčení v lázních v Poděbradech ho museli hlídat kvůli jeho sebevražedným myšlenkám.[327]

Ani Esteřákovi nakonec přidělený nevhodný byt ovšem nebylo snadné sehnat. Esteřák byl po propuštění v péči lékařů v nemocnici kvůli komplikacím způsobeným neléčenou cukrovkou (viz výše) a s řešením situace ohledně bytu se tedy musel spolehnout na své blízké přátele. Esteřákův přítel František Světnička přes MNV v Klánovicích u Prahy sháněl ztracené věci, jak

[324] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Zpráva komise o přešetření případu, 1951.
[325] Tamtéž.
[326] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[327] ALP, *Dopis Jany Norkové MV ČR z 23.srpna. 1991.*

bylo zmíněno výše, a také žádal výbor o zajištění náhradního ubytování. V dopise také zmiňuje, že Eunice Esteřáková by se chtěla do Československa vrátit, aby mohla o Esteřáka sama pečovat.[328]

Návrat do Československa ovšem Eunice umožněn nebyl. Alespoň tedy svému manželovi z Velké Británie posílala léky na cukrovku. Každopádně byl Esteřák nucen žít v nevyhovujících podmínkách, přičemž nebyl nikdo, kdo by se o něj mohl postarat. Eunice bylo alespoň umožněno, aby v září roku 1957 mohla přijet do Československa na turistické vízum, s Evženem Esteřákem se tedy ještě před jeho smrtí shledali.[329]

Poté, co byl Esteřák propuštěn z Mírova a podařilo se mu alespoň částečně stabilizovat svůj zdravotní stav, pokusil se sám několikrát žádat o prošetření svého případu a také o navrácení vojenské hodnosti. V říjnu roku 1954 napsal dopis ministrovi národní obrany Alexeji Čepičkovi s žádostí o prošetření výnosu MNO, na základě kterého byl odsouzen do TNP Mírov a degradován z hodnosti generála. Dle Esteřáka přijela na Mírov zvláštní komise, která na základě vyšetřování došla k názoru, že Esteřákovo zadržení bylo neodůvodněné. Po jeho propuštění také přišel rozkaz z MNO, že mu má být doplacen zadržený důchod. Samotný původní výnos MNO nicméně stále zrušen nebyl.[330]

Není tedy divu, že s takovým vyřízením své žádosti nebyl Esteřák spokojen a znovu se pokusil zajistit přezkum celé věci. Nicméně pokoušet se o zákonnou nápravu byl boj s větrnými mlýny. Tentokrát byla Esteřákovi doručena velmi stručná odpověď: „*Vážený pane, Vaše žádost o změnu výnosu, jimž Vám byla odňata hodnost, byla přešetřena. Nebylo shledáno důvodů ke změně původního rozhodnutí.*“[331]

V roce 1957 zaslalo MNO stručné vyrozumění Esteřákovi o vyřízení jeho žádosti. Ministerstvo shledalo původní opatření jako správné a zamítlo žádost o vrácení vojenské hodnosti. Jakákoliv hlubší argumentace v rozhodnutí chybí.[332] Esteřák se i proti tomuto rozhodnutí obratem odvolal.

Ani tak nebyl ve věci úspěšný. Esteřák prý neuvedl žádné nové skutečnosti, proto nebyl shledán důvod pro změnu rozhodnutí. Esteřákova žádost prezidentovi byla taktéž postoupena k vyřízení MNO, tudíž ani tato cesta nezaznamenala uspokojivé výsledky. Dále MNO uvedlo, že

[328] ALP, *Dopis MNV v Klánovicích z 6. srpna 1951.*
[329] ALP, *Příloha k žádosti o vydání cestovního dokladu.*
[330] ALP, *Žádost o přešetření výnosu MNO z 3. října 1954.*
[331] ALP, *Dopis MNO ze 17. listopadu 1954.*
[332] ALP, *Dopis MNO z 11. dubna 1957.*

odnětí vojenské hodnosti nesouviselo s Esteřákovým zařazením do TNP Mírov a nelze tedy spojovat závěr o nedůvodnosti zařazení do TNP s tímto odnětím. S přezkumem ohledně zařazení do TNP, což učinila zvláštní komise zřízené u národních výborů, se měl tedy obrátit na Ministerstvo vnitra. Proč tedy Esteřákovi byla hodnost odebrána, když se tak nestalo v souvislosti s jeho uvězněním, se ale z přípisu nedozvíme.[333] Navrácení vojenské hodnosti se Esteřák za svého života nedočkal.

Na konci roku 1954 Krajská vojenská správa v Praze nařídila šetření ohledně Evžena Esteřáka. Lékařská komise Okresní vojenské správy Říčany došla k závěru, že se jedná o těžce nemocného člověka s cukrovkou a vysokým krevním tlakem. Esteřák bydlel v obci Kaliště a vesměs se s nikým nestýkal. Zejména se staral o svoje vnučky, jedenáctiletou Janu, sedmiletou Miluši a čtyřletou Barboru.[334] Pravděpodobně se jednalo o šetření v souvislosti s výše zmíněnými Esteřákovými žádostmi o prošetření jeho případu. Fotografie Esteřáka s rodinou, včetně zmíněných vnuček, jsou obsaženy v přílohách č. 57 až č. 59.

Na přelomu let 1957 a 1958 se péče o Esteřáka ještě více zkomplikovala. Jeho dcera i snacha onemocněly tuberkulózou a musely být hospitalizované. Dvouletá vnučka Jindřiška musela být umístěna do dětského domova, jelikož syn Esteřák ml. musel chodit do zaměstnání, aby mohl dále rodinu zabezpečovat. Vnučku Barbaru[335] si mezitím vzal Esteřák k sobě do péče.[336]

Barbara tehdy žila u svého dědy několik týdnů. Dnes na toto období vzpomíná takto: „*Byl to docela vojenský život. Ráno brzy budíček, pak se trochu učit, trochu volna, návštěva u známých od dědy a večer před spaním poslouchat 10 minut hudby z rádia. Myslím si ale, že jsme si docela rozuměli.*“[337] Lze usoudit, že ačkoliv byl Esteřák tou dobou velmi nemocen, sám by potřeboval pečovatele či pečovatelku a žil v poměrně nuzných podmínkách, zvládl se dobře postarat o sebe i o svou vnučku.

Esteřák v únoru 1958 žádal o vydání cestovního pasu, aby mohl vyjet na tříměsíční turistické vízum do Spojeného království za svojí manželkou Eunice, která byla dříve z Československa vyhoštěna. Ta se zde o něj měla postarat a zajistit mu patřičnou léčbu. Jeho

[333] ALP, *Dopis MNO z 17. května 1957.*
[334] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Šetření k vrácení hodnosti, 2. prosince 1954.
[335] Barbara Esteřáková byla později úspěšnou závodnicí v plavání. Startovala za plavecký oddíl TJ Bohemians Praha a v šedesátých letech se stala i mistryní ČSSR. SRB, Vladimír: *70 let Bohemians Praha Oddíl plavání. 1946–2016.* Praha 2016.
[336] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[337] *E-mailový rozhovor s Barbarou Catchpole roz. Esteřákovou ze dne 29. prosince 2020.*

vydání se ovšem před svou smrtí nedočkal.[338] Krátce po jeho smrti Ministerstvo zahraničí doručilo zamítavé rozhodnutí s tím, že Esteřákova cesta do zahraničí je nežádoucí.[339]

Evžen Esteřák zemřel dne 29. března 1958 ve věku 67 let v pražské nemocnici na následky krvácení v mozku a edém plic.[340] Pohřeb proběhl 4. dubna 1958 ve velké obřadní síni krematoria na Praze 12. Následně bylo tělo zpopelněno.[341] Esteřák je pohřben v Olomouci v rodinné hrobce společně se svými rodiči (příloha č. 60).

Eunice Esteřáková tedy zůstala v Londýně, jelikož jí nebylo umožněno se o manžela v Československu starat. Stejně tak Esteřák nemohl odcestovat za ní do Velké Británie a tehdejší československý režim na ně pohlížel jako na rozloučené. Po Esteřákově smrti se Eunice přihlásila o vdovský důchod. Žádost o tento důchod jí byla Krajskou vojenskou správou Praha v únoru 1960 zamítnuta, protože nebyla československou státní příslušnicí.[342]

Ačkoliv československé státní občanství Judy získala sňatkem s Esteřákem, bylo jí následně odebráno v souvislosti s jejím vyhoštěním. To bylo potvrzeno na Esteřákově osvědčení o československém státním občanství, kde je uvedena i manželka Eunice jako československá občanka. Na osvědčení byla dne 19. října 1949 provedena oprava, kdy bylo československé občanství Eunice vyškrtnuto.[343]

Judy byla v těžké situaci. Vzhledem k tomu, že po návratu do Velké Británie pracovala poměrně krátkou dobu, získala k tomu úměrně nízký důchodový výměr (cca 20 liber měsíčně). I po odchodu do důchodu si tedy musela přivydělávat, aby se uživila. Eunice se nakonec znovu provdala, a to za muže, kterého dva roky ošetřovala, čímž byla její špatná ekonomická situace de facto vyřešena.[344]

Judy druhý manžel se jmenoval Robert Leslie Tait. Narodil se 3. července 1904 v Sunderlandu.[345] Jak je uvedeno výše, Eunice o něj dva roky pečovala. Svatba proběhla v září

[338] ALP, *Příloha k žádosti o vydání cestovního dokladu*.
[339] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[340] ALP, *Evžen Esteřák – úmrtní list.*
[341] ALP, *Evžen Esteřák – parte.*
[342] ALP, *Zamítnutí žádosti o vdovský důchod.*
[343] ALP, *Osvědčení o československém státním občanství.*
[344] ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968.*
[345] *Ninth Generation*. A Dartmouth MITCHELMORE family. In: http://freepages.rootsweb.com/~mitchelmore/genealogy/Mitchelmore/pafg09.htm [cit. 25. 3. 2022].

1967 v britském Bostonu.[346] I z tohoto manželství Judy odešla jako vdova. Robert zemřel v roce 1971 v Bostonu. Na stejném místě zemřela o patnáct let později i Eunice.[347]

4.3 Rehabilitace

Jak je uvedeno výše, o revizi svého případu a zejména o navrácení vojenské hodnosti neúspěšně žádal již sám Esteřák po svém propuštění, a to několikrát. O totéž se pokusil po jeho smrti jeho syn Evžen Esteřák ml., který podal žádost o rehabilitaci k Okresnímu soudu Praha-východ.[348] Dopis psaný na stroji je velmi cenným životopisem, zejména z hlediska období po roce 1948. Ačkoliv tento pokus učinil v roce 1968, tedy v období tzv. Pražského jara, ani tato žádost o navrácení hodnosti nebyla úspěšná.

Politické poměry se začaly výrazně měnit až s rokem 1989. V Československu pražští vysokoškolští studenti naplánovali demonstraci na mezinárodní den studentstva, 17. listopadu. Komunistické úřady akci povolily, ačkoliv změnily místo z Václavského náměstí na Albertov. Povolený byl taktéž i následný pochod k hrobu Karla Hynka Máchy. Přesto při demonstraci nastal střet s policisty a Lidovými milicemi, kteří na bezbranné studenty se svíčkami a květinami vytáhli obušky. Ještě ten večer se studentští organizátoři domluvili, že vyhlásí okupační stávku. Poté bylo založeno u Václava Havla Občanské fórum. Začala se zvedat vlna odporu proti totalitnímu režimu v celém Československu. Zaznával požadavek na propuštění politických vězňů, zrušení vedoucí úlohy KSČ v ČSSR, svobodné volby a uplatnění petičního, shromažďovacího a spolčovacího práva. V sobotu 25. listopadu se pak konala masová demonstrace na Letné. Den na to se uskutečnilo první jednání tehdejšího premiéra Ladislava Adamce s Václavem Havlem a dalšími osobnostmi Občanského fóra. V prosinci již byla jmenována vláda bez většiny KSČ a také abdikoval prezident Gustav Husák. Vrcholem všech těchto událostí tzv. sametové revoluce bylo dne 29. prosince 1989 zvolení Václava Havla prezidentem Československa.[349] Další události směřující k nastolení demokracie již šly těžko zastavit.

S těmito změnami nastal čas i pro rehabilitaci politických vězňů. Jednou větví byla soudní rehabilitace (tedy odčinění soudních odsouzení v rámci tzv. monstrprocesů či vykonstruovaných

[346] *Eunice MALLETT*. Mallett Family History. In: https://www.mallettfamilyhistory.org/tng/getperson.php?personID=I10905&tree=M05 [cit. 29. 11. 2021].
[347] *Ninth Generation*. A Dartmouth MITCHELMORE family. In: http://freepages.rootsweb.com/~mitchelmore/genealogy/Mitchelmore/pafg09.htm [cit. 25. 3. 2022].
[348] ALP, *Dopis Jany Norkové MV ČR z 23. srpna 1991*.
[349] BERNATT-RESZCZYŃSKÁ, Markéta: *Sametová revoluce.* Paměť národa. In: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/sametova-revoluce [cit. 10. 4. 2022].

procesů), další pak mimosoudní rehabilitace. Ta měla základ v zákoně č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, který měl za cíl zmírnit následky majetkových a jiných křivd z období 1948 až 1989. Zákon mířil na zneplatnění aktů v oblasti občanského, pracovněprávního a správního práva.[350] Nespravedlnosti vzniklé pod rouškou trestního práva tedy spadaly pod výše zmíněnou soudní rehabilitaci.

Rehabilitační proces začal na konci prosince 1989 veřejnou omluvou ministra národní obrany Miroslava Vacka všem obětem. Účelem byla mimosoudní náprava a náhrada škody, která vznikla v souvislosti s předčasným ukončením vojenské kariéry. Pro zajištění objektivity při rozhodování v celém procesu rehabilitace byla zřízena Centrální rehabilitační komise, která byla ministrovým poradním orgánem. Tyto komise začaly působit dne 1. dubna 1990. V rámci působnosti Ministerstva obrany žádalo o rehabilitaci 11 911 osob. V 92,8 % případů se jednalo o vojáky z povolání. Rehabilitovaných pak bylo 78,1 % osob.[351]

S obměnou politické situace tudíž nastala nová šance pro rehabilitaci Evžena Esteřáka, o kterou se tentokrát pokusila jeho dcera, Jana Norková. Ta 10. srpna 1990 zaslala přípis Centrální rehabilitační komisi Federálního ministerstva obrany společně s vyplněným dotazníkem. O to byla totiž požádána dopisem ze 4. června. Navíc Jana Norková přiložila výměr o zařazení do TNP z 16. ledna 1951, rozhodnutí o odnětí vojenské hodnosti z 18. 10. 1950 a další vhodné dokumenty, které měla k dispozici. Současně s tím také požádala o soudní rehabilitaci svého otce.[352]

Dne 23. srpna 1990 vydal prezident Václav Havel rozkaz, kterým byl zrušen výnos ministra národní obrany, jenž původně odňal Esteřákovi vojenskou hodnost brigádního generála ve výslužbě.[353] K příležitosti vyhlášení tohoto rozkazu a jmenování Evžena Esteřáka do generálské hodnosti byla Jana Norková pozvána na 27. srpna 1990 na slavnostní ceremoniál do Prahy.[354] Norkové v září 1990 byla také doručena oficiální omluva ministra obrany za všechna příkoří vůči jejímu otci i jí samotné. Zároveň tímto ministr oznámil, že prezident Esteřákovi navrátil jeho hodnost a jedná se o oficiální potvrzení o jeho rehabilitaci.[355]

[350] Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.
[351] MASKALÍK, Alex: *Rehabilitácie v Československej armáde po novembri 1989.* Vojenská história, 3, 2014, s. 130–132, 136–137.
[352] ALP, *Zaslání dotazníku a dokladů ve věci rehabilitace mého otce Dr. Eugena Esteřáka.*
[353] ALP, *Rozkaz prezidenta České a Slovenské federativní republiky z 23. srpna 1990.*
[354] ALP, *Pozvánka MO ČSFR pro Janu Norkovou na slavnostní obřad.*
[355] VÚA – VHA Praha, S. KL, Evžen Esteřák, Dopis ministra národní obrany Janě Norkové, 17. září 1990.

Žádosti o soudní rehabilitaci Esteřáka ovšem nebylo vyhověno. Soudní rehabilitace totiž nemohla být provedena, protože Esteřák vůbec soudně trestán nebyl. Neexistoval tedy rozsudek, který by bylo možné revidovat. Jak je uvedeno v podkapitole 4.2, Esteřák byl umístěn do TNP Mírov na základě rozhodnutí zvláštní komise národního výboru a nejednalo se o trestní řízení. Nicméně byla Jana Norková informována, že jakmile bude přijat zákon o mimosoudní rehabilitaci, bude moci požádat o náhradu za dobu, kdy byl Evžen Esteřák umístěn v táboře nucených prací.[356] O rok později Federální ministerstvo obrany skutečně vydalo osvědčení podle tohoto zákona, kde je uvedeno, že Esteřák byl propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání z důvodů uvedených v § 21 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, a to z funkce I. kategorie. Osvědčení bylo vydáno pro účely odškodnění dle stejného zákona.[357]

Mezitím Ministerstvo vnitra Janě Norkové oznámilo, že dědicové osob zařazených do táborů nucených prací nemají nárok na odškodnění. V tomto dopise ovšem nebyl specifikován Evžen Esteřák a pravděpodobně se jednalo o obecný vzor s výkladem zákona, který byl hromadně rozesílán. Norková se tedy obrátila na Ministerstvo obrany s dotazem, zda jí osvědčení dle zákona o mimosoudních rehabilitacích bylo doručeno pouze symbolicky za účelem morálního zadostiučinění. Dále v dopise připomněla všechna příkoří, která se Esteřákovi a jeho manželce stala, samozřejmě zejména to, jak se pobyt v TNP Mírov podepsal na zdraví jejího otce, který se stal prakticky invalidou. Zdůraznila, že to bylo právě MNO, které se významně podílelo na příkoří na Esteřákovi, s tím, že ani později nebyl na tomto ministerstvu zájem zajistit nápravu. A právě Ministerstvo obrany nyní dluží důstojníkům, kteří tehdy nebyli zlomeni, aby bylo veřejnosti sděleno, co tehdejší TNP Mírov byl a jak to v něm fungovalo.[358]

Dopisem se Jana Norková obrátila také na samotné Ministerstvo vnitra. Opět se pozastavila nad formou oznámení ze strany tohoto ministerstva a poznamenala, že si vlastně není jistá, zda se týkalo jejího zemřelého otce.[359] Norková dále v dopise zopakovala, že jí bylo ze strany Ministerstva obrany sděleno, že není možná soudní rehabilitace jejího otce, protože nebyl soudně trestán. Měl

[356] ALP, *Federální ministerstvo obrany – Správa vojenských soudů. Návrh na zahájení rehabilitačního řízení, č. j. Tr 3092/90.*
[357] ALP, *Osvědčení z 25. července 1991.*
[358] ALP, *Dopis Jany Norkové FMO ČSFR z 21. srpna 1991.*
[359] Řešení odškodňování obětí komunistického režimu bylo samozřejmě velmi choulostivé a je opravdu s podivem, jak necitlivě v tomto případě Ministerstvo vnitra postupovalo.

být tedy mimosoudně rehabilitován a Norkové mělo být následně umožněno žádat o odškodnění za internaci jejího otce v TNP Mírov.[360]

Esteřákova dcera tedy v citovaném dopise podala oficiálně žádost o odškodnění za Esteřákovu internaci v TNP Mírov od 12. ledna 1950 do 11. června 1951 a újmu na zdraví v souvislosti s vyšetřováním. Norková v otcově uvěznění spatřovala porušení lidských práv a politickou perzekuci. Ačkoliv bylo Esteřákovo zařazení do TNP Mírov považováno za neoprávněné, Norková zdůraznila, že Esteřák nebyl nikdy nijak odškodněn za poškození zdraví, odebrání bytu a ostatního majetku, kdy byl plně odkázán na podporu od svých dětí.[361]

Ministerstvo vnitra zaslalo Janě Norkové odpověď 10. října 1991. Žádost o odškodnění byla zamítnuta, jelikož v těchto případech bylo možné odškodňovat jen přímo poškozené, nikoliv jejich potomky, jako například ve věcech neoprávněných trestních odsouzení (resp. soudních rehabilitací). Ministerstvo v přípise podalo legislativní výklad a poznamenalo, že „*není v možnostech nynějších státních orgánů odčinit všechny křivdy spáchané na občanech minulým režimem*.“[362]

Evženu Esteřákovi tedy byla in memoriam vojenská hodnost brigádního generála ve výslužbě nakonec navrácena. Na finanční kompenzaci neměli Esteřákovi potomci již nárok kvůli pravidlům nastaveným ve výše citovaných zákonech upravujících rehabilitaci obětí komunistického režimu. Je paradoxní, že pokud by tehdejší režim postupoval správně dle trestních předpisů a Esteřák by měl možnost se proti obviněním bránit u soudu, měla by jeho dcera na odškodnění (pravděpodobně) nárok. Tím, že se vytvořily zvláštní komise sui generis, které mohly rozhodovat o vině a trestu, ačkoliv by toto měl činit v demokratické společnosti jedině soud, byla možnost odškodnění vyloučena. Není tedy divu, že s takovýmto výsledkem dlouholeté snahy o rehabilitaci Evžena Esteřáka se Jana Norková těžko smiřovala.

Samotná Esteřákova rehabilitace samozřejmě neunikla pozornosti médií. Například, deník Rovnost informoval o navrácení vojenské hodnosti Evženu Esteřákovi a dalším generálům. Článek též připomněl, že uvedené osobnosti se podíleli na domácím nebo zahraničním odboji během druhé světové války a poté se stali oběťmi vykonstruovaných procesů.[363]

[360] ALP, *Dopis Jany Norkové MV ČR z 23. srpna 1991.*
[361] Tamtéž.
[362] ALP, *Přípis Ministerstva vnitra ČR z 10. října 1991*.
[363] ALP, *Navrácení hodnosti, deník Rovnost z 28. srpna 1990.*

Článek přímo věnovaný Esteřákovi a jeho rehabilitaci se objevil i v Hanáckých novinách. O jeho uveřejnění požádala Krajská rehabilitační komise v Brně. Krátký medailonek zejména zmínil jeho roli v zahraničním odboji a příkoří, která ho potkala po únorovém převratu v roce 1948. Autor nevynechal informaci, že je Esteřák pohřben na olomouckém hřbitově.[364]

[364] ALP, *Ze zprávy Krajské rehabilitační komise: Plná rehabilitace, Hanácké noviny z 19. ledna 1991.*

Závěr

Lze uzavřít, že Evžen Esteřák byl významnou osobností nejen v kontextu historie města Olomouce, ale i v rámci celých československých dějin 20. století. Většího uznání se nicméně bohužel během svého života nedočkal. Naopak se stal terčem politického pronásledování jako nepohodlná osoba. V této práci jsem se pokusila alespoň částečně splatit dluh vůči Esteřákovi a jeho rodině, aby jeho význam mohl být připomenut.

Evžen Esteřák byl olomouckým rodákem. Narodil se do rodiny kožešníka a úspěšného podnikatele Jana Esteřáka jako jeden z pěti dětí. Esteřákovi rodiče se vypracovali z nuzných poměrů, všem svým dětem ovšem dali možnost vzdělání. Esteřák tedy vystudoval klasické gymnázium v Olomouci (dnešní Slovanské gymnázium) a po maturitě nastoupil na právnickou fakultu v Praze.

Ačkoliv úspěšně odpromoval jako doktor práv, s počátkem praxe si musel Esteřák vyčkat. Začala první světová válka a byl odveden do armády. Po vychození důstojnické školy nastoupil do válečné služby, s tím, že nejvíce času strávil na italské frontě. Morálka českých vojáků na této frontě nebyla pevná, nicméně situace byla jiná než na východní frontě, kde Češi přebíhali k protivníkovi, aby nastoupili do Československé legie. Esteřák svízelnou situaci, stejně jako mnoho dalších Čechů, vyřešil tak, že spolykal mnoho prášků, aby onemocněl a mohl se vrátit do Prahy. Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československé republiky tedy Esteřák sledoval přímo v Praze, kde už mohl plnohodnotně žít se svou první manželkou Janou Esteřákovou Šípkovou.

Jana Esteřáková Šípková byla taktéž významnou osobností v olomouckém prostoru. Narodila se v Telči do početné rodiny Šípkových. Po vystudování měšťanské dívčí školy jí bylo umožněno, aby nastoupila na umělecko-průmyslovou školu v Praze. Nakonec se stala profesorkou kreslení a začala učit na Vyšší dívčí škole v Praze. V Praze se také seznámila s Esteřákem, kterého si v roce 1918 vzala za manžela a se kterým měla dvě děti, Evžena a Janu. Jana Esteřáková následovala svého manžela do Olomouce, kde se v roce 1919 stala první profesorkou-ženou na střední škole. Vyučovala zde kreslení, matematiku a deskriptivní geometrii. Jana Esteřáková byla také aktivní členkou olomouckého Sokola, kde je jmenována na pamětní desce pro oběti druhé světové války. Esteřáková po rozvodu zůstala s dětmi sama, nicméně se o ně zvládla postarat i díky tomu, že měla zaměstnání. Během druhé světové války byla jako blízká příbuzná emigrantů a členů zahraničního odboje čtyři měsíce internována v táboře ve Svatobořicích. Zde se jí nenávratně

zhoršilo zdraví. Po propuštění byla operována v pelhřimovské nemocnici, přesto ale poté zesláblá zemřela.

Po tzv. Velké válce mohl Esteřák začít s koncipientskou praxí. Nejprve působil u Zemského trestního soudu v Praze jako zapisovatel, poté se přesunul do Telče do advokátní kanceláře. Po zhruba půl roce se Esteřákovi přestěhovali do Olomouce, kde Esteřák pokračoval v praxi v advokátní kanceláři Richarda Fischera, budoucího olomouckého starosty. Díky započítání vojenské služby mohl následně Esteřák přistoupit k advokátním zkouškám, které úspěšně splnil v roce 1921.

Esteřák začal působit jako samostatný advokát a otevřel si v centru Olomouce vlastní advokátní kancelář. Věnoval se především trestnímu právu – obhajoval například komunistu Jana Kučeru v době potlačování komunistické strany. Z toho je možné též vyvodit, že byl Esteřák dobrým rétorem, jinak by totiž v tomto právním odvětví nemohl být příliš úspěšný.

Esteřák byl také (stejně jako mnoho dalších advokátů tehdejší doby) činným politikem. Byl zvolen do olomouckého zastupitelstva a do městské rady. Jako městský radní byl pak i členem olomoucké delegace na pohřeb T. G. Masaryka. Stejně jako jeho otec byl též aktivním vlastencem. I přes zhoršení situace v roce 1938 stále oponoval německým politikům na radnici, například zabránil stržení Masarykova pomníku na náklady města. Nakonec mu byl zakázán přístup na radnici a pod hrozbou zatčení utekl do Polska.

V polském Krakově Esteřák podal přihlášku k československé armádě, čímž začala jeho životní etapa odbojáře. Původně působil v československém polském legionu pod vedením Ludvíka Svobody, se kterým byl zajat Rudou armádou a následně byl internován v Sovětském svazu. Přes nemalé obtíže se pak vojenský útvar dostal přes Istanbul do Francie. Přes původní nedůvěru k vojákům přicházejícím ze SSSR se dostal ke zpravodajské skupině, se kterou operoval až do evakuace z Francie.

Od července 1940 tedy působil ve Velké Británii, kde byl přidělen k nově vzniklému Ministerstvu národní obrany. Stal se přednostou justičního a právního oddělení na tomto ministerstvu a v průběhu války byl několikrát povýšen. Taktéž byl členem Vrchního polního soudu v Londýně. Z tohoto období ovšem nejvíce pramenů pochází právě z jeho úřednické činnosti na ministerstvu. Samozřejmě je dnes těžké odhadnout, kterým záležitostem se věnoval přímo osobně a které pouze podepisoval jako přednosta oddělení. Jak je vidno, Esteřák byl aktivním účastníkem odboje v rámci úřednického aparátu exilové vlády. V rámci svého působení v Londýně Esteřák

také poznal svou druhou manželku, bankovní úřednici Eunice (Judy) Esteřákovou. Ta po svatbě přijala československé občanství a po válce se s Esteřákem přestěhovala do osvobozeného Československa.

Ve Francii a později ve Velké Británii působil v zahraničním odboji také Esteřákův syn, Evžen Esteřák mladší. Krátce po uzavření vysokých škol utekl přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Itálii do Francie, kde vstoupil do československé armády. Ve Velké Británii působil v Chalmondeley u dělostřelectva. Díky absolvování důstojnické školy byl postupně povýšen až na poručíka. O Esteřákovi ml. se také uvažovalo jako o členu parašutistické skupiny. Prošel specializovaným výcvikem, nicméně byl pro tyto účely příliš pomalý, chyboval ve střelbě a měl nízkou výdrž. Dále se vyznamenal v bojích u Dunkerque, kdy během nepřátelské palby opravil poruchu střelecké linky a jednotka tak mohla pokračovat v dělostřelecké palbě.

Evžen Esteřák st. se z Velké Británie nejdříve přesunul společně s exilovou vládou do Košic, a až po osvobození se mohl konečně vrátit do obnoveného Československa. Zůstal v Praze na Ministerstvu národní obrany, kde se stal znovu přednostou. Zároveň se postupně dočkal povýšení, které bylo adekvátní k jeho pracovní pozici. Ačkoliv o povýšení musel značně usilovat, nakonec dosáhl až na hodnost generála justiční služby.

Jeho kariéra byla ovšem ukončena předčasně kvůli politickým změnám v roce 1948. Nejdřív byl nuceně odeslán do penze, poté zatčen a odeslán do TNP Mírov. Ačkoliv jsem zpočátku očekávala, že budu pátrat v soudních spisech a popisovat trestní řízení, Esteřák takto vůbec souzen nebyl. O jeho umístění do TNP rozhodla tříčlenná komise národního výboru s výměrem na jeden rok, a to prakticky bez jakéhokoliv dokazování. Přesto byl Esteřák takto uvězněn rok a půl, než zvláštní komise rozhodla o přezkumu jeho věci a propuštění na svobodu. V této době byl také vyslýchán na Ruzyni, kde mu byla odpírána lékařská péče a kde byl dotazován na různé další „nepřátelské“ osoby. Celé toto martyrium se nenávratně podepsalo na jeho zdraví. Zároveň byla Esteřákova manželka vyhoštěna z Československa jako britská občanka. Eunice již nebylo umožněno se svým manželem znovu žít ve společné domácnosti.

Po propuštění z Mírova byl Esteřákovi přidělen nevhodný byt bez topení a vody, nicméně snahy o znovuzískání jeho starého bytu byly marné. Stejně tak se Esteřákovi nepodařilo znovu získat jemu odebranou vojenskou hodnost, ačkoliv zvláštní komise určila, že byl vězněn neoprávněně. Esteřák zemřel v roce 1958 a pohřben je v Olomouci v rodinné hrobce. Jeho manželka Eunice se musela z ekonomických důvodů znovu vdát a dožila ve Velké Británii.

O jeho rehabilitaci se později pokoušely jeho dvě děti. Syn Evžen Esteřák podával žádost v roce 1968, ale ani on nezaznamenal úspěch. Rehabilitován byl až po změně režimu po roce 1989, kdy se o ní pokoušela Esteřákova dcera, Jana Norková. Ačkoliv byl celý proces problematický, zejména proto, že neproběhl žádný oficiální soudní proces a soudní rehabilitace byla tedy vyloučena, výnos o odnětí vojenské hodnosti Esteřáka byl nakonec zrušen a Evžen Esteřák se stal in memoriam brigádním generálem.

Věřím, že hlavní cíl práce byl naplněn. Esteřákův život, zejména raná a závěrečná fáze, byla popsána mnohem podrobněji, než prameny na první pohled umožňovaly. Díky rodinnému archivu Luďka Párala byla pramenná základna velmi bohatá. Nicméně se naplno projevily limity pramenů osobní povahy a orální historie. Zápisy rodinné kroniky nebo rodinné vzpomínky se totiž často lišily od úředních pramenů, na druhou stranu se při kritickém náhledu tyto druhy pramenů dobře doplňovaly. Co se týče prostoru pro další bádání, ten je určitě ve sféře činnosti polních soudů v emigraci, pro které již v této práci nebylo mnoho prostoru a jejich analýza nebyla cílem předloženého textu.

Na závěr lze říct, že Evžen Esteřák byl inteligentním, cílevědomým, svědomitým a temperamentním člověkem, který se zajímal o svět kolem sebe. Ačkoliv byla jeho životní dráha kvůli politické perzekuci nepochybně zkrácena, přesto si zvládl vybudovat úspěšnou kariéru samostatného advokáta, komunálního politika a následně vojáka/úředníka. Lze uzavřít, že během svého života zvládl několikanásobek toho, co jiní.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archiv bezpečnostních složek

ABS, f. 302, sign. 302-139-7.

ABS, f. 302, sign. 302-96-2.

ABS, f. 305, sign. 305-662-3.

ABS, f. Z, sign. Z-6-314-2.

ABS, sign. SK-8-31-MV-001-0297.

Archiv Univerzity Karlovy Praha

AUK, fond Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 3, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity III., strana 1393.
In: https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1569619878951260/397/?lang=cs&pagenr2=1393 [cit. 30. 4. 2022].

Národní archiv

NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-107-4.

NA, f. Drtina Prokop, JUDr. – AMV 7, sign. 7-26/1.

NA, f. MSP – Londýn, sign. 11-17/8-1.

NA, f. MSP – Londýn, sign. 11-20/11.

NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/228.

NA, f. MV – Londýn, sign. 2-1/945.

NA, f. MV – Londýn, sign. 2-59/1.

Státní oblastní archiv v Třeboni

SOA v Třeboni, Sbírka matrik jihočeského kraje, matriční kniha Velká Lhota – helvétská konfese, O 1867–1926, snímek č. 237, zápis č. 1. In: https://digi.ceskearchivy.cz/9079/237 [cit. 13. 12. 2020].

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-1.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-11-14.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-13.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-11-5.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-1-17.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-19-1.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-25-14.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-17.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-19.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-31-31.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-3-8.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-1.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-19.

VUA – VHA Praha, S. 20, sign. 20-6-3.

VUA – VHA Praha, S. 24, sign. 24-6-20.

VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-150-28.

VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-175-18.

VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-26-22.

VUA – VHA Praha, S. 37, sign. 37-289-1.

VUA – VHA Praha, S. Kvalifikační listiny, Evžen Esteřák.

Vojenský archív – Centrálna registratúra Trnava

VA – CRT, sp. zn. VACR-EL/123-4-46-21/2020, *Výpis ze záznamů Ing. Evžena Esteřáka*.

Soukromý archiv Luďka Párala

ALP, *Certifikát o imatrikulaci*.

ALP, *Dopis Dr. Esteřáka synovi ze dne 13. září 1940*.

ALP, *Dopis dr. Esteřáka synovi ze dne 30. dubna 1940*.

ALP, *Dopis Evžena Esteřáka synovi z 21. února 1945.*

ALP, *Dopis Evžena Esteřáka z 26. prosince 1950*.

ALP, *Dopis Evžena Esteráka z 5. prosince 1950*.

ALP, *Dopis Evženu Esteřákovi ze dne 12. července 1939 ohledně rozpuštění olomouckého zastupitelstva*.

ALP, *Dopis Janě Esteřákové z 26. března 1943*.

ALP, *Dopis Jany Norkové FMO ČSFR z 21. srpna 1991*.

ALP, *Dopis Jany Norkové MV ČR z 23. srpna 1991*.

ALP, *Dopis Jaroslavu Zapletalovi od Inspektorátu československého letectva ve Velké Británii z 6. června 1945*.

ALP, *Dopis Místnímu národnímu výboru v Klánovicích z 6. srpna 1951*.

ALP, *Dopis MNO z 11. dubna 1957*.

ALP, *Dopis MNO z 17. května 1957*.

ALP, *Dopis MNO ze 17. listopadu 1954*.

ALP, *Dopis z 30. dubna 1940*.

ALP, *Dopis z Presidia Moravskoslezského vrchního zemského soudu z 19. října 1921*.

ALP, *Evžen Esteřák – parte*.

ALP, *Evžen Esteřák – úmrtní list*.

ALP, *Federální ministerstvo obrany – Správa vojenských soudů. Návrh na zahájení rehabilitačního řízení, č. j. Tr 3092/90*.

ALP, *Fotografie Dr. Esteřáka se synem ze srpna 1940, Cholmondeley, Park Camps*.

ALP, *Ing. Evžen Esteřák parte*.

ALP, *Navrácení hodnosti, deník Rovnost z 28. srpna 1990*.

ALP, *Opis diplomu Evžena Esteřáka*.

ALP, *Osvědčení o československém státním občanství.*

ALP, *Osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb.*

ALP, *Osvědčení z 25. července 1991*.

ALP, *Parte Jany Esteřákové Šípkové*.

ALP, *Pozvánka MO ČSFR pro Janu Norkovou na slavnostní obřad*.

ALP, *Propouštěcí potvrzení.*

ALP, *Příloha k žádosti o vydání cestovního dokladu.*

ALP, *Přípis Ministerstva vnitra ČR z 10. října 1991*.

ALP, *Rodinná kronika*, nestránkováno.

ALP, *Rodokmen*.

ALP, *Rozhodnutí o odebrání hodnosti*.

ALP, *Rozkaz prezidenta České a Slovenské federativní republiky z 23. srpna 1990*.

ALP, *Úřední potvrzení od Vládního komisaře hlavního města Olomouce z 14. září 1940*.

ALP, *Úřední vysvědčení o zkoušce advokátní z 16. září 1921*.

ALP, *Vojenská knížka.*

ALP, *Výkaz o zaměstnání kandidáta advokacie JUDr. Eugena Esteřáka u Zemského trestního soudu v Praze*.

ALP, *Výměr z 16. 1. 1950.*

ALP, *Vysvědčení o státní zkoušce účetnické z 27. června 1917*.

ALP, *Vysvědčení od dr. Fischera potvrzené Výborem moravské advokátní komory z 23. září 1921*.

ALP, *Vysvědčení z 21. února 1919*.

ALP, *Vysvědčení z Advokátní kanceláře JUDr. Františka Petáka v Telči*.

ALP, *Vysvědčení z Advokátní kanceláře JUDr. Richarda Fischera v Olomouci*.

ALP, *Zamítnutí žádosti o vdovský důchod*.

ALP, *Započtení vojenské služby do praxe*.

ALP, *Zaslání dotazníku a dokladů ve věci rehabilitace mého otce Dr. Eugena Esteřáka*.

ALP, *Ze zprávy Krajské rehabilitační komise: Plná rehabilitace, Hanácké noviny z 19. ledna 1991*.

ALP, *Žádost o přešetření výnosu MNO z 3. října 1954.*

ALP, *Žádost o rehabilitaci z r. 1968 od Ing. Evžena Esteřáka*.

ALP, *Životopis Evžena Esteřáka sepsaný Janou Norkovou*.

Úřední prameny

Úřad pro patenty a vynálezy, *Patentní spis č. 99465 z 15. dubna 1961*.

Zákony

Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce.

Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

Dobový tisk

Adresář Republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství, 2, 1938, s. 2485.

ESTEŘÁK, Evžen: *Dohoda města s cementářským kartelem.* Moravský večerník, 22, 28. 1. 1937, s. 2.
ESTEŘÁK, Evžen: *Obhájce – soudce – znalec.* Přítomnost, III, 1926, s. 410–411.
ESTEŘÁK, Evžen: *Pracujme pro českou většinu na radnici v Olomouci*. Moravský večerník, 56, 7. 3. 1932, s. 1.
ESTEŘÁKOVÁ, Jana: *Co mi dalo mé povolání.* Ženská rada, 17, 1941, č. 4, s. 58. In: https://ndk.cz/uuid/uuid:035622e0-01c2-11e8-9854-5ef3fc9ae867 [cit. 13. 12. 2020].
Jmenování. Výroční zpráva českého dívčího lycea v Olomouci, 4, 1923, s. 4.
Kdo bude v novém zastupitelstvu města Olomouc. Moravský večerník, 68, 21. 3. 1932, s. 1.
Místní sdružení Svazu junáků skautů ČSR v Olomouci. Moravský večerník, 239, 18. 10. 1934, s. 6.
Na pohřeb presidenta Osvoboditele. Moravský večerník, 238, 19. 9. 1937, s. 10.
Obecní volby v Olomouci vypsány na neděli 20. března. Kandidátky nutno předložit nejdéle do 12. hodiny 6. března. První kandidátky už podány. Moravský večerník, 48, 26. 2. 1932, s. 1.
Otevřená odpověď. Moravský večerník, 33, 10. 2. 1937, s. 4.
Prohlášení. Moravský večerník, 237, 17. 1. 1933, s. 2.
Repatrianti z Anglie, kteří přijeli do Prahy lodí a vlakem dne 16. října 1945. Mladá fronta, 60, 18. 10. 1945, s. 2.
Skauting. Moravský večerník, 209, 12. 9. 1934, s. 5.
Skauting. Moravský večerník, 38, 15. 2. 1936, s. 7.
Svaz junáků skautů. Moravský večerník, 14, 17. 1. 1933, s. 6.
Věstník ministerstva spravedlnosti, 29, 31. 3. 1947, s. 39.
Z politického zákulisí. Moravský večerník, 102, 2. 5. 1935, s. 3.
Z politického zákulisí. Moravský večerník, 294, 22. 12. 1934, s. 2.
Zajímavý tiskový spor o platy úřadujících radních v Olomouci. Dr. Esteřák žaloval odpovědného redaktora Mor. Večerníku. Redaktor Pišek osvobozen – Soud uznal, že se mu důkaz pravdy zdařil. Moravský večerník, 115, 17. 5. 1933, s. 4.

Literatura

BALÍK, Stanislav a kol.: *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Praha 2009.
BARTOŠ, Luděk (ed.): Vzděláván budiž: 135 let Slovanského gymnázia. 100 let od založení České reálky. Olomouc 2002.

BARTOŠ, Luděk: *Almanach k 135. výročí založení Slovanského gymnázia v Olomouci a k 100. výročí založení České reálky v Olomouci*. Olomouc 2002.

BARTOŠOVÁ, Šárka – BIEBERLE, Josef: *Meziválečná levice na Olomoucku*. Olomouc 2012.

CAQUET, P. E.: *Zvon zrady. Mnichovská dohoda a Československo 1938*. Brno 2020.

ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997.

ČERVINKA – GRIFIN, Josef: *Třetí vzkříšení Junáka.* Olomouc 2021.

DRDÁCKÝ, Miloš: *Proměny telčských domů.* Praha 2013.

HOŘČIČKA, Emil a kol.: *100 let právní služby: 100.* Praha 2018.

JUKL, Marek – MAJRICHOVÁ, Jana: *Století s Červeným křížem*. Praha 2019.

KAPLAN, Karel: *Únor 1948: komentované dokumenty.* Praha 2018.

KENNAN, George Frost. *Z Prahy po Mnichovu. Diplomatické zprávy 1938–1940.* Praha 2021.

KOBER, Jan: *Advokacie v českých zemích v létech 1848–1994.* Praha 1994.

KOUTEK, Ondřej: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata.* Praha 2011

KUDRNA, Ladislav: *Českoslovenští letci v sovětské internaci za 2. světové války*. Theatrum historiae 13 (2013), s. 221–239.

KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945.* Praha 2004.

KUX, Jan: *Internační tábor Svatobořice.* Brno 1995.

LEIKERT, Jozef: *Daleko a přece blízko. Čeští a slovenští studenti po 17. listopadu 1939 v československé zahraniční armádě.* Praha 2014.

MALÍŘ, Jiří: *Advokát. Příklad JUDr. Hynka Bulína st.* In: FASORA, Lukáš: Člověk na Moravě v první polovině 20. století. Brno 2006, s. 158–193.

MASKALÍK, Alex: *Rehabilitácie v Československej armáde po novembri 1989.* Vojenská história, 3, 2014, s. 129–150.

NÁLEVKA, Vladimír: *Druhá světová válka.* Praha 2014.

NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně I (1940–1941).* Praha 2008.

NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně II (1942)*. Praha 2011.

NĚMEČEK, Jan a kol.: *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně V (1945).* Praha 2016.

NĚMEČEK, Jan (Ed.): *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku.* Historie a vojenství 42, č. 2 (1993), s. 134–162.

SALFELLNER, Harald: *Španělská chřipka. Příběh pandemie z roku 1918*. Praha 2021.
SRB, Vladimír: *70 let Bohemians Praha Oddíl plavání. 1946–2016*. Praha 2016.
SVOBODA, Ludvík: *Deník z doby válečné: červen 1939–leden 1943*. Praha 2008.
ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914–1918*. Praha 2001.
ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Československí parašutisté na západní frontě za druhé světové války.* Praha 1990.
TICHÁK, Milan: *Olomouc rodu ženského.* Olomouc 2009.
TICHÁK, Milan: *Olomouc z nadhledu*. Olomouc 2011.
TOMEK, Prokop: *Tábor nucené práce Mírov ve vzpomínkách plukovníka in memoriam JUDr. Františka Masaříka.* Praha 2017.
TOMEŠ, Josef a kol.: *Český biografický slovník XX. století*. Praha 1999.
TOUL, Jan: *Jubilejní kniha Českobratrské evangelické rodiny: k 150letému jubileu Tolerančního patentu 1781–1931*. České Budějovice 1931.
TRAPL, Miloš: *Transformace politických stran v Olomouci do nového státu po říjnu 1918.* Střední Morava: kulturně historická revue, 16, 2010, s. 9.

Diplomové práce

BAŘINOVÁ, Kristýna: *Vývoj obecní a okresní samosprávy Olomouce v letech 1918–1945.* Brno 2013 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).
STANĚK, Radim: *Životní osudy zpravodajského důstojníka a vojenského diplomata brigádního generála Oldřicha Tichého (1898–1990).* Olomouc 2015 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).
SÝKOROVÁ, Silvie: *Česká menšina v německé obci na příkladu Nové Ulice u Olomouce na konci devatenáctého a počátku dvacátého století.* Olomouc 2015 (nepublikovaná rigorózní práce).

Internetové zdroje

Alfred Mitchelmore MALLETT. Mallett Family History. In: https://www.mallettfamilyhistory.org/tng/getperson.php?personID=I10457&tree=M05 [cit. 29. 11. 2021].
BERNATT-RESZCZYŃSKÁ, Markéta: *Sametová revoluce.* Paměť národa. In: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/sametova-revoluce [cit. 10. 4. 2022].

BOBÍKOVÁ, Lenka: *S Masarykem se loučil celý národ*. Novinky.cz. In: https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/s-masarykem-se-loucil-cely-narod-40045589 [cit. 26. 11. 2021].

CIBULKA, Pavel: *FISCHER Richard 27.3.1872–5.2.1954*. Historický ústav AV ČR: Biografický slovník. In: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FISCHER_Richard_27.3.1872-5.2.1954 [cit. 8. 8. 2021].

Edelmannův palác. Národní památkový ústav: Památkový katalog. In: https://www.pamatkovykatalog.cz/edelmannuv-palac-18632758 [cit. 11. 8. 2021].

Edelmannův palác. Tourism.olomouc.eu. In: https://tourism.olomouc.eu/sights/buildings-and-palaces/detail=213/cs [cit. 11. 8. 2021].

Eunice MALLETT. Mallett Family History. In: https://www.mallettfamilyhistory.org/tng/getperson.php?personID=I10905&tree=M05 [cit. 29. 11. 2021].

FRANKOVÁ, Nela. *Babíček Zdeněk: * 7. 11. 1919 † 15. 9. 1941*. Hrdinové války. In: https://www.hrdinovevalky.cz/person/babicek-zdenek/ [cit. 10. 8. 2021].

HAMMER, Jan: *Valenta byl jediný československý člen RAF, který se nevrátil ze zajetí.* In: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/arnost-valenta-letec-311-perut-zajatec-velky-utek-sagan-nebesti-jezdci-od-311-perute.A200915_134513_vojenstvi_hm1 [cit. 24. 11. 2021].

KUDRNA, Ladislav: *Akce D*. Valka.cz. In: https://www.valka.cz/15354-Akce-D [cit. 6. 12. 2021].

LÁNÍK, Jaroslav: *Osud generála Bočka: i on byl jednou z obětí*. Vojenský historický ústav Praha. In: http://www.vhu.cz/osud-generala-bocka-i-on-byl-jednou-z-mnoha-obeti/ [cit. 10. 4. 2022].

MACH, Petr: *Telč. Zapletal Jaroslav ml.* In: https://www.telc.eu/turista_a_volny_cas/historie/osobnosti/zapletal_jaroslav_ml [cit. 3. 8. 2021].

MRVKA, František: *Spolek pro vojenská pietní místa*. *Kenotaf Jaroslav Zapletal a hrob Jaroslav Zapletal*. In: https://www.vets.cz/vpm/31773-kenotaf-jaroslav-zapletal-a-hrob-jaroslav-zapletal/ [cit. 3. 8. 2021].

Památník Terezín, NKP: Databáze vězňů Internačního tábora Svatobořice 1942–1945, Jana Esteřáková. In: https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/sv-esterakova-jana [cit. 13. 12. 2020].

PLACHÝ, Jiří: *Nejprve se čeští vojáci vzbouřili, potom se vrátili.* Vojenský historický ústav Praha. In: http://www.vhu.cz/nejprve-se-cesti-vojaci-vzbourili-potom-se-vratili/ [cit. 8. 4. 2022].

Připomínáme si. Telčské listy, XXVI, březen 2015, s. 10. In: https://www.telc.eu/userfiles/file/TL/2015/TL201503.pdf [cit. 8. 8. 2021].
Sbírky on-line. Moravská galerie v Brně. In: https://sbirky.moravska-galerie.cz/katalog?author=Este%C5%99%C3%A1kov%C3%A1%2C+Jana [cit. 11. 4. 2022].
Zdeněk Babíček. Olomouc: Internetová encyklopedie města. In: https://encyklopedie.olomouce.cz/cs/zdenek-babicek-0 [cit. 10. 8. 2021].

Rozhovory

E-mailový rozhovor s Barbarou Catchpole roz. Esteřákovou ze dne 29. prosince 2020.
E-mailový rozhovor s Luďkem Páralem ze dne 15. prosince 2020.
E-mailový rozhovor s Luďkem Páralem ze dne 6. ledna 2021.

Resumé

Eugen Esterak, an important member of the Czechoslovakian second resistance, was born in Olomouc on 25th May 1891. His father was a successful tradesman, so Esterak had the opportunity to gain a proper education. Esterak became a lawyer and he was a notable attorney after the First World War. During his studies, he met his first wife, Jana Esterakova Sipkova, the first woman teacher in the Olomouc high school. They had two children, Eugen and Jana. However, Esterak divorced Jana Esterakova Sipkova in the 1930s. Esterak also participated in the public affairs as a City councillor.

Esterak gained a fighting experience as a soldier in the First World War; however, he started his professional career in the Czechoslovakian army during the Second World War. He had to escape from Olomouc, as local Gestapo would arrest him soon. Therefore, Esterak went to Poland and he joined the Czechoslovakian army led by Ludvik Svoboda. After the outbreak of the war Esterak ended up in the Czechoslovak resistance in France. In 1940, he moved with the resistance to London in the United Kingdom. He became an office worker in the Ministry of National Defence in the Czechoslovakian exile government. During his stay in London, he met his second wife, Eunice Esterak.

After the war, Esterak came back to the liberated Czechoslovakia, stayed in the Ministry of the National Defence and he was promoted to a general. However, after the 1948, the political situation changed. As the Communist party of Czechoslovakia took the power, Esterak was forced to retire. Later, he was arrested, degraded, and sent to the Forced Labour Camp in Mirov. Esterak was held there for a year and a half. His wife Eunice was deported to Britain and was never allowed to come back to Czechoslovakia. Esterak was released in June 1951 and forced to live alone in horrible conditions. He suffered from several diseases due to the imprisonment and never fully recovered. Esterak died in 1958 at the age of 67 and he is buried at the Olomouc City Cemetery.

Přílohy

Příloha č. 1 – Fotografie Esteřákova otce Jana Esteřáka. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 2 – Jan Esteřák a Antonie Esteřáková s dětmi a vnoučaty. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 3 – Evžen Esteřák na portrétní fotografii z 21. srpna 1911. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 4 – Evžen Esteřák v období studií. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 5 – Index Evžena Esteřáka z Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

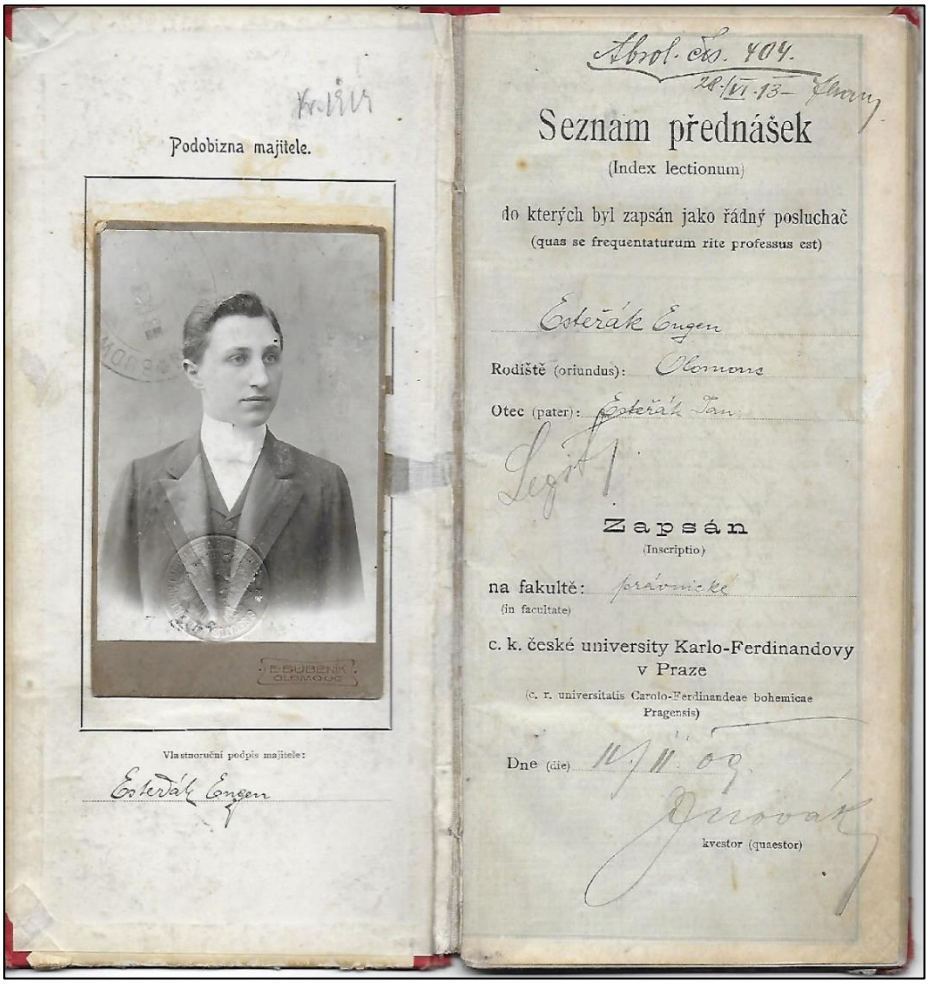

Podobizna majitele.

Vlastnoruční podpis majitele:

Esteřák Eugen

Seznam přednášek

(Index lectionum)

do kterých byl zapsán jako řádný posluchač

(quas se frequentaturum rite professus est)

Esteřák Eugen

Rodiště (oriundus): Olomouc

Otec (pater): Esteřák Jan

Zapsán

(Inscriptio)

na fakultě: právnické

(in facultate)

c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze

(c. r. universitatis Carolo-Ferdinandeae bohemicae Pragensis)

Dne (die) 11/11. 09

kvestor (quaestor)

Příloha č. 6 – Fotografie Evžena Esteřáka z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

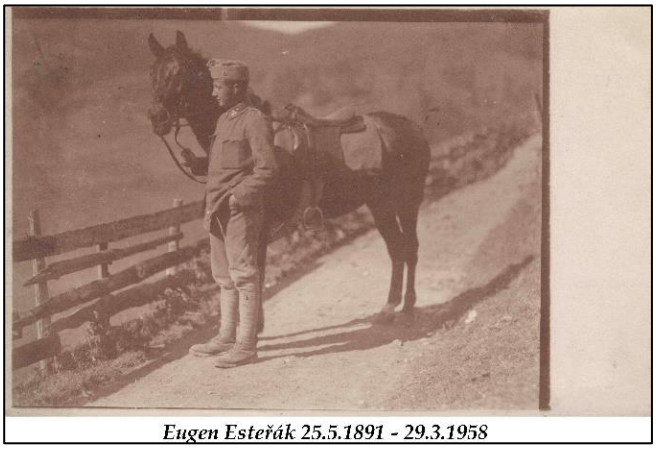

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958

Příloha č. 7 – Fotografie Evžena Esteřáka z období první světové války, která byla adresována Janě Esteřákové Šípkové se vzkazem na druhé straně fotografie. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

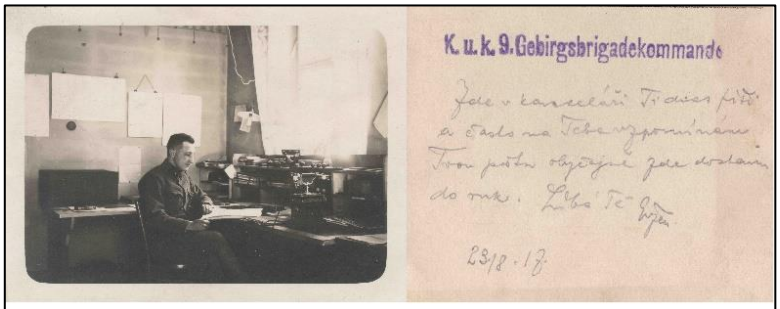

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 - druhá strana fotky - adresováno Johanně Esteřákové roz. Šípková nar. 1889

Příloha č. 8 – Fotografie Evžena Esteřáka v kanceláři z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

napravo: Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958
fotka jako dopis ze dne 28.8.1917 viz další obrázek

Příloha č. 9 – Portrétní fotografie Evžena Esteřáka z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958

Příloha č. 10 – Fotografie Evžena Esteřáka z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958

Příloha č. 11 – Fotografie jednotky, ke které patřil Evžen Esteřák, z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 12 – Fotografie Evžena Esteřáka z fronty z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 13– Portrétní fotografie Evžena Esteřáka z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958

Příloha č. 14 – Fotografie Evžena Esteřáka v kanceláři z období první světové války. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

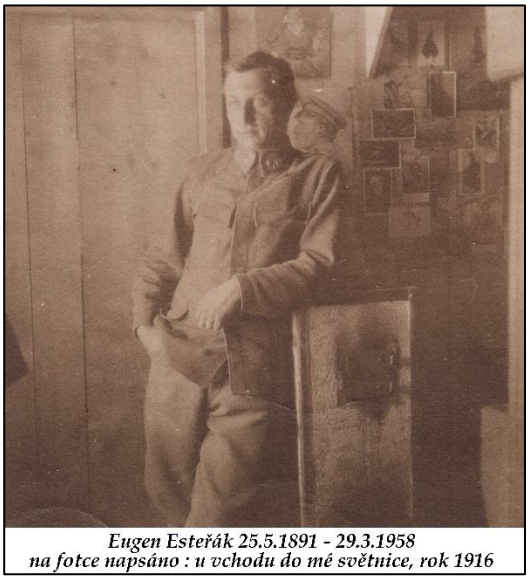

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958
na fotce napsáno : u vchodu do mé světnice, rok 1916

Příloha č. 15 – Obraz Evžena Esteřáka namalovaný Janou Esteřákovou Šípkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

obrázek Evžena Esteřáka nar. 1891, malovala
Jana Esteřáková roz. Šípková (1889)

Příloha č. 16 – Portrét Jany Esteřákové Šípkové. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 17 – Portrét Jany Esteřákové Šípkové. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 18 – Rodiče Jany Esteřákové Šípkové, manželé Šípkovi. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 19 – Fotografie Jany Esteřákové Šípkové během studií se spolužačkami. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 20 – Fotografie Jany Esteřákové Šípkové během studií se spolužačkami. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

1 zleva:
Johanna Šípková provd. Esteřáková 19.12.1889-8.3.1945
C.k. Umělecko-Průmyslová Škola v Praze

Příloha č. 21 – Fotografie Jany Esteřákové Šípkové během studií se spolužačkami. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

2 zleva:
Johanna Šípková provd. Esteřáková 19.12.1889-8.3.1945
C.k. Umělecko-Průmyslová Škola v Praze

Příloha č. 22 – Evžen Esteřák se svojí první manželkou Janou Esteřákovou Šípkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 23 – Evžen Esteřák se svojí první manželkou Janou Esteřákovou Šípkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 24 – Evžen Esteřák ve vojenské uniformě se svojí první manželkou Janou Esteřákovou Šípkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

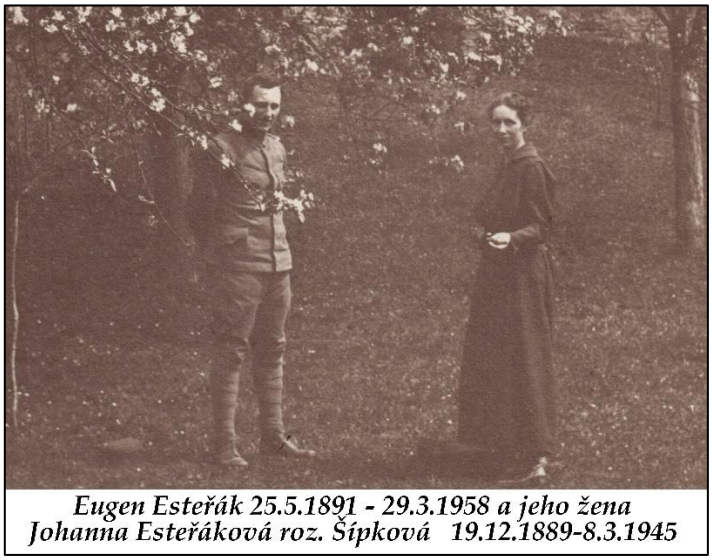

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 a jeho žena
Johanna Esteřáková roz. Šípková 19.12.1889-8.3.1945

Příloha č. 25 – Jana Esteřáková Šípková na fotografii s pedagogickým sborem. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha č. 26 – Fotografie Jany Esteřákové Šípkové na olomouckém dívčím gymnáziu. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Johanna Esteřáková roz. Šípková 19.12.1889-8.3.1945
1 řada, 3 zleva
dívčí reformní gymnázium Olomouc

Příloha 27 – Fotografie Jany Esteřákové Šípkové na olomouckém dívčím gymnáziu. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Johanna Esteřáková roz. Šípková 19.12.1889-8.3.1945
1 řada 4 zprava

Příloha 28 – Jana Esteřáková Šípková na fotografii se synem Evženem. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 29 – Evžen Esteřák ml. a Jana Norková, roz. Esteřáková. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 30 – Jana Esteřáková Šípková se svou dcerou Janou Norkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Johanna Esteřáková roz. Šípková 19.12.1889-8.3.1945
a její dcera
Jana Esteřáková provd. Norková 16.5.1923 - 10.11.2013

Příloha 31 – Jana Esteřáková Šípková zachycena při malování. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Johanna Esteřáková roz. Šípková
19.12.1889 - 8.3.1945

Příloha 32 – Fotografie pamětní desky v TJ Sokol Olomouc. Zdroj: Soukromý archiv autorky.

Příloha 33 – Edelmannův palác na Horním náměstí v Olomouci, ve kterém měl Esteřák svoji advokátní kancelář. Zdroj: Soukromý archiv autorky.

Příloha 34 – Fotografie Evžena Esteřáka v období tzv. První republiky. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

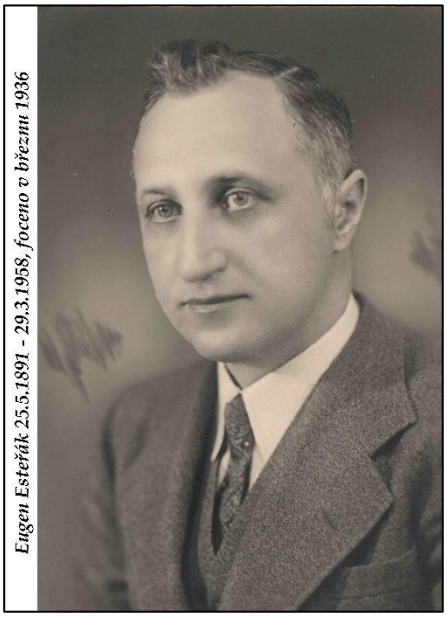

Příloha 35 – Fotografie Evžena Esteřáka v období tzv. První republiky. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 36 – Esteřákova úřední legitimace jako městského radního a fotografie olomoucké městské rady. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 37 – Pečeť Evžena Esteřáka. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 38 – Evžen Esteřák v zahraničním odboji ve Velké Británii. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

uprostřed: Evžen Esteřák 25.5.1891 - 29.03.1958

Příloha 39 – Evžen Esteřák se svým synem Evženem Esteřákem ml. v Cholmondeley, Velká Británie. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

nalevo: Evžen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 a jeho syn Evžen (1919) - foceno v srpnu 1940

Příloha 40 – Evžen Esteřák ml. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Evžen Esteřák 26.03.1919 – 11.02.1984

Příloha 41 – Evžen Esteřák ml. v zahraničním odboji. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Evžen Esteřák 26.03.1919 – 11.02.1984, foceno 6.8.1944

Příloha 42 – Evžen Esteřák na fotografii z roku 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958

Příloha 43 – Fotografie Evžena Esteřáka v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

napravo: Esteřák Eugen - 25.5.1891 - 11.2.1958
Plzeň - květen 1945

Příloha 44 – Fotografie ze setkání Evžena Esteřáka se synem a dcerou v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

stojící: Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958
podává ruku svému synovi na autě
Evženu Esteřákovi - 26.3.1919 - 11.2.1984 -- Plzeň - 5/1945

Příloha 45 – Fotografie Evžena Esteřáka v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

napravo: Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 -Plzeň - 5/1945

Příloha 46 – Fotografie ze setkání Evžena Esteřáka s dcerou Janou Norkovou v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 47 – Fotografie ze setkání Evžena Esteřáka s dcerou Janou Norkovou v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

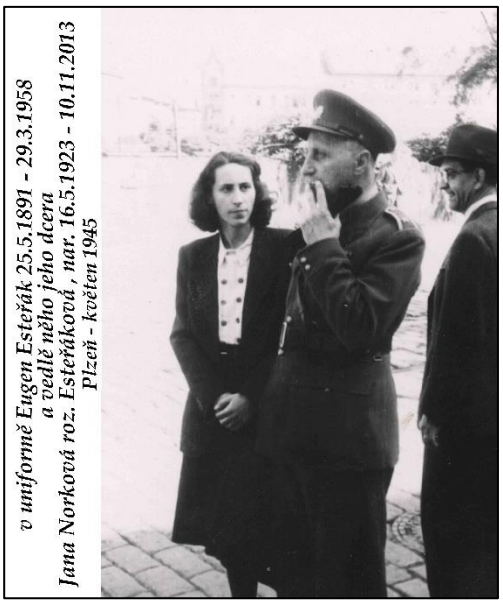

Příloha 48 – Fotografie Evžena Esteřáka ml. z Plzně v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Evžen Esteřák - 26.3.1919 - 11.2.1984
Plzeň - květen 1945

Příloha 49 – Fotografie Evžena Esteřáka ml. ze setkání s jeho sestrou Janou Norkovou v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

nalevo v uniformě: Evžen Esteřák - 26.3.1919 - 11.2.1984;
a jeho sestra
Jana Norková roz. Esteřáková , nar. 16.5.1923 - 10.11.2013
Plzeň - květen 1945

Příloha 50 – Fotografie Evžena Esteřáka ml. ze setkání s jeho sestrou Janou Norkovou v Plzni v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 51 – Fotografie Evžena Esteřáka ml. z Plzně v květnu 1945. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 52 – Evžen Esteřák se svojí dcerou Janou Norkovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Jana Norková roz. Esteřáková , nar. 16.5.1923 - 10.11.2013
a její otec Evžen Esteřák 25.5.1891 - 29.03.1958

Příloha 53 – Jana Norková, Eunice Esteřáková a Evžen Esteřák na rodinném výletě. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 54 – Evžen Esteřák se svou druhou manželkou Eunice Esteřákovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 a jeho druhá žena Eunice, roz. Mallettova nar. 25.08.1904 původem z Stoke, kraj Devonport, Anglie

Příloha 55 – Evžen Esteřák se svou druhou manželkou Eunice Esteřákovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 a jeho druhá žena Eunice (Judy) Esteřáková, roz. Mallettova nar. 25.08.1904, původem z Stoke, kraj Devonport, Anglie

Příloha 56 – Evžen Esteřák se svou druhou manželkou Eunice Esteřákovou. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

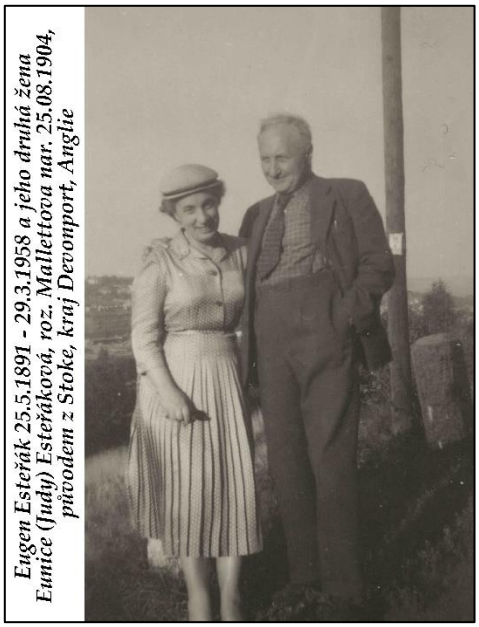

Příloha 57 – Evžen Esteřák se svým synem Evženem, snachou Alenou a vnučkou Barbarou v prosinci 1952. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Příloha 58 – Evžen Esteřák se svou manželkou Eunice a vnučkou Barbarou. Zdroj: Archiv Barbary Catchpole, roz. Esteřákové.

Příloha 59 – Evžen Esteřák se svou manželkou Eunice a vnučkami Barbarou a Jindrou v září 1956. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

Eugen Esteřák 25.5.1891 - 29.3.1958 a jeho druhá žena
Eunice Esteřáková, roz. Mallettova nar. 25.08.1904
původem z Stoke, kraj Devonport, Anglie, vpředu jeho vnučky:
Barbora Esteřákovnar.1950 a Jindra Esteřáková nar.1955
foceno v září 1956

Příloha 60 – Fotografie rodinné hrobky Esteřáků v Olomouci, kde je pohřben i Evžen Esteřák. Zdroj: Soukromý archiv autorky.

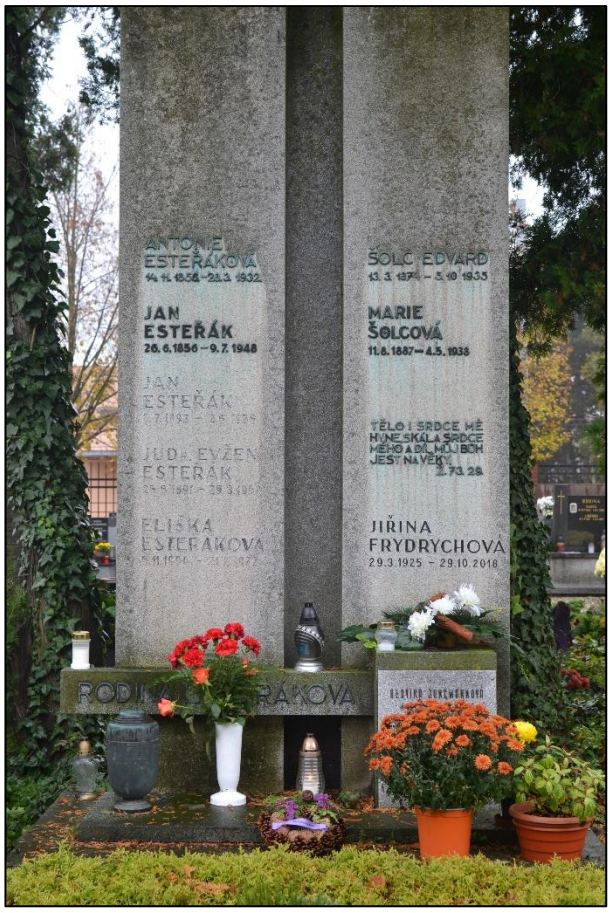

Příloha 61 – Fotografie Evžena Esteřáka ml., Esteřákových vnuček a pravnuků na chatě u Esteřáků. Zdroj: Archiv Luďka Párala.

zprava: Miloslava Páralová roz. Norková 18.7.1947-22.2.2015
Luděk Páral nar. 11.6.1967
Julie Kořistová roz. Čipková 1897-11.6.1990
Martin Páral nar. 2.8.1973 a Evžen Esteřák 26.3.1919-11.2.1984
Foceno na chatě u Esteřáků, Na Chybě 198, Zadní Třebáň

Anotace

Jméno a příjmení:	Mgr. Bc. Tereza Poláčková
Fakulta:	Filozofická fakulta
Katedra:	Katedra historie
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Advokát ve službách státu: Evžen Esteřák (1891–1958)
Název v angličtině:	Attorney in the State service: Eugen Esterak (1891–1958)
Anotace:	Práce se zabývá osobností advokáta JUDr. Evžena Esteřáka, účastníka druhého zahraničního odboje, který byl v 50. letech 20. století perzekvován komunistickým režimem a vězněn v TNP Mírov. Práce pokrývá kompletní biografii Evžena Esteřáka. Závěr je věnován problematice rehabilitace Esteřáka.
Klíčová slova:	Evžen Esteřák, advokát, Československá armáda, druhý zahraniční odboj, exilová vláda, perzekuce, Olomouc
Anotace v angličtině:	This thesis is about the attorney Eugen Esterak who was a participant in the second foreign resistance and who was persecuted and imprisoned by the communist regime in the 50s of the 20s century. The work covers the whole Esterak's biography. Rehabilitation of Esterak is described in the end of this work.

Anglická klíčová slova:	Eugen Esterak, attorney, Czechoslovak army, the second foreign resistance, exile government, persecution, Olomouc
Rozsah práce:	95 s.
Jazyk práce:	Čeština